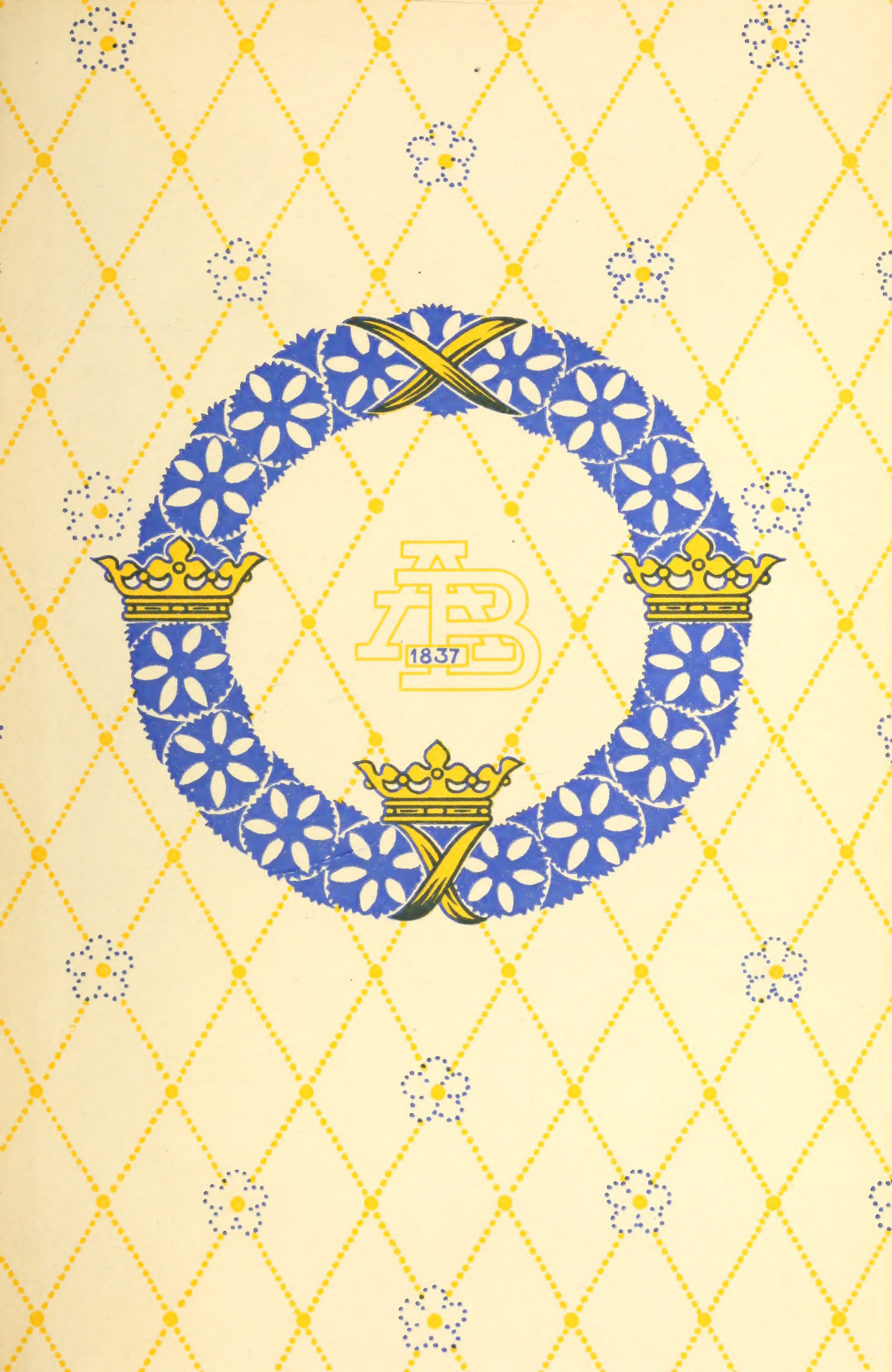

UNIVERSITY
OF
TORONTO
LIBRARY

A B
1837

Digitized by the Internet Archive
in 2014

Swed.
S. 9687

SVERIGES NATIONAL-LITTERATUR

1500—1900

VII

SENGUSTAVIANERNA
1700-TALET'S DRAMATIK

127873
5/5/13

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

VERKET PLANLAGDT AF OSCAR LEVERTIN
UTGIFVET AF HENRIK SCHÜCK OCH RUBEN
G:SON BERG UNDER MEDVERKAN AF FR. BÖÖK,
G. CASTRÉN, N. ERDMANN, J. MORTENSEN,
O. SYLWAN, SV. SÖDERMAN, K. WARBURG,
FR. VETTERLUND OCH E. WRANGEL * * * *

OTTO SYLWAN

SENGUSTAVIANERNA

---

*

FRANZÉN. WALLIN. TENGSTROM.
SILVERSTOLPE. VALERIUS. WADMAN.

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

OTTO WILHELM

SENGUSTAVIANERNA

FRÄNKEN WILHELM THEODOR
ALBERTSBERG WILHELM WILHELM

STOCKHOLM

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1912

FRANS MIKAEL FRANZÉN.*

På sensommaren 1793 lästes i Stockholms-Posten en rad dikter, som hos alla litterärt intresserade väckte den största förtjusning. Ännu aldrig hade en ung skald gjort ett mer lysande och lyckosamt inträde i den svenska litteraturen; Kellgren själf införde honom med de högsta loford, och namnet Franzén hade med ens vunnit rang bland de främsta. Hvad den döende mästaren tillkämpat sig genom år af erfarenhet, tankar och lidanden, det tycktes hafva tillfallit denne hans tjuguarige lärjunge utan möda, som en skänk af poesiens genius: versens tjusande rytm, känslans rena lyriska flöde, lifsåskådningens idealitet.

Hemligheten i denna tidiga blomning** — såvidt nämligen en sådan hemlighet kan avslöjas — låg inte blott däruti, att den yngre kunde bygga på en redan lagd grundval. Franzén hade också haft den lyckan att vid sina vittra studier genast införas i den germanska poesien — han är den förste

* Född i Uleåborg 1772, studerade Franzén i Åbo och Uppsala, företog 1795—96 en resa till Tyskland, Frankrike och England, utnämndes 1795 till bibliotekarie i Åbo och 1798 till professor i lärdomshistoria, hvilket ämne 1801 utbyttes mot allmän historia. 1811 öfverflyttade Fr., som redan 1803 låtit prästviga sig, till Sverige, där han fått Kumla pastorat i Närrike. 1824 blef han kyrkoherde i Klara församling i Stockholm och tio år därefter biskop i Härnösand, där han afled 1847. — Redan 1808 hade han blifvit invald i Svenska akademien.

Fr. utgaf »Skaldestycken», bd I, i Åbo 1810 och bd I—III i Örebro 1824—29 samt sedermera ett par samlingar tal och predikningar. 1867—69 utkommo hans »Samlade dikter» i sju band; sedan hafva »Valda dikter» utgifvits i flere upplagor.

** I det skick dikterna här läsas, hafva de undergått upprepad omarbetning, som aflägsnat flere störande, triviala uttryck; det vore således oriktigt att om deras äldsta form använda ordet »brådmognad», som annars ligger till hands. — Då flere årtal äro utsatta under en dikt, anges därmed de tidpunkter, då de olika versionerna publicerats.

svenske skald, som inte vuxit upp med Voltaire. Han hade läst och beundrat och imiterat Klopstock, men också hunnit tillbaka till dennes förebild Milton.

Uti *Människans anlete* — den mest betydande af dikterna från 1793 — tog Franzén upp temat från "Nya skapelsen". Han nådde knappast den oförlikneliga höghet, som bär de första stroferna af den Kellgrenska dikten, men han gjorde motivet rikare, fylligare, åskådligare, och han göt öfver människans framträdande i naturen ett skimmer, hvars gyllene glans stammade från "Det förlorade paradiset" — litterärt taladt.

Den gratie, som varit ett af Kellgrens särmärken bland hans samtida, återfinnes hos Franzén. Det var ett arf, som han aldrig helt förskingrade, men som kanske isynnerhet präglade hans första kärleksdikter. Han var alltid halft eller helt förälskad, — föremålen kunde växla, utan att han alltför häftigt upprördes däraf. Men Franzéns erotik hade en annan, ungdomligare färg än Kellgrens. Selmasångerna äro diktade af en naiv yngling, hvars svärmiska fantasi öfverallt skymtar den älskade, öfverallt förhärligar henne, men aldrig hinner fästa hennes drag till en bild.

Det nya Eden* är framför de andra alstret af en sådan stämning. Alla fasta konturer äro försvunna, inhöljda i ordflödets granna dimmor. Då Kellgren läste denna dikt, undrade han, om Franzén blifvit galen, — och ej utan skäl. Den är en rent musikalisk fantasi, där hela tjusningen skall ligga i språket och rytmen. Till sin stämning romantisk, var den till sin form ultra-romantisk, ett förebud om hvad som komma skulle. Tjugu år senare skapade Atterbom med mer utvecklade konst motstycken därtill sådana som "Erotikon" och andra.

* Franzén begagnade här ett uppslag af den tyske förromantikern Matthisson. Dikten, som sedermera till oigenkännlighet omarbetades, läses här i sin ursprungliga affattning, hvilken tillika kan ge prof på ojämheterna uti Franzéns ungdomsalster, innan de undergått putsning och flinng.

”Det nya Eden” står emellertid ensam uti sin ytterlighet. Franzén ägde i grund och botten ett afgjordt realistiskt drag, däruti lik 1790-talets andra stora skald, Anna Maria Lenngren. Med sina genrebilder ur hvardagslifvet införde de en nästan ny diktart i vår litteratur. Till skaplynnnet helt olika fullständigade de hvarandra på det lyckligaste vis; det var denna gång kvinnan, som fått den satiriska gåfvan, mannen sentimentaliteten, — och inte alltid i ordets ursprungliga, fördelaktiga mening. Fru Lenngren fullföljde och fulländade äldre tendenser, Franzén tog upp nya ämnen i en ny ton. Innerligt fästad vid de sina blef han hemmets förste svenske sångare, den förste tolkaren af de stilla och djupa känslor, som äro dess grundval. Rousseau hade teoretiskt förkunnat en ny uppfattning af barnet, och Bernardin de S:t Pierre hade i ”Paul och Virginie” skänkt poetisk gestalt åt denna. Hos oss blef det Franzéns naiva och veka natur, som kärleksfullt tog de små om hand och skildrade deras värld.

1795—96 kom Franzén i tillfälle göra en stor utländsk resa, som styrkte hans förkärlek för den germanska litteraturen. I Hamburg fick han hylla den gamle Klopstock, i London fick han se Shaksperes dramer och lärde jämväl något känna den nyare engelska poesien. Hemkommen skref han sin *Sång öfver Creutz*, hvilken, då den i oktober 1797 inlämnades till Svenska akademien som täflingsskrift, bestod endast af ungefär förra hälften af den vi nu läsa. Högre hade Franzén knappast nått förut — och gjorde det inte sedan. Intrycken under resan hade ytterligare stärkt det engelska inflytandet (här särskildt från Gray), och stilen hade blifvit djärfvare. Men hvad Franzén lärt hade i fullaste mening blifvit hans eget; den hänförda lyriska stämningen bevingade strofens trokaiska rytm, som aldrig haft en lättare och dristigare, mera Schillersk flykt. Sången erhöll stora priset, men först efter förhandlingar, som äro märkliga i vår litteraturhistoria. Leopold yttrade i sin granskning af dikten:

”Poeten synes hafva tagit för grundsats att kläda allt i bild, att gifva en kropp åt hvar tanke och att liksom framställa allt för ögonen. Denna bildrikhet, det största bevis på ett verkligt poetiskt snille,” borde emellertid brukas ”med något större sparsamhet”. Å andra sidan saknade akademien de filosofiska betraktelser, som hörde till ett ode, och fann, att Creutz borde skildras ej blott som poet, men jämväl som statsman.

Franzén följde — om ock med inre motvilja — lydigt akademiens anvisningar. Den omarbetning han företog torde väl hafva undanröjt sådana klumpigheter, som gärna hängde vid hans poem i deras första stöpning, men när han underkastade sig de andra fordringarna, då — att begagna Warburgs ord — ”försummades ett stort ögonblick i vår vitterhets historia”. Franzén hade alla förutsättningar att bryta den svenska dikten en ny väg, i den riktning som Kellgren med sitt sista skede antydt, utom en: stålet i karaktären. Sången öfver Creutz blef sålunda inte inledning till en ny period, utan afslutningen på en episod. ”Järnåren” inbröto; de stolta planer Franzén uppgjort till dramer i Shaksperesk anda krympte, och i stället började han skrifva tråkiga moralpredikningar på vers.

Tidens allvar och tvång satte sin prägel på Franzéns känsliga och ömtåliga natur, men det fanns också hos honom en ursprunglig benägenhet för nykter förståndighet. Man läse t. ex. dikterna *Till en ung flicka* och *Till en yngling*: det är ej blott en klassisk måtta utan en betänksam borgerlighet, som får ordet i förmaningarna. Denna sida af Franzén trängde sig nu starkare fram, om han också stundom kunde återfinna sin forna poetiska gratie.

Ett förmånligt inflytande af tidens strömningar rönt *Den gamle knekten*; i sin äldsta gestalt (från 1793) hörde den till den rad af än sensationella, än sentimentala stycken, med hvilka balladen åter infördes hos oss. Sådan den nu föreligger är den väsentligen en nyskapelse från tiden för Fin-

lands skilsmässa från Sverige och den där af väckta patriotiska stämningen; först nu blef den gamle en karolin, och först som sådan stamfar till Fänrik Stål.

Efter sin öfverflyttning till Sverige (1811) skref Franzén en hel rad didaktiska, episka och dramatiska dikter; de väckte måttlig förtjusning hos samtiden och hafva föga intresse för eftervärlden. Franzén var och förblef lyriker. Vackra, evangeliskt milda och ljusa psalmer härröra från denna tid, och en religiös karaktär bär äfven större delen af hans öfriga verk. Då han förberedde den samlade upplaga af sina dikter, som började utkomma 1824, bildade han af några sina äldsta och en räkka vida yngre en cykel, som han kallade *Selma och Fanny*. Som Selma varit hans ungdoms sångmö, så blef Fanny* symbolen för hans senare, till det himmelska syftande poesi. Vid läsningen af denna kan man inte undgå att — som Franzéns trogne beundrare Tegnér sade — önska en starkare mineralhalt i det kristalliska källspråket; harmonien där synes väl lätt vunnen. Men man återfinner också de äkta Franzénska dragen: klarheten och renheten, sakligheten och innerligheten. Det var dessa, som kommo män af så skild art och skilda åsikter som Tegnér, Atterbom och Runeberg att enas i beundran för den skald, hvars ungdomsdikter, tidigare kanske än några andra, för dem uppenbarat den äkta poesien.

Som sekreterare i Svenska akademien författade Franzén icke mindre än trettiofire Minnen af svenska författare och andra betydande personligheter. Äfven i dessa framträdde hans saklighet, och han bröt definitivt med det föråldrade äreminnets tomma retorik. Som den yppersta af dessa uppsatser gäller den öfver fru Lenngren.

* Namnet stammar från Klopstock.

JOHAN OLOF WALLIN.*

Det berättas, att Wallin på sin dödsbädd hörts mumla: "Jag går — jag går — jag har föga njutit af lifvet." — Strängt arbete hade alltid varit hans lott, men yttre framgång hade jämväl i rikaste mått kommit honom till del. Den fattige dalapojken hade uppstigit till kyrkans högsta värdighet och hedrats med alla tänkbara utmärkelser. Men friden och lyckan hade aldrig blifvit bofasta i hans hjärta.

Det var med sina vittra skrifter Wallin först drog allmänna uppmärksamheten till sig. Han vann Leopold till sin särskilde beskyddare, och vid akademiens täflingar tog han det ena priset efter det andra med lärodikter i tidens anda. Alldeles nöjd var Leopold dock inte med sin lärjunge, ty liksom Franzén visade Wallin en betänklig sträfvan efter ett bildrikt språk.

Grundvalen för den stil, som var Wallins — och öfver hufvud de ungas under "järnåren" —, utgjordes af den Leopoldska vers-retoriken. Men inslag hade tillkommit från åtskilliga håll, främst väl från Lidners djärfvare patos och

* Född i Stora Tuna 1779 studerade Wallin i Uppsala och prästvigdes 1806; 1812 kyrkoherde i Stockholm och 1816 domprost i Västerås kallades W. 1818 till pastor primarius, hvilken befattning han tillträdde 1821. Utnämnd till ordensbiskop 1824 valdes W. 1837 till ärkebiskop, men afled redan 1839. — 1818 blef han ledamot af Svenska akademien.

W. utgaf från 1807 dels ensam dels tillsammans med andra flere häften psalmer; sedan en kommitté 1814 afgifvit ett psalmboksförslag, framlade W. ensam 1816 ett nytt sådant, hvilket efter obetydliga ändringar stadfästes af Kgl. M:t 1819.

W. utgaf vidare »Vitterhetsförsök» (1821) och en samling »Religionstal»; efter hans död hafva hans predikningar och hans »Samlade vitterhetsarbeten» utkommit i flere upplagor.

friare rytmer och därefter från antiken; Wallin öfversatte flitigt Horatius. Sålunda utbildades ett slags pompös och massiv litterär kejsarstil med prydnader, lysande af metallisk glans. Högst nådde Wallin på denna väg uti det *Preludium*, som inleder hans sång öfver Gustaf III. Sergels bekanta staty har där inspirerat honom till högre lyrisk, mer "pindarisk" flykt — för att begagna en dåtida term.

Vid sidan af detta skref Wallin i ungdomen åtskilliga lättare kväden, kärleks- och dryckesvisor m. m., som hörde tiden till, och äfven på äldre dar kunde han stundom skämta bland de glada. Men det var då blott en ögonblickets stämning. Den syn på lifvet, som behärskade hans mannaålder, finna vi uti *Hemsjukan*, en djupt personlig dikt, skrifven, antager man, vid samma tid som "Preludium". Här framträdde med djupare klang än förr en grundton i hans väsen, känslan af lifvets intighet och trängtan till himmelsk frid. En anledning härtill är enligt traditionen att söka däruti, att Wallin af svartsjuka bröt en ingången förlofning; hans lidelsefulla och melankoliska natur fick ett sår, som aldrig läktes, och ett någon tid därefter ingånget giftermål skänkte honom föga lycka.

Wallins religiösa utveckling förde till en öppen brytning med den gängse neologien. Det var i ett tal vid bibelsällskapets möte 1816, han afgaf sin bekännelse härom. I ordalag, som erinra om Geijers fem år förut ("Om falsk och sann upplysning"), beskref han den gångna tidens uppfattning, huru man besökte kyrkan för att beundra predikantens konst att lofvera en stund bland dogmatikens klippor, till dess han, efter att hafva gungat sina passagerare på fantasiens känslösvall, återförde dem i en maklig sedoläras hamn, huru fromhet betraktades såsom fåkunnighet och andakt som en paroxysm af periodisk sinnessjukdom o. s. v. Nu hade, sade han, en morgonrodnad till bättre tider inbrutit, men spörjer man efter hvaruti denna bättring bestod, blir Wallin svaret skyldig. Till

romantikens mysticism kunde han inte ansluta sig, och inte heller till någon pietistisk riktning. Föga teoretiskt intresserad lät han sig ledas af sin känsla och sitt temperament.

Denna läggning gjorde Wallin dess mera ägnad för hans egentliga bestående lifsverk, nyskapningen af den svenska kyrkans psalmbok, på hvilken han arbetade i mer än ett tiotal år. Det var härunder han efter hand fördes till en allt mer fördjupad personlig religiositet och därmed till en allt högre uppskattning af de gamla lutherska psalmsångarne. Ju längre arbetet framskred, dess mera konservativ blef han i fråga om texterna, och dess mera sökte han närma sin egen stil till deras enkla uppriktiga folklighet. För att träffa den rätta tonen borde man, sade Wallin, vända sig till allmogen, som var uppfostrad med bibeln, och se till hvad den höll kärt. "Skulle en psalmist i dessa dagar tro sig om att tala ett högre språk än David Spegel, Kolmodin och Dahl? Den enfaldigaste kristen hör deras heliga ljud och gråter till ett tecken att han förstår dem. Vill någon tro sig här upptäcka något svärmiskt, så har han aldrig känt religionens heliga låga . . . Jag är en kristen, tilläfventyrs af gamla observansen. Jag ogillar alla förändringar i religionen genom människohänder. Jag anser den som en gudomlig uppenbarelse, som försvarar sig själf, och från hvilken det är fördömligt att borttaga en enda bokstaf, äfven som att lägga därtill. I dess anda böra kyrkosånger vara författade: kristliga, enfaldiga och sublimala." I kraft af dessa grundsatser tog Wallin ledningen inom kommittén och gaf dess verk sin prägel. Fullt nöjd därmed blef han visserligen aldrig, men sakkunniga domare sätta den Wallinska psalmboken af 1819 bland de yppersta sångböcker någon kyrka äger.

Då Tegnérs hälsade Wallin såsom "Davidsharpan i Norden", ville han väl därmed snarare beteckna hans höga rang än gifva en karakteristik af hans art. Att Wallin tog "modellerna ur den nya och ciseleringen ur den gamla

skolan'', är ett annat yttrande af Tegnér, som anger skaldens ställning som en öfvergångens man. Fullt frigöra sig från den stil, han i ungdomen utbildat, kunde han inte. Äktheten och djupet i hans religiösa känsla är obestridlig, men den lyriska innerligheten saknas stundom, och bland Wallins många egna psalmer är det jämförelsevis få, som i allo motsvara de högsta fordringarna.

Utomordentligt högt uppskattades Wallin såsom predikant af sina samtida, men de mera kritiska hade ögonen öppna för att hans starka verkan berodde främst på utförandet. Genom den kraftiga, men föga smidiga stämman talade och grep omedelbart hans mäktiga personlighet. Framförallt hans griftetal voro berömda, och höjden af sin konst ansågs han hafva nått med sitt *tal vid invigningen af Stockholms nya begravningsplats* 1827. ''Vedermödan och hvilan, förgängelsen och hoppet, döden och odödligheten'', det är väl just de båda polerna för Wallins förkunnelse, och därmed betecknas väl ock det område där han i sin sång kommer högst. Döds-känslan förlamade icke, utan eggade hans handlingskraft, som varade ända till slutet. Dessa samma poler i förening återvände i hans största dikt, i *Dödens ängel*, denna moderna dödsdans, hvars upprinnelse lär stamma från kolerans härjningar åren 1832—34.

Samtidas uttalanden röja att Wallins personlighet ingaf mera beundran och vördnad än hängifvenhet. Men Geijer sade om honom: ''Han var bekant för sin stränga blick. Den hade ej sett honom rätt, som i samma öga ej upptäckt den ofta våta glansen af en nästan himmelsk ljufhet.''

VISDIKTARE.

Lidners, Kellgrens och Franzéns dikter, Thorilds och Höijers uppträdande med nya läror — allt detta tycktes förkunna en ny tids inbrott. Men det gamla var segt, och tidsomständigheterna voro ogynnsamma. Historien om Franzéns "Sång öfver Creutz" har en allmän giltighet. Medan alla nyhetsmakarne på ett eller annat sätt förstummades, tog Leopold ledningen. Alla de unga skalderna satte som målet för sin ärelystad att genom en lärodikt vinna priset vid akademiens täfling.

Äfven Leopolds lifsåskådning tyckes hafva blifvit den härskande: världen är ond, men om man är förständig, inte ställer upp några ideal, utan nöjer sig med små anspråk, så kan det bli skapligt nog ändå. Under alla hvälfningarna ute i Europa och under det tryck, Gustaf Adolfs regemente lade på hela samhällslifvet, kände sig också de fleste belåtna, om de fingo hafva sin privata idyll i fred.

Denna sinnesstämning tog sig onekligen bättre ut i en visa än i en mer högstämd dikt, och så blef visan, framför allt sällskapsvisan, "järnårens" poetiska genre. "Skaldestycken satte i musik", som från 1795 utgafs af Olof Åhlström, samlade det mesta och bästa och bibehöll sin publik långt in på 1800-talet.

Mästaren för denna anakreontiska sång var naturligtvis Franzén; äfven hos honom förekomma moraliska och utilitistiska förmaningar, men den medfödda gratien skänkte sin lyriska flykt åt hans vers. Hos de andra härskar nästan helt den borgerliga trefnaden. Den yrande fröjden tordes man

inte hänge sig åt; man var glad, om man fick samlas kring sin bål och med sina vänner njuta stundens ro. Man slog bort bekymren med skämt och bräddade stundom stämningen med en smula känslofullhet.

Det mesta af detta kan ju ingalunda göra några poetiska anspråk, men åtskilligt däraf har i alla fall något kvar af den i sitt slag fulländade gustavianska tekniken, och det kan därigenom ofta få ett visst sirligt behag.

JAKOB TENGSTROM* stod i sin ungdom Kellgren nära och tillägnade sig dennes satiriska ton i så hög grad, att deras stycken stundom förblandats. Hans stilistiska säkerhet röjer sig också i den här upptagna visan, hvilken får ett särskildt pikant intresse genom uppgiften, att den skrifvits för att vid riksdagen år 1800 roa det högvördiga prästerskapet.

Afven AXEL GABRIEL SILVERSTOLPE** tillhörde såsom medarbetare i Stockholms-Posten Kellgrens krets och ansågs som en lycklig satiriker och moralist. En egen insats gjorde han som öfversättare af moderna engelska dikter, men var annars framförallt en trogen och redbar upplysningens vän och förkämpe. Hans *Sällheten* (1793) ger ett exempel på huru det moraliserande odets såväl teknik som anda kunde tillämpas och travesteras uti visan.

Än större framgång vann JOHAN DAVID VALERIUS***. I akademien tog han flera pris med sina lärodikter, och den stora allmänheten sjöng med förtjusning hans visor. De bästa af dem äro visserligen intet annat än bearbetningar från

* 1755—1832; professor 1790 och biskop 1803 i Åbo, Finlands ärkebiskop 1817. T:s »Vittra skrifter i urval» utgäfvos 1899 af Svenska litteratursällskapet i Finland genom M. G. Schybergson.

** 1762—1816; riddarhussekreterare, 1795 medlem af Svenska akademien, författare af åtskilliga uppsatser och äreminnen, utgaf »Skaldestycken» 1801 och 1810.

*** 1776—1852; ämbetsman, medlem af Svenska akademien 1826. V. bearbetade för teatern, där han en tid var anställd, en mängd stycken och utgaf »Visor och sångstycken» 1809—11 samt »Vitterhetsförsök» 1831. B. von Beskow redigerade V:s »Samlade vitterhetsarbeten», som utkommo 1855.

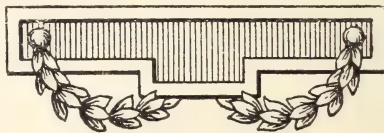
tyskan, men ett par prof hafva dock här upptagits, då deras ton torde vara synnerligen betecknande för perioden.

JOHAN ANDERS WADMAN* slutligen representerar ett afgjordt lägre plan, men hans uppriktiga cynism förskaffade honom en allenastående popularitet bland ungarlspubliken; säkerligen ha få svenska poeter haft en så stor — och så illitterär — skara af beundrare. Äfven Wadman hade sina sentimentala ögonblick, och i ett sådant skref han den allbekanta :

Jag har en vrå emellan bergen,
 en liten vrå, som tillhör mig,
 där ingen flärd innästlat sig,
 där ingen oskuld skiftat färgen.
 Hvert än mig ödet kasta må,
 jag längtar åter till min vrå,
 min lilla vrå bland bergen. O. s. v.

Bäst är han när han tar upp fru Lenngrens maner; det är stycken som *Kungen och skomakaren*, som någon gång förskaffat honom tillnamnet Sveriges Béranger.

* W. (1777—1837) lefde i Göteborg såsom ämbetsman i mycket knappa villkor och utgaf två samlingar »Lekochalfvar» 1830 och 1835. W:s »Samlade skrifter» utkommo 1855 och hafva sedan omtryckts flere gånger.

FRANS MIKAEL
FRANZÉN

1772—1847

SELMA.

Det var här vid denna källa,
kan jag nånsin glömma den?
Se, dess silverbubblor välla
mellan samma blommor än.

Purpursläpet efter dagen
öfver västra himmeln låg.
Mellan asparne i hagen
månens anlete jag såg.

Trött att drillas och försvinna,
vårens sångare sjönk ner,
sjönk att af sin älskarinna
få en kyss, och få än mer.

Denna syn, hvad den mig rörde!
Tomt mitt hjärta kände sig:
ingen hade jag som hörde,
ingen som belönte mig.

Lyran sjönk mig stum ur handen;
och den krans, jag knutit glad,
ref jag sönder; och i sanden
flögo kring de spillda blad.

Men hvad ser jag? är det yra?
är det sanning? Hel igen
ligger kransen vid min lyra,
och en myrtenkvist på den.

Himmel! hvilken änglaflicka
lät du mig på jorden se!
Ingen har jag sett så blicka,
och så rodna, och så le.

Selma! det var du som sedan
blef min sångmö och min vän;
du, så skön på afstånd redan,
som nu kommer där igen.

Sätt dig här och hör mig spela;
men se icke på mig så:
eljest mina toner fela;
dock, de fela nog ändå.

Sjöng jag med ditt blyga snille,
ditt oskyldiga behag,
skatter jag förakta ville,
kungars nåd försmådde jag.

1793, 1810, 1824.

* * *

MÄNNISKANS ANLETE.

The human face divine.
Milton.

Redan hann sin purpurslöja
öfver cederskogen höja
tidens sjätte dag.
Guldbevingad, öfver bäcken
fjäriln flög till rosenhäcken,
kysste dess behag.

PärLAN sken i vattnets spegel;
hvita glänste svanens segel
i ett skuggrikt sund;
vinet glödde rött i drufvan;
öm och menlös, lekte dufvan
uti Edens lund.

Men den högsta skönhet feltes
i naturen: — kronan feltes
än i skapelsen;
till dess människan ur gruset
hof sitt anlete i ljuset,
hof upp ögonen.

Snön på fjällen höll ej färgen,
morgonrodnan bakom bergen
sjönk fördunklad ner;
stjärnan, som i dagens panna
satt så skön, ej ville stanna
öfver jorden mer.

Djuren hyllande sig böjde
för de ögon, som sig höjde
ifrån stoftet opp;
där behag och kärlek myste,
där, bland sorgens tårar, lyste
ett odödligt hopp.

Änglaskaran står betagen,
ser de talande behagen,
och på skaparn ser.
Skaparn tryckte sitt insegel
på sitt verk; och i dess spegel
ser sin bild och ler.

I som ropen: det är ingen,
ingen själ fördold i tingen,
                  allt är stoft, ej mer;
dårar! blott till källan stigen,
sen ert anlete, och tigen,
                  rodnen, höljen er.

Se den gamle vises panna,
se en tafla af det sanna,
                  som ger sekler dag.
Se en blick ur hjältens öga,
se ett elddrag af det höga,
                  som ger världar lag.

Och det sköna, milda, ljufva? —
Lyft min Selmas morgonhufva
                  från dess rosenkind;
se dess ögon, ömma, blyga;
se dess mörka lockar flyga
                  sorglöst för en vind.

Eller följ den hemligt flydda,
då hon lyss, i sorgens hydda,
                  till dess klagoröst.
Se, hur själen, genom tåren
på de svarta ögonhåren,
                  blickar fram med tröst.

Skymt af himlen i naturen,
änglavålnad ibland djuren,
                  mänskoanlete!
Pryder du blott dödligheten?
Skall du ej i evigheten
                  tåras än och le?

Ack jo! änglar än skall röra
Selmas uppsyn, då de höra
                  hennes röst bland sig.
Selma! än i himlens salar,
än i Elyséens dalar
                  får jag se på dig.

1793, 1810, 1824.

* * *

TILL EN UNG FLICKA.

Unga flicka! i din vår
                  bind dig myrtenkransen.
Dansa medan du det får:
                  snart är du ur dansen.

Innan morgonen sin kos
                  smyga sig behagen;
då en annan yngre ros
                  tränger dig ur dagen.

Spegla dig, så länge än
                  spegeln dig berömmar:
denna oförställda vän
                  nog en dag du glömmer.

Medan du omkring dig ser
                  ynglingar i låga,
flicka, sjung vid ditt klaver,
                  skämta vid din båga.

Snart en herre återstår
                  af den slaf, där smilar.
Barnet gråter, vaggan går,
                  och klaveret hvilar.

Lek med diktens drömmar än,
och dess blommor plocka.
Lek med själfva kärleken,
såsom med en docka.

Snart med en förvissnad barm,
såsom fru, du vaknar,
vaknar till besvär och harm,
och din krona saknar.

Rosorna i hymens bädd
taggar ha, som sticka.
Värre dock att tvär och hädd
gråna bort som flicka.

Medan lifvet blommar än,
hvar minut värdera.
Dina femton år igen
får du aldrig mera.

1793, 1810, 1824.

* * *

TILL EN YNGLING.

Gode gosse, glaset töm!
Gärna ser din flicka
någon gång dig glad och öm
ibland vänner dricka,
som med hjärtats sympati,
eldiga och unga,
klinga glädjens harmoni,
lifvets sötma sjunga.

Gärna vill hon i din hand
se kristallen glindra,
se din kind i purpurbrand,
se ditt öga tindra,
se din känsla, ditt behag
lifligt sig förfina,
och i hvarje anletsdrag
själen genomskina.

Drick! — och lifvets väg ej mer
går igenom heden.
Se i glaset! — och du ser
jorden är ett Eden.
Drick! — i glaset sanningen
plär sig naken måla.
Drick! — i glaset kärleken
ser sin himmel stråla.

Drick! — men sällan och med mått.
Minns hvad Syrach skrifvit:
"Vin och vänskap smaka godt,
då de gamla blifvit."
Tänk hvad fröjd på gamla dar
gubbens hjärta känner:
gammalt vin har gubben kvar
än för gamla vänner.

1794, 1810, 1824.

* * *

DET NYA EDEN.

Ö! hvars höjder att bekransa
Edens änglavakt blef satt,
dem de salige omdansa
i en evig sommarnatt:

natt, lik älfvornas på fjällen,
där i snön med rosenglans
mötas morgonen och kvällen
och förgylla deras dans!

Hvilken svanesång i töknen,
där din helgedom är skymd,
nalkas hän ur vinteröknen
öfver evighetens rymd
till den vass, som sakta väger
öfver silfverurnans skum
kring ditt lugna rosenläger,
andars tysta hvilorum!

Ha! hvad rysningar, så ljufva,
själen i din skugga får:
där hon, vinkad af en dufva,
genom cedernatten går:
går till eterklara strömmen,
stiger i dess guldsand ner,
döps — och vaknande ur drömmen
sig i saligheten ser.

I den blånande kristallen
hvilka lunder spegla sig!
Eva! ej, då du var fallen,
Eden sken så bakom dig.
Där, hvad gyllne skyar glimma!
Ej så sköna sågo dem,
vid Messie födslotimma,
herdarne i Betlehem.

Hell dig! där du går ur badet
lik en daggig stjärna opp,

sväfvar lätt som rosenbladet,
andas som på alpens topp.
Salig, salig känn dig vorden;
känn, hvad tyngd ifrån dig föll
af det stoft, dig följt från jorden,
som din pilgrimsskrud behöll.

Flyg! och högt i molnfri dager
din ej bundna vinge rör.
Sänk dig sen i bergets lager,
där du då ur grottan hör;
där den helga Vishets källa
du ur djupets kalla grus
ser bland amaranter välla —
träng dit in och drick där ljus.

Drick — och häpen, som när vilden
speglar sina anletsdrag,
möt i hvarje pärla bilden
af ditt oomhöljda Jag.
Se din skepnad såsom månens
tändas; se ditt anlete
stråla såsom Gudasonens,
såsom morgonsolens le.

Drick — och se: med sina troners,
sina pyramiders prakt,
sina blodbestänkta zoners,
sina grufvors tigervakt,
jorden, lik en bubbla, glindrar
och försvinner; — men en tår,
gjuten på din urna, tindrar
länge, innan han förgår.

Drick — och med den nya tjusning,
nya änglasinnen ge,
hör den op'raparkens susning,
och dess trollgestalter se!
Se den stege, änglar bringar
opp till himmelens portal!
Hör, hvad gudaglädje klingar
ur dess hastigt öppna sal!

Men dig vinkar redan kullen,
som, bekrönt med gyllne frukt,
snögar ner i svarta mullen
blommor af förtrollad lukt;
där af små keruber brytes
löf, som droppar silfverglans,
ifrån lifsens träd, och knytes
din ovissneliga krans.

Sejer! sejer! segervinning!
ropar topp till topp ikring:
där du går med kransad tinning
i de sällas jubelring.
Känn, hvad himlasvalka följer
deras rosenvingars slag.
Se ett flor af månsken höljer
deras dansande behag.

Ha! hvad viftar liljestängeln
där i högsta palmens topp?
Bars hon hit af judaängeln
ur det fallna templet opp,
denna konungsliga lyra,
som i dödliga bröst
stillade en Saulisk yra,
ingöt helgelse och tröst?

Hör! odödlig är dess stämma!
 Hör, hvad salig melodi —
 som ej dårars löjen hämma,
 ej förtrycktas klagoskri —
 spelas där af himlavinden! —
 medan, lik en andes kyss,
 fläkten susar dig på kinden,
 där med änglagråt du lyss.

Tills på högre, högre vingar,
 arfving till oändligt hopp!
 du åt allmaktstronen svingar
 i det gudaskenet opp:
 där att höra millioner
 sfärers sammanstämda ljud
 och i tusende eoner
 saligen beskåda Gud!

1794.

* * *

DE SMÅ.

Vet, söta pappa, då jag for
 i jons så snällt till ottesången,
 och lyste med mitt hvita flor,
 som en prinsessa, första gången —
 det floret, som den bocken bar
 åt mig till jul, och ville stånga,
 och jag skrek till, och tänk! det var
 bror Vills med horn så långa, långa!

Det floret, hvad det klädde mig
 med lilla rosenröda tröjan!
 Och mormor sad': Gud signe dig!
 Du är så vacker med den slöjan,

som Magdalena, där hon står
inunder Kristi kors och gråter —
Och vid det ordet föll en tår
på mormors stora bibel åter.

Och pappa slog mig med sin vant,
och sad', jag var en liten näbba;
och Stella såg så obekant
uppå mig och begynte bjäbba;
och pappa lyfte själf mig opp
i breda släden bredvid mamma;
och klatsch! for Brunte med ett hopp
ut genom porten i det samma.

Jeanette! se intet på dig så;
sitt rak — sad' söta mor i racken,
och när jag lyfte hufvet då:
putsväck! var hufvan öfver backen,
och flög i vädret upp och ner,
just som vår stora hvita dufva;
och aldrig tänkte jag att mer
få se min enda granna hufva.

Men ett tu tre! kom en så nätt,
så vacker gosse — och i blinken,
fast ingen bad, for han så lätt,
som Vilhelms snurra, öfver brinken,
och fick så kvickt i bandet fast,
som mormors stygga katt i vingen
på svalan, då hon skrek så hvasst:
jo pytt! jo pytt! och flög ikring'en.

Där satt vi flata i vår rack,
just som två bilder, midt på vägen;

och intet sad' jag en gång tack :
vet pappa! jag var så förlägen.
Men han var just som min kusin,
så egen, och tog af sig hatten,
och sad' med en så hurtig min :
nog flög hon bra ; men jag fick fatt'en.

Och sen i kyrkan, bäst jag satt
och såg ett hål på nya floret,
och sad' åt mamma: tänk! hvad spratt! —
så står han midt för oss i koret.
Och hade pappa sett hans hår!
Så långt det hängde, som en kappa ;
och brunt som kaffe, när jag slår
helt litet grädda i för pappa.

Och hvit och röd, som mjölk och bär,
han stod där, splitterbar i barmen ;
och rocken var som himmeln där,
och hatten låg så nätt på armen.
Tänk! att jag än i all min dar
sett ingen så'n! — jo tyst! — min amma
beskref Guds änglar ; och det var
i drömmen en — ja, just densamma.

Men hör nu, pappa! — bäst jag ser,
så brinner jag så röd i synen ;
och dosan far i bänken ner
pladask! med alla sockergrynen.
Och han i koret såg sig om
med sina stora, sköna ögon.
Jag vet nu intet hvad det kom
ifrån de sköna, bruna ögon.

Det var så godt, det var så ömt!
 Jag hade lust att ta'n i fam'en,
 det var, som om jag hade drömt,
 när prästen i en hast sad' amen.
 Hvar är min handske? sad' jag då.
 Du har ju honom på dig, flicka!
 sad' mamma, och jag skämdes så,
 för han gick just förbi och nicka'.

Och sen, när jag kom hem, och låg
 i fönstret, gick han åtta gånger
 på gatan af och an och såg
 hit opp, och hälsa' alla gånger.
 Det ringer! tyst! hvar är mitt flor?
 Vi ska väl, mamma, dit vi ärna?
 Vet, pappa, att jag aldrig for
 i någon aftonsång så gärna.

1795.

* * *

SÅNG ÖFVER GREFVE GUSTAF FILIP CREUTZ.

BELÖNT AF SVENSKA AKADEMIEN MED DESS STORA PRIS ÅR 1797.

Nej, Creutz! du lefver, himlalåga!
 Den höga rymd du innehar,
 så vidsträckt är som din förmåga,
 så präktig som din bildning var.

Gyllenborg.

Ingen Erato på Tules fjällar
 gratierna böd till dans. Där klang
 i dess stormbebodda hällar
 ingen Lesbisk sång. Blott Rota* sprang
 tjutande kring heden; och i spåren
 Döden flög från rad till rad.

* En af valkyrierna, krigsödets gudinnor.

Barden stod på klippans brant; och håren
på hans hjässa reste sig. Han kvad:
    såsom nordanvinden, skarpa
stormade hans ljud; och på den harpa,
    där hans djärfva finger lopp,
stänktes blod af slagna kämpars tropp.

Långsamt mogna vettet och behagen;
hemsk var denna sång: var blott ett skri
    af barbaren, som betagen
tryckte känslan ut med raseri.
Som ett norrsken blänkte öfver nordens
    denna skaldkonst, rysligt vild.
Men ock den försvann. Ej mer på jorden
syntes Valhalls aningsfulla bild.
    Namnets seger öfver tiden
mer ej tjuste: blott om rof var striden.
    Samma stumma, döda natt
öfver nordens, öfver södern satt.

Redan strålar öfver Roms ruiner
en ny dag från Orientens rand:
    knappt en dunkel strimma skiner
öfver runorna i Götens land.
Tusen taflor våra häfder gömma:
    ingen skald dem vecklar opp.
Hjältars minnen bort med tiden strömma;
obesjungen Vasa slöt sitt lopp.
    Hälsad blott af fågelns kvitter,
på en tron af berg naturen sitter,
    och i hafvet ser sin bild,
dristigt skön och majestätligt vild.

Men förvånad Manhem ser omsider
själf sin storhet vid Europas lof.

Segerns gyllne vinge sprider
en ny anda öfver land och hof.
Snillet vaknar, skyddadt af Kristina:

och ren gro på Mälarns strand
Pindens blommor, ack! men de förtvina
undan vården, Stiernhielm, af din hand.

Främlingar här under polen,
sakna de den eld, som stänks af solen
öfver Mantuas lagerlund,
öfver Lesbos' myrtenkrönta sund.

Hvad! om Göten, dristig som naturen,
för sitt snille bröt en egen ban:

och bland polens öknar buren
på en klippa i dess ocean,
sjöng om stjärnehvalfvet, som kring fjällen
svängs af en osynlig hand,
sjöng om gastars skrän, i norrskenskvällen,
mellan isberg längs vid hafvets rand? —

Nej, bland cypriska favoner,
följd af gratier och kupidoner,
där naturen sorglös ler,
föddes Skönheten — och föds ej mer.

Endast bjällrors klang bland frusna klippor
harmonin i våra bygder är.

Blott af hastigt vissna sippor
är den namnsdagskrans, vår Sångmö bär.

Ville än naturen sin förmåga
visa inom vinterns zon
i Dalin: hvad var hans snilles låga?
Blott en lusteld vid Lovisas tron.

Blott att roa hennes tärnor
flög den upp i solar och i stjärnor,
med ett lekande behag,
flyktigt tända för en bröllopsdag.*

Hvilka syner! Afrodites dufvor
kyssas här uti en mossig tall.

Nymfer där på hedens tufvor
lockas fram vid ljufva flöjters skall.
Hvilken trollmakt alla sinnen röna!

Allt har en ovanlig glans.
Sällsamt skön är Norden i sin gröna,
evigt gröna, stjärnbeströdda krans.

Skön är klippan själf, som nickar**
i den lugna sjön: dit månen blickar
mellan rönnens drufvor ner,
och en himmel i dess spegel ser.

Och där stå, som elyseiska hamnar,
bilder upp af skönhet och behag,
dem förtjust hvar yngling famnar,
och ser världen i en nytänd dag.

* Både akademien och författaren hafva insett, att denna strof icke gör nog rättvisa åt Dalin, som bildat svenska språket och i svenska skaldekonsten lämnat ett så långt afstånd emellan sig och sina närmaste föregångare. Men då vid föreslagna ändringar och rättelser betänkligheter förekommit, har akademien, i anseende till strofens poetiska förtjänst, ansett den kunna bibehållas, med förklaring å författarens vägnar, att här egentligen varit fråga om den mängd af Dalins smärre tillfälliga stycken, som nästan utgöra hans så kallade Vitterhetsarbeten, och som tvifvelsutän hindrade honom att fullkomligen uppfylla det hopp, hvartill hans stora snille och hans första skrifter gifvit en rättvis anledning.

Akademiens anmärkning.

** En klippa öfver branten hänger
och nickar med en skäggig topp.

Creutz. »Sommarkväde».

I oskyldighetens hvita slöja,
 hand i hand med kärleken,
 Dafne syns: och tusen hjärtan röja
 nu med sorg, att de ej älskat än.
 Hofvets döttrar gå i tårar
 bort att sucka öfver flärdens dårar,
 som för kval, i skimmer klädt,
 sälja hjärtats, sälja dygdens rätt.

Nya känslor, nya dygder vakna
 i de Göters järnbeslagna bröst,
 som ej mer med tomhet sakna
 Karls och krigets fasansfulla röst.
 Gylfes skär för deras tjusta villa
 blott Dianas lunder te:
 och med Atis hvar af sin Camilla
 får en skymt i hoppets spegel se.
 Endast kärlek doftar linden,
 blickar månen, susar aftonvinden;
 och hvar stjärna tyckes se
 blott på skalder och på älskande.

Där du satt ibland ett bortgömdt släkte,
 på det öde Finlands vilda strand,
 ädle yngling! o hvem räckte
 detta snillets prisma i din hand?
 Detta trollglas, som en dager brutit
 af så öfverjordisk glans
 på din tafra, där tillsamman flutit
 all den skönhet, i naturen fanns!
 Åga kärleken och våren
 någon blomma, som ej föll i spåren
 af din Atis: kastad dit
 af en blyg, försvinnande karit?

Tystnen, forsar, och du storm, som tjuter
mellan bergen, tystna för de ljud,
denna Orfei lyra gjuter
bland ett folk, som lånar björnens skrud.
Hör dem, Nord, må Södern själf dem höra,
mer förvånad, mer förnöjd,
än när Ossians vilda sång dess öra
rysligt slog från Skottlands kala höjd.
Är det dessa Göters sträfva,
hjältelika språk? Se lätta sväfva
gratierna i dess dräkt,
genomskinlig, rörlig för hvar fläkt.

Lyssnen än, I sångens yngre söner,
och det altar i naturens lund,
som hans sköna lager kröner,
tyst besöken i er skaldestund:
lyssnen länge, förrn I vågen blanda
edra toner med hans sång,
där i svenska ljud med grekisk anda
känslan går en så harmonisk gång,
där med sanningsklara strålar
Skönheten så ren, så ljuf sig målar,
som i Elyséens flod
hennes bild för Platos ande stod.

Höga skugga! ren dit upp försvunnen,
ser du henne där i himmelsk dag:
ser en urbild, här ej funnen,
till din dröm om skönhet och behag:
af hvars återsken i dina sånger,
under plågans öfvervikt,
vi oss trösta: fruktan, kval och ånger
tjusas bort af en oskyldig dikt.

Denna värld, ej sedd med sinnen,
 o hvem skapte den? Männ dunkla minnen
 från en forden andesfär
 väcka snillet ur sin dvala här?

Dessa ensamhetens tysta tårar,
 denna köld för allt det gyllne grand,
 hvilket mängdens ögon dårar,
 då det fjärran ses i lyckans hand;
 denna trängtan, evigt lyft på vingar
 åt en högre salighet;
 detta själens kval, som stoftet tvingar
 i dess flykt åt sin fullkomlighet;
 detta hopp att en gång hinna
 systemsjälen af en älskarinna,
 i ett landtligt paradys
 sedd så ädelt skön, så menlöst vis:

Detta allt i lifvets morgondager
 dig, o Creutz, en hemlig tjusning gaf.
 Förn dig vinkat ärans lager,
 var du skald, och visste ej däraf.
 Än med Maro irrande kring heden,
 njöt du forna ålderns bild;
 än försvann i ett Miltoniskt Eden,
 ofvan skyn från jordens söner skild;
 tills du steg fullkomnad neder
 och blef landets, och blef mänskors heder:
 och förvarade ditt namn,
 yngling! i odödlighetens famn.

Men ej nöjd att med ditt snille tjusa,
 ville du ock gagna med din dygd:
 och du lifgaf med din ljusa,
 med din varma själ din hela bygd.

Sen din morgon helgats åt Behagen,
Konsterna och Kärleken,
du åt mödor offrade opp dagen,
och var statsman och var mänskovän.

Denna skönhet, hvaraf glödde
hvarje tanke, som din ande födde,
röjde du ej blott i sång,
men i verk, i hela lifvets gång.

För Arkadiens sköna drömvärld buren,
du i pliktens hem dig skapte den.

I ditt snille fann naturen,
i ditt hjärta människan en vän.
Sårad djupt af lasten och af flärden,
och förlåtande likväl,
du ej knotade att finna världen
olik bilden i din rena själ.

Oskulden af ungdomsvåren
du förente med det ljus af åren,
som förstör, till mänskans blygd,
mången dröm om sällhet och om dygd.

Fridens härold, sänd af fosterlandet,
du försvann till söderns milda zon,
där din vishet höll upp bandet
mellan Vasars och Bourboners tron.

Brinnande att nya syner röna,
du af tusen föremål
valde ut det sanna och det sköna
åt ditt land till nyttigt ändamål.

Snilletts ande fann ett tempel
i ditt hus; och konsterna sin stämpel
räckte åt din säkra hand,
nordens son, i själfva smakens land.

Politikens mörka min ej skrämde
gratierna från sin älsklings spår:
de ännu hans lyra stämde,
och med myrten kransade hans hår.
Dock de sörjde: staten hade vunnit
undan dem hans snilles skatt.
Hvilka sköna skapelser försvunnit
med hans hufvud ner i grafvens natt!
Så i bubblan, då hon hinner
glimrande åt skyn, där hon försvinner,
osedd spelt med skiftad färg
mången bild af lunder och af berg.

Fosterlandet, freden, mänskligheten
främst för allt du satte, ädle man!
För din själ odödligheten
var ett straff, om dygd ej henne vann.
Fosterlandet, att dess väl bevaka,
du förlät med lydig flykt:
och med glädje i dess famn tillbaka
flög: från Seinens sköna stränder ryckt,
från ett folk, hvars tjusta sinne
ser dig än i ett så älskvärdt minne,
vid dess tron med vördnad hörd,
med triumf ibland dess snillen förd.

Där Le Kain i scener, romerskt höga,
tjuste dig med fruktan och med hopp;
eller Buffon för ditt öga
lät naturens stora riken opp;
eller samtal slöto för dig dagen,
såsom i Aspasia's hus,
då hvart ämne, utsökt af behagen,
rördes i sin flykt af snillet's ljus:

hade vänskap, tid och vana
ren ett annat hem dig hunnit dana,
Sveriges son! men intet band
skilt din själ vid dina fäders land.

I din flykt, hvem bringar dig att stanna?
Hvilken vis, så rik på muntra år!

Hvarje skrynka på hans panna
talar sanning mellan silfverhår!
Ädel står den borgerlige mannen,
i så romerskt enkel dräkt,
bland de stora. Lasten, som tyrannen,
såg ej denna uppsyn oförskräckt
Det är Franklin. Stum ser flärden
denna rena dygd från andra världen.

Creutz! han räcker dig sin hand,
sämjans tolk ifrån de frias land.

Glad, med denna hälsning, länge saknad,
ifrån Vinland, Sveriges forna vän,
kom du hem; och liksom vaknad
ur en bildrik dröm, dig fann igen
bland de berg, de skogar och de sjöar,
där du först din känsla rönt;
och ännu med sina tusen öar
fann du Sverige så romantiskt skönt.

Tjust bland Mälarns tysta lunder,
åt din hvilas lyckligt gömda stunder
reste du ett landtligt tjäll,
där med vänner och naturen säll.

Öfver rangen höjde sig ditt snille,
öfver ståten höjde sig din dygd.

Men dock en gång lyckan ville
se förtjänstens öde utan blygd:

och hon lyfte dig, att närmst vid tronen
stå dess prydnad och dess stöd:
där din ena hand du åt nationen,
och den andra åt monarken böd.

Sanning talte du för makten,
såg blott skal i högheten och prakten,
och med enfald från din höjd
smålog ner åt hvar oskyldig fröjd.

Mången ny förtjänst och sällsynt gåfva
af din örnblick ses i dalens skygd:
och ett tidehvarf sig lofva,
renadt genom smak, som genom dygd.
Alla prydnader af konsten sprida
öfver Sveriges bygd sin glans.
Gustaf på dess tron, Creutz vid dess sida
själfve fläta vitterhetens krans.

Öfver svenska språkets tempel
sväfva deras lysande exempel,
hviskande med himmelsk röst
än i talarns, än i skaldens bröst.

Men ett sällsamt lof bland snilletts söner,
tjusta lätt af sköna villors sken,

Creutz, din vandels ära kröner,
såsom ljuset glänsande och ren.
Snille blott i fantasiens rike,
du en vis i staten var:
gjorde ej ett medel af din like
för en bragd romantiskt underbar;
köpte icke glans för nytta,
sökte ej med maktens spira flytta
till din bygd i polens land
drömda bilder från Atlantens strand.

Att välsignas ock i nödens hydda,
 ej att lysa blott i minnets sång,
     var ditt mål. — Men hastigt flydda
 höljdes spåren af din visa gång. —
 Lyfte du med konst, natur och lycka
     denna stam af sällsynt dygd,
 o Försyn! att i dess mognad rycka
 från dess land dess frukter och dess skygd?
     Ack han föll: och vidt kring jorden
 klagades hans fall; och stum från nordens
     flög den genius, som dit
 vinkat konst, vinkat dygd och flit.

Fåfängt vid hans röst från forna världen
 smaken kom, ej konstlad eller vild;
     prakten, vällusten och flärden
 resa på dess tron en sminkad bild.
 Gråt, natur! och du, hans tvillingstjärna,
     ensam lämnad i din gång!
 Göm dig mulen: knappt en landtlig tärna
 nämner mer hans oskuldsfulla sång.
     Men en dag, då stormen hviner
 kring Europas mossiga ruiner,
     stån I öfver fjällens topp,
 utan nedgång, evigt klara opp.

1797—1802.

* * *

TILL DE HEMMAVARANDE.

Lyckliga ni systrar! som i skygden
 af er faders hydda sitten än
 och, som dygdens gratier kring dygden,
 dansen kring en mor, som är er vän.

Och de små emellan er i ringen
som keruber svänga sig omkring:
och på hela jorden dansar ingen
gladare, oskyldigare ring.

Arme jag! som måste långt i världen
långt från egna efter lyckan gå:
hvad jag gläds, då jag får, undan flärden,
med ett bref mig smyga i en vrå;

Med ett bref från er: där jag kan spegla
edra hjärtan i hvar enda rad;
där de späda bödo er försegla
hvar sin kyss inom det kära blad;

Där af Henne, som för oss blott känner
lifvets sorg och glädje, ej för sig,
jag välsignas: och där barndomsvänner
och den gamle tjänarn hälsa mig.

Hvad jag njuter då! och minns med tårar
hur vi sammanstämde, alla vi.
Ack! hvad här mig fägnar eller sårar,
ingen delar, ingen såsom I.

Drömman återstår mig. Vid min lyra
drömmer jag mig hem: och ser i vrån,
hur I stannen midt i lekens yra,
saknen mig — och bort att gråta gå.

Mången blomman på vår syskonstängel
knoppats ut, sen jag blef ryckt från er:
"mamma," frågar där en liten ängel,
"hvar är då den bror, som ingen ser?"

”Jo, jag minns, hur långt, långt bakom kullen
han for ner, och aldrig kom igen,”
svarar du, som grät med mig i tullen
och sprang efter mig till grinden än.

Du som sade (aldrig ur mitt minne
går det ordet), då du såg ditt bref
läggas in: ”o låg jag själf därinne,
och hos bror hans hjälp och lärling blef!”

Goda hjärtan! detta är vårt öde:
som små fåglar spridas vi omkring.
Men vi råkas väl ibland de döde:
där skall ingen saknas i vår ring.

Snart törhända, så det vill mig ana,
far jag längre, längre bort från er.
O! ännu jag sluta kan min bana
utan skräck, förrn jag förvillas mer.

Gråten då ej länge, o! du Ömma,
som så öppet lider för hvar vän,
och du Glada, som din sorg kan gömma,
och du Goda, som kan bära den;

Våren hastar: gån till dansen åter!
Och du jollrare, som rörs att se
huru syskonen, hur mamma gråter,
narra dem att midt i sorgen le!

Dock ibland, när i en höstlig timma
vid min rönn I sätten er och sen
aftonstjärnan på det fönster glimma,
där jag ofta tyst besåg dess sken;

Knäpp då, Goda! sorgligt på din cittra;
Ömma! sjung af dina kvädens tal
någon hjärtlig sång; och sakta kvittra
efter dem, du nordens näktergal:

Du som anar om dens nöd som lider,
med din ljufva klagan: du som satt
på vår flaggstångs spets i långa tider,
och sjöng bort för mig så mången natt.

Lyssnen sen: och för min hamn ej rädens,
som i vinden susar er förbi. —
Gån i frid: och sofven sött och glädens
att jag somnat leende som I.

1797, 1810, 1824.

* * *

STUDENTVISA.

Student! om du, det namnet värd,
vill klinga med oss alla:
så topp! att lika rask, som lärd,
för sanning stå och falla.
Sanning! vi helga dig hjärta och röst,
så från ämbetspulpet som kateder.
Själffe vår väg, det är mödornas tröst,
vi oss bana till lycka och heder.

K o r.

Sanning! vi helga dig hjärta och röst m. m.

Student! det namnet säger flit.
Till flit är mänskan buren.
Blott flit, blott oupphörlig flit,
är lifvet af naturen.

Se från planeten, som fyller sitt lopp,
till de kräk, som för stacken arbeta,
allt vet sin tid: och vi, tänkande tropp,
och vi skulle vårt klockslag ej veta?

Blott flit så dygd som lärdom gör,
och ger dig rang för gräsen,
du länk, som själf dig fästa bör
i himlens ked af väsen.

Köpman en dag, eller knekt, eller präst:
såsom mänska, förädla din gåfva.
Sky att som masken, vid löfvet blott fäst,
ditt förnuft och din frihet försöfva.

Dock märk, att Visheten begär
sin prydnad af Behagen.
Naturen själf sitt regnmoln klär
i färgerna af dagen.

Gå någon gång till en dans från *Porthan*:
äfven *Sokrates* knäppte sin lyra.
Tänk ej likväl blott på valsen den dan,
så att krian gör cirklar, som yra.

Hvar dag med ädel visdomstörst
stå fram vid *Mimers* källa;
men på en bal låt andra först
sin spotska handske fälla.
Yngling! ju mer du har värde, dess mer
är försynthet din prydnad och ära.
Mer än sin rätt man den blygsamma ger,
då man ser honom mindre begära.

Från skum skilj drycken, som från stoft;
sky sprätten, som pedanten.

Bär på din frack ej cedrodoft,
ej damm af folianten.
Käck till försvar af hvar lidande dygd,
ej i gränder sök mandomens heder.
Röj, till den trotsande dumhetens blygd,
att dock kunskap är mer än blott eder.

För moln af rök, där ruset bor,
fly alla gratier unnan.
Den Bacchus, som var Febi bror,
är icke den på tunnan.
Drick vid en högtid ett glas eller par,
för att glädjas, ej blott för att dricka.
Drick, som du drucke, om munskenken var
din i brudstolen rodnande flicka.

Må hon, må denna drömnda bild
af en oskyldig maka
din känslas eld, som flammar vild,
med blygsamhet bevaka:
att på din kind, då du plötsligen röjd,
som en julklapp, bland syskonen hamnar,
ungdomens rosor må lefva, till fröjd
för din mor, som dig forskande famnar.

Se där vår ordens bud, min vän:
vill du dem heligt lyda?
Så klingom! — Dock — ett villkor än,
det första jag bort tyda:
svär till allt spel ett osläckeligt hat:
båd din tid och din själ det föröder.
Svär du? — Välan! var välkommen, kamrat!
Och nu drickom hans skål, mine bröder.

Din skål, du planta för ditt land,
till odling vald för mängden;
hvars knopp ren under ymparns hand
förljufvar hela ängden!

Spride din blomma sin doft till den gård,
där hvar resande vinkas och spörjes:
"lönar min son all den kostnad och vård,
som af mig och af staten besörjes?"

Din skål, du son! hvars dygders pris
den gamles hjärta gläder;
som reser hem, så frisk, som vis,
med böcker och med kläder.

Trefaldt din skål! om du bär till din far
ditt betyg om förkofran och heder,
ej blott i fickan på pränt, som bedrar,
men i uppsyn, i tal och i seder.

1801.

* * *

GLÄDJENS ÖGONBLICK.

Sörj ej den gryende
dagen förut.

Njut af den flyende
hvarje minut.

Rosornas doft,
drufvornas ånga,
skynda att fånga:

yingling! de vissna — du själf är ett stoft.

Fatta det blinkande
glaset förnöjd.
Sjung om den vinkande
kärlekens fröjd.

Men då du ler,
munter för dagen,
skräms ej Behagen:
flydda en gång, de ej följa dig mer.

Drick ur den sparade
ungdomens bål,
drick den bevarade
oskuldens skål.
Glädje och Dygd
elda hvarannan.
Kransad om pannan,
visheten skämtar i vinrankans skygd.

Klinga med roliga
vänner i lag.
Tryck den förtroliga
handen i dag.
Kanske du den
aldrig mer trycker:
härjaren rycker
brud ifrån brudgum och vän ifrån vän.

Glad må du somna i
grafven, du ock;
känslorna domna i
tiden ändock.
Efter en kväll
måttligen njuten,
hjärtligen slutet,
sofver man roligt och vaknar man säll.

EMMA TILL SIN MAMMA.

Söta mamma! närns du gå
från din Emma åter?
Stackars Emma i en vrå
sitter sen och gråter.

Jenny har sin docka kvar,
lilla Beth sin amma:
Emmas enda nöje var
alltid hennes mamma.

Söta mamma! far ändå:
du får nog bli hemma.
Liten ro åt dig också
unna bör din Emma.

Sörj ej, mamma, fast du ser
Emmas tårar trilla.
Blott en kyss, och Emma ler
nöjd och tyst och stilla.

Blott en liten stund ännu
hon i fönstret gråter,
sjunger sen för Beth: "Rättnu
kommer mamma åter."

Och med Jenny leker glad
blindbock eller gömma,
tills vi somna i en rad,
och om mamma drömma.

Men när dagen börjar gry
med sin röda flamma,
gå vi alla tre och bry
uppå sängen mamma.

1803.

* * *

CHAMPAGNEVINET.

Drick! de förflyga de susande
pärlorna: drick!
Skynda! det ljufva, det ädla, det höga
söker du fåfängt, sen anden förgick.
Dåren, som fäste vid skummet sitt öga,
vatten, blott vatten, på läpparne fick.

Njut! de försvinna, de tjusande
stunderna: njut!
Ytterst förfinade, känslan och löjet
reta och domna i samma minut.
Snappa i flykten behaget och nöjet:
högst är raketten, i det han går ut.

Snar är på jorden den rusande
glädjen, ack! snar.
Fångad af ynglingens spända förhoppning,
än ur en drufva, förädlad och rar,
än från en mun, lik en ros i sin knoppning,
strax till sitt hem öfver molnen hon far.

1804.

* * *

BORDVISA.

När skämtet tar ordet vid vänskapens bord,
med fingret åt glasen, som dofta,
så drick och var glad: — på vår sorgliga jord
man gläder sig aldrig för ofta.

En blomma är glädjen: i dag slår hon ut,
i morgon förvissnar hon redan.

Just nu, då du kan, haf en lycklig minut,
och tänk på den kommande sedan.

Hvem drog ej en suck öfver tidernas lopp?

Dock sitt ej och dröm på kalaset.

Här lef i sekunden: och hela ditt hopp
se fyllas och tömmas — i glaset.

Här sörj blott för glaset: om fullt, så töm ut;
om tomt, så försänd det att fyllas;
och minns, att det sköna och goda förut,
sen glädjen och nöjet, må hyllas.

Ty ägne vi först åt värdinnan en skål:

hvad vore vår fröjd utan henne?

Sen prise vi värden och särskildt hans bål:

hvad vore vårt mod utan denne?

Dem båda förene ett glas och en sång:

de själfva så skönt sig förente.

Med drufvorna myrten blef skapt på en gång,

hvem ser ej hvad himmelen mente?

För öfrigt må värden ge alltid nytt skäl

till ständig omsättning af glasen,

och visa, att rangen är nyttig likväl:

till skålarnas mängd på kalasen.

Men förrn han är färdig med klang och harang,
vi skynde att själfmante dricka,
och helge ett glas, som är öfver all rang,
i tysthet — en hvar åt sin flicka.

1807, 1824.

* * *

DET ENDA GLASET.

Kom ur valsen, kom på tå,
yngling, smyg hit sakta!
Mosler-glas här fyllda stå,
sköna att betrakta!
Se, hvad kupidoner där
doppa sina pilar!
Skynda! tag det främsta här,
medan dansen hvilar.

Vid en ring af skönheter
ställ dig tjust att dricka,
högt för alla gratier,
sakta för din flicka.
Onämnd, ser hon af din min
dock ditt hjärtas mening.
Dans och kärlek! sång och vin!
Himmelska förening!

Då ditt ögas pärlor ner
ibland vinets blandas,
står hon rodnande och ler,
och för dig blott andas.

Hvad är alla nöjens sus,
under ungdomsrasen,
mot ditt hjärtas tysta rus
af det enda glaset?

Före 1810.

* * *

DEN GAMLE KNEKTEN.

Det var i Saimen på en ö,
dit sällan någon länder,
förutan måsar ur den sjö,
som stormar vid dess stränder.
På udden stod i stormen fram
en ensam tall med högväxt stam.

Där satt, i många Herrans år,
en man af gamla världen.
Från klippan med sitt hvita hår
långt synlig ut på fjärden,
en vålnad blott från forna dar
han för den häpna seglarn var.

Det syntes på hans vissna kind
en banad väg för tåren;
och kulen fläktade en vind
de glesa silfverhåren.
Hans blick än sjönk i djupet ner,
än log åt skyn, som sorgen ler.

Svensk eller finne! kom med mig
till dessa öde ställen.
Där vågen hvitast tumlar sig
och spritter högst mot hällen;
där satt han. Följ mig dit, och hör:
hör honom själf, förrän han dör.

”Jag är den siste karolin,
den ende än på jorden,
som sett kung Karl.” Med trotsig min
han uppstod vid de orden.
När Karl blef nämnd, han hvarje gång
tog af sin hatt, mer rak och lång.

”Se här” — nu med sin vänstra hand,
den högra ryssen skjutit,
han läste upp ett folioband,
i lås af mässing slutet.
Sin bibel bar han med sig dit
hvar dag, tillika med sin plit.

”Se här hans bild! så såg han ut,
som jag, i rock och bälte.
Men när han stod i moln af krut,
se, det var kung och hjälte.
Stor, när han vann, men mera stor,
när, att förlåta, hem han for.

Jag ser ännu vid Fredrikshall —
där stod jag honom nära,
och hörde, när det skottet small,
som fällde Sveriges ära —
jag ser, hur på sitt svärd han drog,
med hot bakom sig såg, och dog.

Grät Sverige: mer grät Finland dock,
som mor och änka gråter,
grät far och barn. Dess söners flock
ej kom från Norge åter.
Ej att den fälld af dansken var:
men till en stod frös häst och karl.

Jag ville dött där, jag också!

Dock svensk ännu var finnen,
och byggde upp sin brända vrå,
stolt af de stora minnen,
dem, allt från Gustaf Adolfs dar,
han ärft af farfar och af far.

Hvi föll jag ej, förrän jag såg
vårt folk för ryssen springa?
Dock sprang jag ej: i blod jag låg,
och höll ännu min klinga
i vänstra handen, som var kvar,
då man från Villmanstrand mig bar.

Här ser du både svärd och man;
och slika voro många;
men utan hufvud går ej an,
hur käck man är, att stånga.
Dock freden kom, och böd oss än
förblifva svenske frie män.

Som sådan, o! hur lycklig här
min ärfda teg jag skötte!
Blott ej en skymt ur viken där
af grönt och rödt mig mötte.
En annan syn mig gjorde ve:
att fänrikar i vaggan se.

Då ropte jag: hur skall det gå,
om ryssen kommer åter?
Men tänk! som forne gossar blå —
af glädje än jag gråter,
när jag det minns — där stodo män
vid Valkiala upp igen.

Bland dessa en! — Men hör förut:
jag var ren gammal vorden,
då jag en änka fann till slut,
som tog mig uppå orden,
de orden: Topp! *En* hand jag har:
törs du den ta? Vi bli ett par!

Sen log min ålder, lika skild
från flärden, som från bristen.
En dotter! — Såg du ängelns bild
bredvid evangelisten?
Så stod hon vid mitt morgonbord,
och läste för mig Herrans ord.

Sen gick hon i mitt hus och böd,
och allt blef skick för dagen.
För henne blott, sen moderns död,
och af den fröjd betagen
att se det svenska mod igen
bli hvad det var — jag lefde än.

En afton vid en främlings arm
hon kom där öfver ängen.
Jag såg ren, rodnande af harm,
åt min pistol vid sängen.
Ehuru lam, jag än haft mod
att kräfva ut förförarns blod.

Men strax han trädt inom min dörr,
jag fann en man af heder.
Så steg till patriarken förr
en gäst från himlen neder.
Karl kämpat: ej dör Hoglands namn!
så var hans hälsning i min famn.

Nu, Herre! skrek jag, låter du
din tjänare få fara.
Nej, ropte han, nej, lef ännu,
för att ett vittne vara,
hur mig din dotter lycklig gör,
då segern hit mig återför.

Där skymtar bort om sjön hans gård,
som bonden glad besökte:
där utan skryt hans visa vård
naturens fägring ökte,
dit bjöd han mig till lifstidsvän:
hit väntad blott som brudgum än.

Ren kom hans dag, ren slog hans stund:
ett bud för honom lände,
ett bud om segern vid Svensksund
den ädle till mig sände.
Till himlen lyft, på knä för Gud,
jag glömde bröllop, måg och brud.

Ren bruden satt i all sin skrud,
och högtiden begyntes.
I land flög måsen, stormens bud,
och ingen brudgum syntes.
Det hven så hemskt, som ur en graf,
det blef ett Herrans väder af.

Jag ofta sett den vilda sjön
stå upp, som till en härnad,
ej blott mot klippan här och ön,
men emot himlen ärnad.
Dock aldrig förr jag sett den så
förgrymmad häfva sig, som då.

Ett segel syntes — bruden lopp
med dödens färg på kinden;
och kronan refs ur håret opp
och fjärran flög med vinden.
Dock här en brudsäng bäddad var,
här nere, för det kära par.

Hit styrde han, att undfly där
försåtet af en bränning.
Hit lyckligt frälst, från udden här
han skulle, med en vändning,
i hamnen löpa in. Då kom
en il och hvälfde båten om.

Ett hufvud — det var hans — hon såg
sig öfver vågen lyfta,
och sprang dit ner, där samma våg
sig vrok åt brantens klyfta.
Där, sänkt på knä, hon hof sig fram
med handen sträckt, då han dit sam.

Han grep den, och från klippans brädd
af vågen drogs tillbaka;
och drog med sig sin brud i bädd:
så blef hon dock hans maka.
Man fann de tu med hand i hand,
och grof dem så i kyrkans sand.

Snart hundraårig, sitter jag
dock lugn, här i min skrefva:
blott ej mitt fosterland en dag
jag nödgas öfverlefva!" —
Så talte han, och från den dan
ej syntes mer, där han var van.

Blott tallen ser man än där stå,
 af stormens våld ej bruten.
 Blott vågen hör man än där slå
 mot klippan, skumbegjuten;
 och kyrkan än i sitt förvar
 hans bibel och hans värja har.

(1793) 1810, 1824.

* * *

PSALMER.

JESU ANTRÄDE TILL SITT MEDLAREKALL.

Bereden väg för Herran!
 Berg, sjunken! djup, stå upp!
 Han kommer, han, som fjärran
 var sedd af fädrens hopp:
 rättfärdighetens Förste,
 af Davids hus den störste!
 Välsignad vare han,
 som kom i Herrans namn!

Guds folk! för dig han träder
 en evig konung opp.
 Strö palmer, bred ut kläder,
 sjung ditt uppfyllda hopp.
 Guds löften äro sanna;
 nu ropa: Hosianna!
 Välsignad vare han,
 som kom i Herrans namn!

Gör dina portar vida
 för Herrans härlighet.
 Se, folken kring dig bida,
 att nå din salighet.

Kring jordens länder alla
skall denna lofsång skalla:
Välsignad vare han,
som kom i Herrans namn!

Ej kommer han med härar
och ej med ståt och prakt;
dock ondskan han förfärrar
i all dess stolta makt.
Med Andans svärd han strider
och segrar när han lider.
Välsignad vare han,
som kom i Herrans namn!

O folk, från Herran viket
i syndig lust och flärd!
Gif akt! det helga riket
ej är af denna värld;
ej af dess vise funnet,
ej af dess hjältar vunnet.
Välsignad vare han,
som kom i Herrans namn!

Den tron, som han bestiger,
är i hans Faders hus;
det välde, han inviger,
är kärlek blott och ljus.
Hans lof af späda munnar
blott nåd och frid förkunnar.
Välsignad vare han,
som kom i Herrans namn!

Jerusalem är öde,
dess tempel fallit ner,

dess präster äro döde,
 dess spira är ej mer:
 men Kristi rike varar
 och sig allt mer förklarar.
 Välsignad vare han,
 som kom i Herrans namn!

Sv. Psalmb. n:o 53.

JESU ANDELIGA VÄRLDSREGERING.

Din spira, Jesu! sträckes ut,
 så långt som dagen hinner.
 Ditt rike står till tidens slut:
 det står, då allt försvinner.
 Ditt namn bekänns med himmelskt mod,
 och för ditt kors, din segerstod,
 nedfalla folk och kungar.

Det barn, som föds, till dig man bär;
 till dig man flyr i döden.
 Om du i lyckan bortglömd är,
 man söker dig i nöden.
 Där oskuld trycks, där dygd blir hädd,
 i sorgens hus, på plågans bädd,
 din tröst allena gäller.

Kom, Jesu! var i ve och väl,
 i lif och död oss nära,
 och gjut i hvar förkrossad själ
 din Anda med din lära.
 Och styrka gif till helig strid,
 och samla oss i evig frid,
 då du all världen dömer.

Sv. Psalmb. n:o 118.

AFTONPSALM.

När allt omkring mig hvilat,
till dig min ande ilar,
o Gud! och lofvar dig.
När världens larm försvinner
och jag mig ensam finner,
är du, Barmhärtige! hos mig.

När mörker jorden höljer
och all dess prakt fördöljer,
jag till ditt rike ser;
jag ser det, kring de dina,
af nåd och sanning skina
uti ett ljus, som ej går ner.

Det ljuset när mig blifver,
då natten mig omgifver:
därvid jag somnar in,
därvid jag vaknar åter,
så länge du mig låter
här fostras, att bli evigt din.

Låt mig din nåd ej sakna,
tills jag en gång får vakna,
där själf du solen är,
där jag på dig blott aktar,
ditt anlete betraktar
och kommer dig allt mera när.

Sv. Psalmb. n:o 433.

* * *

MODERN VID VAGGAN.

Vyss! vyss!
Mamma sjunger och barnet lyss.
Vyss! vyss!
PärLAN ligger i blommans barm,
barnet hvilar på mammas arm.
Akta, lilla ärla,
spill ej blommans pärla.
Stilla, katt, och tyst, du hund:
barnet sofva vill en stund.

Vyss! vyss!
Barnet tystnar vid mammas kyss.
Vyss! vyss!
Blomman sluter sin knopp igen:
barnet gör så med ögonen.
Tittar skälmen åter?
Snäll, som dock ej gråter!
Liten vill i vaggan ner:
mamma där på honom ser.

Vyss! vyss!
Mamma sjunger och barnet lyss.
Vyss! vyss!
Fågeln ligger så trygg i bo:
Liten får i sin vagga ro,
bryr sig ej om påfven,
eller kejsarhofven.
Under mammas hand och sång,
går hans värld sin tysta gång.

Vyss! vyss!
Sakta! — barnet har somnat nyss.
Vyss! vyss!
Ack! hvad sofver där, än i knopp?
Blinda lustar, bedragna hopp!
Göms en mask där redan,
som där härskar sedan,
fläckar blomman, frukten stör,
sorg af all min glädje gör!

Vyss! vyss!
Barnet sofver och mamma lyss.
Vyss! vyss!
Ingen skall dig fördärfva här:
modershjärtat är dig så när.
Snart får fågeln vingar,
fjärran från mig svingar.
Vet jag, hvart han flyger ut,
hvar han hamna skall till slut?

Vyss! vyss!
Sof, och vakna vid mammas kyss.
Vyss! vyss!
Sorglös sofve din oskuld än:
modersögat är öfver den.
En gång, när du vaknar
och dess omsorg saknar,
blicka då med tro och hopp
mot ett Fadersöga opp!

FANNY.

För Selma vid min luta
jag sjöng, en sorglös yngling än:
nöjd, att mitt hjärta sluta
till hennes, blott som vän.

Sen såg jag, gammal vorden,
ett barn, som fram i templet gick.
Dess själ var ej på jorden,
ej mera, än dess blick.

Här nere himlen vara
jag tyckte vid den förras syn;
men denna underbara
upplyfte mig till skyn.

Jag lärde af dem båda,
hvad dubbel skönhet lifvet har.
Vi henne dubbel skåda:
en blir hon, som hon var.

När jag åt dalen blickar,
ett Eden jag vid källan ser,
där Selma står och nickar
emot sin bild och ler.

Men uppåt vändt, mitt öga
ser bergets glans, dit Fanny går
och tillber i det höga,
och själf förklarad står.

Förlikas ej de tvenne?
Jo, Fanny Selmas dotter är;
men modern efter henne
i tårar stannar här.

Vid bergets fot hon somnar,
och drömmer hvad hon ej har sett.
När all ting sig fullkomnar,
bli jord och himmel ett.

1820—24.

* * *

MORGONSTJÄRNAN.

O morgon! som förnyar
mitt saliga förbund med Gud,
på dina purpurskyar,
hvem bär mig nådens bud?
Du, på hvars glans så gärna
jag såg ren i min moders famn,
i dag, o morgonstjärna,
förstår jag rätt ditt namn.

En afbild af den Milde,
som fram i tidens mörker stod,
och det från ljuset skilde
med strömmen af sitt blod;
du med hans blick mig hälsar,
en blick, där all hans kärlek ler.
Det ljus, som världen frälsar,
jag i din klarhet ser.

Du bleknar och försvinner
i dagen, som du bådats har.

Dock vet jag, att du brinner
 när solen, lika klar;
 när henne, som där stiger
 så härlig, till ett vittne, opp
 vid löftet, som inviger
 mitt lif till evigt hopp.

Du själens morgonstjärna!
 Framtindra öfver oss i dag,
 och för oss, dit vi ärna,
 med himmelskt välbehag.
 Snart vägen är förliden:
 o då, en aftonstjärna sedd,
 du kallar oss till friden,
 där bortom skyn beredd.

1820—24.

* * *

SVALAN.

”Hvad vill du säga mig, du lilla svala,
 hvar morgonstund på fönsterkarmen här?
 Det tycks mig nästan, som du skulle tala,
 och det med nit, hvad det då är.”

Med denna fråga Fanny, tidigt vaken,
 slog fönstret upp — och hörde detta svar:
 ”Förstår du ej? du kan ju fatta saken,
 fast jag så klara ord ej har.

Din sommar förestår: jag vill dig lära,
 hur du skall lefva den förnöjd och säll.
 Ett troget par, vi hvar sin börda bära,
 att bygga upp vårt glada tjäll.

Sen sörja vi med glädje för de unga,
för deras seder, som för deras spis.
Vi lära dem att flyga och att sjunga,
och lofva Skaparn på vårt vis.

Snart börja de sin föda själfva hitta;
dock sluts om oss ännu de käras ring.
Än på ett tak i treflig ro vi sitta,
än flyga som i dans omkring.

Till slut, då fältens fägring är förliden,
vi reda till vår tysta hädanfärd.
När allt är fullgjordt här, då först är tiden
att längta till en bättre värld.

O lef, som vi, lef ut din sköna sommar:
du har ej sett mer än dess knopp ännu.
Se trädet där, som nu så härligt blommar:
det trånade en tid, som du.”

”Min Edvin, det är dig, jag hör här tala.
O kom! Hvad skepnad du än taga må,
Blåfågel eller blott en simpel svala,
så tillhör Fanny dig ändå.

Jag tillhör dig i himlen, som på jorden;
din maka, om mitt lif förlängs,
din ängel, om jag dör. Odödlig vorden,
jag ej af stoftets skrankor stängs.

Sörj mig ej länge, sök en annan maka,
uppfyll din plats. Min ej på jorden är,
om ej att öfver dig osynligt vaka,
tills vi för evigt råkas där.”

UR MINNE AF FRU ANNA MARIA LENNGREN.

I SVENSKA AKADEMIENS HANDLINGAR FRÅN 1796, DEL. 8. (UPPLÄST PÅ
DESS HÖGTIDSDAG 1818.)

Hennes giftermål med sekreteraren, nu mera kommerserådet och riddaren Lenngren gör en tidpunkt icke endast i hennes lefverne, utan i hennes skaldekonst. Tryggad vid sidan af en värdig man, och oberoende af annat än en makas plikter, kunde hon nu mera med fullkomlig frihet stämma sin lyra efter eget behag. Dock synes det, som hon låtit den i de första åren af sitt äktenskap alldeles hvila. Utan tvifvel fruktade hon att genom den förledas från sitt husliga kall, hvaråt hon ägnade sig med en sorgfällighet, som ej kan vara större hos ett endast därtill uppfostradt fruntimmer. Från denna tid finnas af hennes hand blott några sångstycken, som, ärnade åt ett litet sällskap af glada vänner, snart flögo kring hela riket, men af henne själf aldrig erkändes. Icke heller visade sig i dem ännu, ehuru allmänt sjungna och omtyckta, fru Lenngrens egentliga snille. Det framträdde först vid slutet af Gustaf III:s tidevarf, men det var beredt därtill redan länge förut genom flera gynnande omständigheter. Den sällskapskrets, i hvilken hon lefde, var utan tvifvel en af de mest snillrika i Sverige. Kellgren utgjorde själen däri; och honom sökte allt hvad vittert var. Äfven musikaliska snillen upplifvade detta umgänge, ibland dem Kraus och Wellander, Kraus i synnerhet, som med sin stora talang och insikt i musiken förenade mycken litterär bildning, som, ehuru en utlänning, kände i grund svenska historien och vitterheten, och var en af dem, med hvilka Kellgren helst och förtroligast umgicks. Fru Lenngren själf hade en gåfva att sjunga, och då det för eftervärlden torde antecknas, hvarföre skulle ej äfven samtiden veta det, att när Kellgren själf hade satt musik till den skönaste af sina

sånger, *Inbillningens värld*, kände han sig mer förnöjd än vid någon af de kransar, han vunnit, att höra den gillas af Kraus och sjungas af fru Lenngren? Hennes närmaste vänner styrde *Utile Dulci*, hvaraf hon själf var en medlem; och sällskapet *Pro sensu communi* samlades merendels kring hennes tebord. Alla dessa omgifvelser fullkomnade hennes bildning; och ehuru de aldrig förde henne öfver den gräns, där hon ansåg det kvinnliga snillet böra stanna, gåfvo de henne likväl ett förståndsljus och en själsodling, som gjorde henne, då hon å nyo framträdde för allmänheten, värdig att dela dess ynnest med författaren till *Mina löjen* och *Ljusets fiender*.

Det var efter hans anmaning som hon begynte i bladet Stockholms-Posten, hvilket utgafs af honom och hennes man, framställa den ena mästerliga taflan efter den andra till allas förundran och förtjusning. I början hade hon det nöje att höra sina arbeten misstagas för Kellgrens. Så skedde med *Åreporten*, *Mannens fyra åldrar*, *Törstsläckningen*, *Rosalie* m. fl. Dock røjde sig redan i dessa den särskilda hand, som sedermera aldrig kunde misskännas; och det förut aktade namnet fru Lenngren emottogs nu med ett så allmänt och odeladt som högljudt och fortfarande bifall. Kellgren öfverlefde icke den tid, då hennes ära uppnådde sin höjd, men han förutsåg den; och det var en af hans gladaste föreställningar i hans sista dagar.

I sällskap med Kellgren hade fru Lenngren tvenne gånger intagit sitt rum ibland svenska skalder. Äfven i odödlighetens tempel står hon vid hans sida. Jag tycker mig se honom där räcka henne sin hand och säga: "Om jag något verkat mot fördomen, osmakligheten och dårskapen i den väg, där män tänka och handla, så har fru Lenngren verkat emot dem ej mindre i den kvinnliga världen. *Mina löjen* öfver mitt kön äro ej mera träffande än hennes öfver sitt. Jag har ej lyckligare bestraffat *Snillels galenskap*, än hon

fåfångans, ej sannare och naivare tecknat *Ljusets fiender*, än hon det kvinnliga vettets och behagets, den husliga sällhetens ej mindre både vådliga och löjliga fiender. Jag har i intet af mina arbeten lagt på en mans hjärta en viktigare sanning, än hon i *Ålderdomströsten* på en moders, ej ytttrat den på ett fullkomligare sätt. Jag har i *Våra villor* ej sagt mer, ej sagt det bättre än hon i det lilla stycket *Gossen och leksakerna*. Mitt skämt öfver gudarne i *Jordens skapelse* är en mans, hennes i *Kärleken och Därskapen* en kvinnas. Det ena är ej skönare, ej sannare än det andra, men mitt är kanske mindre oskyldigt. Min *Dumbom* säger mer än hennes *Cornelius*, men är ej så sant målad efter naturen. Alla mina kantater vid högtidliga tillfällen gäfve jag bort för hennes idyll, *Den första november*. Det är sant, hon har icke gjort en *Ny skapelse*, ej lyft sig till *Inbillningens värld*. Men också har jag icke målat den verkliga så lefvande, som hon i *Den glada festen*, *Grefvinnans besök*, *Pojkarne*, *Kontrasten* med flere. Om hon aldrig stämt sin sång så djupt ur hjärtat, aldrig utgjutit den med en sådan fullhet som jag i *Kristina*, så har däremot jag aldrig låtit höra så ljuft rörande, så till allas hjärtan gående toner, som hon i *Buketten*, *Gumman*, *Tiggarflickan* med flera. Och mitt *Svar till Fredrika*, ehuru det förutsätter en annan anledning och andra känslor, har ej en finare vändning än hennes till *Gyllenborg*."

Det är endast i Kellgrens egen mun jag kunnat lägga dessa ord, utan fruktan att missförstås. Han som fördömde, och det på goda skäl, alla jämförelser, skulle likväl, jag hoppas det, icke ogilla denna. Den strider icke emot hans grundsats, att "hvarje sant snille måste äga sin egen ursprungliga form, vara sig och ingen annan". Här sökes ingen sådan förment likhet, som skulle skymma hvarderas egna och särskilda karaktär; tvärtom är det den, som denna kontrastering åsyftar att upplysa. Icke heller kan här den orättvisa miss-tänkas, som merendels åtföljer jämförelser, att det ena snillet

nedsattes för att upphöja det andra. Att rycka ett blad ifrån Kellgrens lager för att ge fru Lenngrens krans en prydnad, som den icke behöfver, vore det mest sårande för hennes skugga. Om hon ej förtröte det på hans vägnar, så gjorde hon det på egna. Med ingen af våra manliga författare ville Bettys mor inlåta sig i någon täflan.

De grundsatser, hon för denna sin diktade dotter så skönt och lifligt yrkar, följde hon själf. Äfven som skald *kände hon sin värdighet i äran af att vara kvinna*. Den enda stolthet hon röjde var den, som yttrar sig i dessa ord, dem hon låter fru Nordenflycht säga om henne, jämförd med sig:

Mitt snille på ett vidsträckt fält
gjort färder, som man vet, ej korta;
och fört mig bort, längst öfver Bält,
och hon — är nästan aldrig borta.

Denna sista rad säger mer än den synes. Den tecknar i två obetydliga ord både hennes poesi och henne själf. *Nästan aldrig borta* ur sitt hus, tycktes hon se den värld, hon målade, endast ur sina fönster. Men hon såg den med geniets blick, och föremålen för hennes komiska pensel, ehuru fattade på afstånd antingen bakom de fransade förhängen, som skymde för den förnämre dårskapen, eller i den gränd, dit den lägre försvann, stodo likväl på hennes duk med en lefvande och talande sanning. *Nästan aldrig borta* var hennes Sångmö, såsom hon själf. Långt ifrån att stiga på koturnen, eller gripa i trompeten, inskränkte hon sig merendels till kvinnliga föremål och husliga scener. Men hvad *Vishetslära*, att nyttja en stor författares ord, gömde sig icke i hennes skämt, också för män användbar, ehuru närmast åsyftande kvinnlig förädling! I en lekande rad af hennes penna, hur mången stor och dristig sanning har ej flugit kring riket! Vanligen klädde hon den i ett flyktigt infall, och tillät sig endast på detta sätt, i skrift som i umgänge, att deltaga i det hon

kallade mannabragder. Ett allvarligt ord emot jakobinismen, vid den tid, då den hotade att uppröra halfva världen, lade hon i en papegojas mun. Ämnet och till en del behandlings-sättet i denna förträffliga fabel förledde mången läsare, då den först utkom och väckte allmän uppmärksamhet, att se förbi de drag, som bort röja författarinnan, och tillägna den, sedan Kellgren var död, hans medtäflare i den stora konsten att låta ett viktigt ord på sin tid utgå i den mest träffande form. Ingen annan än fru Lenngren och La Fontaine kunde så naivt måla de två samtalande djuren; men styckets idé och ton, jämte stilen och versen, syntes utmärka en mästare ur Voltaires skola. En mästarinna i stil är också fru Lenngren, men ur en annan skola, eller rättare ur ingen; ty hon har sitt eget maner, sitt eget språk.

Nästan aldrig borta hemifrån, älskar hennes Sångmö, såsom hon själf, ingen högtidsdräkt, ingen ceremoni och ståt. Men utan att vara *klädd*, som fruntimren säga, bär hon alltid det som *klär*. Hennes egna sätt att kasta sin hvardagsslöja ger henne ett oemotståndligt behag. Stundom är det ett band af pärlor utan färg, utan glans, som utgör hela hennes prydnad; men deras vällukt röjer att de äro gjorda af rosor. Huru skön är icke den enkelhet, hvarmed hon framträder, den lätthet hvarmed hon uttrycker sig, utan något sökt, något främmande, något sirligt och kostbart! Få författare hafva i sin stil så väl träffat det passande och egentliga, så lyckligt förenat det familjära med det ovanliga, det enkla med det betydningfulla.

Denna hemdräkt, detta naiva väsende, hvarpå hon alltid igenkändes, lät hon sin Sångmö aflägga endast i templet, där all egenhet bör försvinna. Det är ett stort beröm för hennes högtidligt vackra *Hymn*, att då man hör den sjungas, man icke utropar som vanligen vid hennes sånger: det är fru Lenngren! Samma förtjänst har *Adams och Evas morgon-sång*.

JOHAN OLOF WALLIN

1779—1839

MARIES HJÄRTKAMRAR.

Mitt hjärta är en landtlig hydda,
som har tre, fyra kamrar blott,
ej prålände, men likväl prydda,
och där är alltid varmt och godt.
Parisiskt yppiga gardiner
få ej fördunkla hyddan min,
där solen hela dagen skiner,
och hvem som helst kan titta in.

En kammare har mamma ensam,
en annan bor min tant uti,
den tredje är för fler gemensam,
och, mina vänner! där bor ni.
Men, kära flickor! nog förstår ni
jag äfven har ett kabinett,
och hvem bor där? Jo, gissa får ni!
Ni gissar ändå inte rätt.

Jo, vet ni där, där sitter fången
en liten alltför rolig gäst;
men, flickor! tyst — ty annars mången
vill kanske komma i arrest.
Han heter eljest Astrild, skalken!
och är väl inte känd af er?
Men, kära barn! er häpnad svalken,
så ska ni snart få veta mer.

Ja, Astrild heter han, den lufven!
 Och hans historia lyder så —
 jag kan väl tro hur ni er grufven
 för hvad ni här ska höra på;
 jag kan väl tro hur ni bevaken
 för spejaren hvar enda stig —
 ack! det gör inte stort till saken;
 han narrar er så väl som mig!

Men hör nu på, i hvilka grader
 den skälmska gossen mig besvek!
 I början höll han serenader
 och var så gråtögd och så blek.
 Jämt återför hans ömma luta
 de suckar vindarne förströ;
 jämt hotar han att aldrig sluta,
 och slutar jämt med hot — att dö.

Nog, må ni tro, jag stängde vägen
 och syntes ömsom döf och stött;
 men ack! han var så öm, så trägen,
 och tänk om stackarn hade dött!
 En gång — jag vet ej af hvad spritning —
 mitt hjärta kom liksom på glänt;
 men flux! tog han det i besittning,
 förrän jag visste hvad som händt.

Men nu — ej grät han mer, ej vek han
 för något hot och något krus:
 "I gummor, maken åt er!" skrek han,
 "I flickor, jag rår om mitt hus!"
 Långt värre än kung Karl i Bender,
 han larmade och tog ej fred;
 och jag skref opp i min kalender
 det enda jordskalf hyddan led.

Jag tror att flickorna fått rymma,
och gummorna bo tämlig trångt,
om jag ej väpnat af den grymma,
förrän han komma fick för långt.
Jag narra'n in i kabinettet
och pang! sköt regeln utanför.
Nu, kära flickor! vet ni sättet,
hur man despoten ödmjuk gör.

Men när hans yrsla var förgången,
och frid med grannarne som förr,
jag tyckte synd om stackars fången
och öppnade hans fängseldörr:
"Var fri igen!" — "Nej!" hörs han svara,
med ömt begär och fint behag:
"Marie! här är mig godt att vara,
jag sitter där jag sitter jag."

Där sitter han, där går han ledig,
där jollrar han i menlös frid;
han får väl lof att vara sedig,
då tant och mamma bo bredvid.
Han är ej mera yr och yster,
men glad och ljuf, den lilla gud;
kanske för mycket för en syster,
kanske för litet för en brud!

* * *

VISA.

Lycksalig den, som, stödd på eget stop,
till gäster inga gynnare behöfver;
men dricker brorskål med dem allihop,
och har ändå till slut buteljer öfver.

Lycksalig den, som, hungrig klockan två,
ej väntar främmande, då han ser faten,
och, när han gäspar, utan krus kan gå
att taga sig en middagslur på maten.

Lycksalig den, som, fri ur tvångets band,
kan, bäst han gitter, prata eller sjunga,
och, när han bara fått en tår på tand,
ej är så noga om en tand för tunga.

Lycksalig den, som får, med hjärtlig fröjd,
en glad och god och egen gumma klappa,
som är så nöjd när hon ser gubben nöjd,
och säger: Drick och håll dig rolig, pappa!

Lycksalig den, som alltid lefver viss,
att ej hans privilegium inskränkt blifver;
ty glädjen blott är hans fideikommiss,
och flit och dygder hans prerogativer.

* * *

UR GUSTAF DEN TREDJE.

SÅNG I ANLEDNING AF DENNA KONUNGS ÄRESTOD, SOM
AFTÄCKTES DEN 24 JAN. 1808. BELÖNT MED DET
AF SVENSKA AKADEMIEN UTSATTA PRISET.

PRELUDIUM.

O lyssnen! O hörden I ljuden? . . .
Har tjusarens lyra ej klingat,
har hämnarens båge ej dönat
från glimmande skuldran i skyn? . . .

O blicken! O syntes ej guden,
som Pythiska ormen betvingat,
och Deliska dalen förskönat?
Förtrollar ej hoppet min syn?

Se, han kommer! Se till stranden!
Kännen I hans gudagång?
Sångmör! edra stämmor blanden
med kvirifers jubelsång!
Guden kommer — O! i glansen
af hans hulda majestät,
till hans möte glädtigt dansen,
smygen kring hans lockar kransen,
kasten blommor för hans fjät.
Dansen, gratier! Sjungen, barder!
Tänden offret, medborgsmän!
GUSTAF kommer, GUSTAF varder
uppenbar för er igen:
han, som snillens lekar ledde,
hjältars blix — med samma hand,
han, som Sveriges väl beredde,
han, som lif och dager bredde
öfver polens vinterland!

Dyrkade bild!
Ack! huru sann!
Ack! huru mild!
Sådan var *han*.
I dessa dragen,
ur detta öga,
tala behagen,
ljufva, höga,

snillets och känslans och vishetens röst.
Lika så huld, så majestätlig,
står den odödlige, oförgätlig,
i våra bröst!

Sådan var *han*, den gode kungen!
Sjungen, I skalder! och åter sjungen:
sådan var *han*!
Svea! med festliga kanonader
bjud dina ättlingar hylla sin fader,
hylla sin första medborgsman!

Eller — din älskling stum betrakta,
sjunk till hans fot och sucka sakta:
sådan var *han*!
Bjud dem, ack! bjud dina myriader
hylla med heliga tårar sin fader,
hylla sin första medborgsman!

*

Är han då borta? — Grymma lagar!
Hvi är han borta?
Hvi är han ryckt från sitt folk och sin nord? . . .
Flyktiga, korta, gyllne dagar!
Hvarför så korta?
Hvarför så få, åt en suckande jord? . . .
Skall han ej mer, under brydsamma tider,
trygga sitt rikes själfständiga ro,
räcka, i götisk och urgammal tro,
värn åt en vän, som af våldsmakten lider,
tvinga en ovän, i ljungande strider,
att i hans grannskap med foglighet bo?

Skall han ej faderligt väcka och främja
fredliga mödor till trefnad och gagn?
Skall han ej, ömsom, från tordönets vagn,
själfsväldets hydra förskräcka och tämja,
ömsom, från Delierns strålande char,
banorna styra för ljusare dar,
sprida kring fjällbygden Grekelands dager
och, i dess rena och lifvande sken,
mellan de trefliga lunder af lager,
yppa och hägna ett nyfödt Aten? . . .

*

Ack! GUSTAF borta är. Hans glada tid är snart
en saga blott, af fäderna berättad.
Skall glorian kring ett namn, af ljus och frid så klart,
ock skingras under tidens fart,
förgäten eller oförrättad? —
De sköna konster, dem han lifvet gaf,
som i hans milda solblick fingo mogna
och blefvo snart hans stora själs förtrogna,
de hafva till hans lagerkrönta graf
sitt kärleksoffer längesedan burit,
med tårar gäldande sitt lån,
och hemgått med relikens därifrån,
den lagerkvist, som de på grafven skurit.
De höga skalder, hvilkas sång
hans moln förskingrade, hans sommardag förlängde,
och skär, från tronens fot, till fjärran dalar trängde,
de kommo sörjande och sjöngo än en gång,
och sina harpor sen på tårepilar hängde.
Och nu, då en Pygmalions hand,
åt tidehvarfvens blick, ur glömskans band
de strålande Apollodragen frälsar,

och sedan på odödlighetens strand
förtjust sin tankes urbild hälsar:
hvem dristar till de stora harpor gå
och deras länge stumma strängar slå?
Ännu en sång af edra sånger höjen,
I forna svanor! — Tiger ert förbund?

”När solen nedgått, tystnar sångens lund . . .”

Och, med en tår, I vänligt eder böjen
till oss, en yngre släkt, som blott vid eder hand
har kunnat den förgättna vägen hitta
till konstens redan obekanta land.
Välän! Vi skole då vid edra fötter sitta,
och, såsom offerbarn i festens helga stund,
blott sjunga hvad vi lärt af eder mund.

* * *

HEMSJUKAN.

Hvart stiger din suck, o mitt klappande bröst?
Hvar höres, o bedjande hjärta! din röst?
En främling jag står på den ödsliga strand,
och känner en längtan,
en traktan, en trängtan —
jag vill öfver hafvet till okända land!

I öfverflöd har jag mitt lystmäte fått
af kunskapens träd, så på ondt, som på godt.
Jag sett, huru dagarne komma och gå:
som bölja på bölja,
hvarandra de följa,
och doft och enformigt mot stränderna slå.

De jublandes gny och de jämrandes skri
jag hört, hur de gå hvar på sin melodi,
den gamla, bekanta, som hvar och en kan;
    ej olika toner,
    blott variationer
till tidsfördrif stundom den dödlige fann.

Om sommaren kläder sig jorden till brud,
om vintern så drager hon svepningens skrud:
så gjorde hon förr, och så gör hon i år.
    Om hösten hon gråter,
    om våren hon åter
med barnslig förnöjelse torkar sin tår.

Hon bärgas och härjas, den hvälfvande jord.
De vise där talte mång ståtliga ord
om frihet och dygder och gyllene tid;
    sin fackla de buro
    för kungar, som svuro,
i trötthetens timmar, den eviga frid.

De talte så fordom, de tala så än;
de svuro, och svära detsamma igen.
Men idligt sig vänder det rullande klot,
    och gyllene tiden
    och eviga friden
få där intet fäste för halkande fot.

Jag sett, hur det tillgår på jordenes ring:
men nytt under solen jag sett ingenting.
I hundra former är allt likadant:
    sin yta det fejar,
    men troget sig drejar
kring samma sin axel, som det varit vant.

Inbyggarna alla på världenes ö,
jag vet hur de födas, jag vet hur de dö,
och hur, dessemellan, de larma en stund,
    en myggdans, som stimmar
    i solskenet timmar,
tills natten gör slut på båd strid och förbund.

Ej många de äro, mitt eländes år;
min tid, på långt när, ej till fädernas når:
dock hafver jag skådat mig mätt häruppå.
    Det blir som det varit:
    är hvad jag förfarit,
och summan af allt hvad jag lärt mig förstå.

Nu lägger jag neder min pelegrimsstaf,
och ser mot det stilla, det stjärnströdda haf,
förmår ej att vända mitt öga från er,
    I strålande öar
    i azurens sjöar,
som dagens, när dagen hos oss har gått ner.

O, låten mig följa de facklor I tändt!
Jag har ingen lust med den värld, som jag känt;
jag andas ej fritt på dess kvalmiga strand;
    mig drifver en längtan,
    en aningsfull trängtan,
jag vill öfver hafvet till okända land!

Omkring 1809.

* * *

PSALMER.

JESU HIMMELSFÄRD.

Till härlighetens land igen
 jag ser dig, Jesus, fara —
 men jag på jorden måste än
 en gäst och främling vara.
 Långt från mitt hem jag vandrar här;
 mitt sällskap sorg och möda är.

Långt från min Faders hus jag går,
 ack, Herre, huru länge?
 Men dit mitt öga icke når,
 min ömma bön sig tränge!
 Min suck, osäglig, innerlig,
 skall dela skyn och hinna dig.

En skymt jag då i trone ser
 utaf det goda landet,
 där du från mig ej skiljes mer,
 när, löst ur syndabandet,
 bland helgonen jag fri och glad
 får bo i lefvande Guds stad.

Där uppe är det ingen natt
 och ingen gråt och smärta.
 Där uppe är min högsta skatt,
 där vare ock mitt hjärta.
 I himlen, hos min Frälsare,
 där vare min umgängelse!

Och, som du for, du komma skall,
o Jesus, hit tillbaka.
Jag akta vill uppå mitt kall:
jag bedja vill och vaka.
Jag vet ej stund, jag vet ej dag;
men dagligt dig förbidar jag.

Och salig är den tjänaren,
som du så finner göra!
När sist du komma skall igen,
du honom lofvat föra
till ära och odödlighet
uti din Faders härlighet.

Sv. Psalmb. n:o 113.

EN TROGEN SJÄLS FÖRSMÅK AF EN SALIG EVIGHET.

Så skön går morgonstjärnan fram
och bådard, klar och lyckosam,
den stora dagens möte,
då själen, öfver jorden höjd,
får svinga sig med helig fröjd
i himlafaderns sköte.
Tiden,
striden
snart skall slutas,
friden njutas,
hoppet vinna,
tro och kärlek målet hinna.

Jag skyndar till den staden fort,
det nya Salem, på hvars port
min bön så länge klappat.

Jag vet att du, som nådelig,
 af dem, som voro gifne dig,
 ej någon har borttappat,
 blödde,
 dödde,
 kärleksfulle!
 att jag skulle
 äfven frälsas
 och bland de utvalda hälsas.

Och lindrigt lösas jordens band:
 jag vet att vid din trogna hand
 jag i den glädje hamnar,
 där vännen återfår sin vän
 och David, from och glad, igen
 sin Jonatan omfamnar.
 Modern,
 brodern
 där ej gråta;
 makar såta,
 ömma hjärtan
 där ej hinnas mer af smärtan.

Ej mer med blicken skum och svag
 jag leta skall Guds anletsdrag
 i världens dunkla spegel,
 men Herrans klarhet ohöljd se
 bland dem, som äro tecknade
 med Herran Guds insegel:
 salig,
 salig
 skall jag röna
 allt det sköna,
 sanna, höga,
 som här doldes för mitt öga.

Min sällhetsdag, jag väntar dig:
jag redo är, jag kläder mig
i hvita högtidsdräkten.
Kom, Jesu! "Ja, jag kommer snart,"
du svarar mig, jag hörer klart
din röst i morgonväkten.
Ära,
ära
vare Herran!
Viker fjärran,
sorger alla!
Gudi vill jag mig befalla.

Sv. Psalmb. n:o 484.

BEGRAFNINGSPSALM.

Nu tystne de klagande ljuden
och stille sig tårarnes flöden!
Till lif och odödlighet bjuden
är mänskan af Gud genom döden.

Hvad säga de fredliga vårdar,
hvad är det, som runorna lofva?
"De sälla, som bo i Guds gårdar,
de äro ej döda: de sofva."

Begärens och stormarnas ilar
och jordiska sorgen och fröjden,
de störa ej stoftet, som hvilar,
ej anden, som lefver i höjden.

En dag skall ock känslan och modet
de domnade benen upplifva,
och värman och spelande blodet
de stannade pulsarna drifva,

Och vissnade lemmar, dem griften
i mörker och tystnad förblandar,
högt öfver förgängelsens skiften
förklaras kring saliga andar.

Det höstliga kornet, som jordas,
ej vintriga månar föröda :
vid vårsolens blick det fullbordas
till sommarens gyllene gröda.

Så, värmd af det eviga ljuset
och vårdad för sällare tider,
står kroppen förskönad ur gruset,
och mera ej dör eller lider.

Men salig vi döden må prisa :
dess kval, som till jorden oss böja,
oss vägen till hemlandet visa
och hjärtat till himmelen höja.

Nu, jord, slut den ädlaste sonen,
slut mänskan till moderligt sköte !
Dess lemmar, de dyrbara lånen,
förvara till gifvarens möte !

En anda, som bad och som trodde,
där ägde sin älskade boning ;
en brinnande vishet där bodde,
som närdes af Kristi försoning.

Omhägna med nattliga friden
den trötte, o graf, i din gömma !
När natten en gång är förliden,
skall Herren sin afbild ej glömma.

När jordenes grundvalar bäfva
och himlabasunen har dönat,
skall Herren sitt lån återkräfva,
förädladt och nytt och förskönadt.

Sv. Psalmb. n:o 492.

* * *

GEORGE WASHINGTON.

TOAST HOS M:R HUGHES, DEN 22 FEBRUARI 1837.

Svensk! fatta glaset i din hand,
och klinga med amerikanarn
för fadern af hans fosterland,
den gamle, tappre samfundsdanarn!
Så högt i ärans Panteon
som du din store Vasa ställer,
så han sin store Washington —
och bådas bröst af stolthet sväller.

O frihet, ur Guds hjärta ledd
att strömma i hvar mänskoåder!
För dig har hafvet ingen bredd,
och jorden inga antipoder.
Ehvar du lyfter kämpens arm
mot dem som mänskorätt förtrycka,
går pulsen hög, blir själen varm,
och ropet skallar: seger! lycka!

Du var det, af hvars riddarslag
han dubbades, den ädle hjälten,
som med tyranners nederlag
förhärliqat Virginska fälten.

Du var det, på hvars bud han kom,
slog fienden — och så till dalen
med Fabii lager vände om,
den borgerlige generalen.

Du var det, hvilkens höga tolk
han blef, och kändes på accenten,
när han gaf lagar åt sitt folk,
den konungslige presidenten.
I fridens råd med samma mod
satt nu den vise i sin toga,
som det, hvarmed den tappre stod
vid Trenton, Yorktown, Saratoga.

O! när i glömskans djupa famn
så mången storhetsbubbla brister,
och månet firadt furstenamn
sitt sken på minnets stjärnhvalf mister:
då skall han, krönt af seklers lof,
bland de odödelige trona,
den konungen förutan hof,
förutan vakt och prakt och krona!

Vår känsla vallfar till hans stoft,
till hjältegravven, där han hvilar . . .
Där sprids ej veka blommors doft,
där växa icke tårepilar;
men nit för frihet, lag och stat,
men tro och vänskap åt all världen,
och arfvet af evärdligt hat
till våldet, trälldomen och flärden!

VÄSTMANNO-DALA-SÅNG.

Vivant Västmannias
samt Dalekarlias
urfält och berg!!
Tarflighet närde oss,
modersord lärde oss,
farsarf beskärde oss
muskler och mærg.

Härligt i Västmanland
frodas kring Mälarstrand
blommor och bröd;
härligt i Dalarne
löfva sig salarne,
och källarsvalarne
frusta af mjöd.

Ner till de slätterna
blickar i nätterna
månen så huld.
Rikt på de lunderna,
alla de underna,
strör i dagstunderna
solen sitt guld.

Där varar ärlighet,
gästfrihet, kärlighet,
utan all rost.
Malm bor i grufvorna,
smultron på tufvorna;
dit bära dufvorna
kärlekens post.

Fader och mor och mö
bo vid den blanka sjö,
bo i den skog,
tala om älsklingen
dagligen, hjärtligen,
längta att se igen
hoppet som log.

I hvad af dig beror,
svik ej den på dig tror,
vörda de tre.
Så hafva fädren gjort
urminnes i vår ort;
låt det ock varda spordt
kommanderne!

Flit bräcker mödans skal,
kraft genom berg och dal
bryter sin stråt.
Godt samvet ger godt mod,
godt arbet lycka god,
trampar på drakablod,
lögn och försåt.

Känn hvad du bör och tål!
Fatta ditt lefnadsmål
varm som en bön!
Glad som en morgonpsalm,
ryck så mot dagens kvalm,
kämpa för segerns palm,
vinkande skön!

Ljuf som ett särlaregn,
komme i änglahägn

frid till ditt tjäll!
Om minnet åt dig ler
när du tillbaka ser,
hoppet dig handen ger
när det blir kväll!!!

* * *

BÄSTA RÅDET.

Orättvisan tungt dig trycker,
bittra räckas kvalens drycker,
gåtligt, mörkt, du lifvet tycker;
jag vill ge dig råd, min vän!
Mänskors orättvisa — glöm den:
och den bittra kalken — töm den,
och den mörka gåtan — göm den,
göm den till förklaringen!

* * *

BLICK TILL GRAFVEN.

Det mörknar kring rymden. Snart stiger jag ner,
där västan ej andas, där vårsol ej ler,
och vänskapens blickar ej följa;
där allt, som i lifvet var lycka och lust,
så tyst, som en dynande bölja,
dör bort mot en främmande kust.

Men störtskuren ock, som min gröda förödt,
och korset, hvarunder min skuldra har blödt,
de skola ej mera mig hinna.
Och afund och otack, och plåga och strid,
de måste med allo försvinna
och lämna min aska i frid.

Och utså de tistlar ännu på min graf,
 jag sköter ej om dem, jag vet dem ej af.
 Det blodlösa, sorglösa hjärtat
 har lyckligen kommit ur eldproffet ut,
 där, mer ej bedraget och smärtadt,
 det funnit en fristad till slut.

O jord! o min moder! så upplåt ditt sköt
 det kalla, men hulda, som aldrig du slöt
 för barnen, då till dig de ila . . .
 Se, släckt är mitt öga och bleknad min kind . . .
 O! vagga mig sakta till hvila,
 vid sång utaf aftonens vind.

Din natt är ej långsam, om än den är lång;
 och när jag uppvaknar hugsvalad en gång,
 så lyft mig uppå dina armar
 till fadern, den evige, milde, som än
 oändlig i nåd sig förbarmar,
 och känner väl barnet igen.

* * *

DÖDENS ÄNGEL.

En gång dö, och sedan domen.
Paulus.

I Adams barn, som af jorden födens,
 och vänden åter till jorden om!
 I ären mine, I ären dödens,
 allt sedan synden i världen kom.
     Jag står i öster
     och når till väster;
     och tusen röster,
     I tidens gäster!
 jag bär till eder med Herrans ord
 från luft och lågor och haf och jord

I bon och byggen, som sparfvar bygga
sitt bo i sommarens gröna lund.
De sjöngo glada, de sutto trygga
i trädens löfviga skygd, en stund:
    men fåglanästen
    ej profvet höllo,
    när deras fästen
    för stormen föllo — —
och tyst blef sången, och sjöngs ej om,
och glädjen, gången, ej återkom.

I gån och sucken, som dufvor sucka,
för morgondagen, som I ej sett;
då oförtänkt, som en fallets lucka,
sig jorden öppnar för er med ett —
    och I försvinnen
    i plötsligt nedan —
    och edra minnen
    försvinna sedan —
och nytänd måne ur silfversky
ser andra komma — och andra fly.

I sväfven lätta i dansens ringar,
I stojen yra i nöjets lag,
och myrten blommar, och lyran klingar . . .
men öfver tröskelen stiger jag:
    då stannar dansen,
    då sänkas ljuden,
    då vissnar kransen,
    då bleknar bruden
och *sorg är änden*, som skriften sagt,
uppå all glädje och glans och makt.

Jag är den starke, som hafver makten,
till dess en starkare komma skall.
På höga fjällen, i djupa schakten,
det är min anda, som susar kall.

De smittans ilar,
som rensa länder;
de nattens pilar,
som ut jag sänder,
de slå sitt offer, och slaget tål
ej mur af koppar, ej sköld af stål.

Jag sveper vingen om nordanstormen,
och rullar dynande våg mot strand.
Af statssystemer jag krossar formen,
och vrider viggen ur dundrarns hand.

Som nattens väkter
jag sekler jagar;
och mänskosläkter
och verk och dagar,
som böljor, hvälfva sig för min fot,
tills sista böljan där lagt sitt knot.

Mot mig förlora sig vett och vapen,
mot mig ej lärdom och konst består.
Jag frihet ger åt lifegenskapen,
och härskarviljan i järn jag slår.

Jag striden leder —
och härar falla;
de ligga neder,
de ligga alla,
och vakna ej vid larmtrummans bud,
men först vid domens basunaljud.

Min hand blott vinkar — och jorden sopas :
allt lefvande till det rummet far,
där intet öra hör namnet ropas,
och ingen tunga sig rör till svar.

Min fot lustvandrar —
och stjälpes troner ;
och Alexandrar,
Napoleoner,
de herrar forne i höga loft,
de äro vordne en handfull stoft.

I låga jorden, på den de vandra,
på den de strida om rang och arf,
jag blandar släkterna om hvarandra,
jag lägger tiderna hvarf på hvarf.

I djupa natten
ej följer prakten,
och icke skatten,
och icke makten.

En gång de ägas — en annan gång
de andras äro, som laga fång.

Ej ofvan jord är en borg belägen,
som eder tryggar, I vandringsmän !
En egen egendom I ej ägen,
fast öppet fastebref lydt på den.

Se, diademen
och sorgedoket,
och purpurbrämen
och arbetsoket

sig nya hufvuden sluta kring,
om nya halsar de slå sin ring !

I ären komne, I skolen gånga;
 I hafven här icke hem och hus:
 I skolen bo i den staden trånga,
 där sol och måne ej tända ljus;
     där sköldemärket
     i porten krossas,
     och ur dagsverket
     den trötte lossas,
 och fångens länkar och hjärtats band
 så spröde brista för samma hand.

Hvar är din moder? Hvar är din maka?
 Då ha de vandrat den vägen bort,
 på den de komma ej mer tillbaka,
 på den du följer dem innan kort . . .
     Ty skatten akta,
     som Gud dig sänder!
     Den halkar sakta
     ur dina händer,
 och ses ej åter af dig, förrän
 du svara skall, hur du vårdat den.

Hvar är din broder? Hvar är din like?
 Så frågar Herren dig då ej mer.
 Då har du bröder, du spotske rike!
 uti de matkar, du näring ger —
     Och när de mätta,
     som du, aflida,
     skall efter detta
     en matk dig bida,
 som närns och lefver, i evig tid,
 uppå ett samvete utan frid.

Han bidar eder, som liknöjdt skåden
en annans fall, blott I själfve stån!
Som tro och fädernesland förråden,
och med det heliga drifven hån!

Som lagar vriden,
och hjärtan villen,
och oskuldsfriden
på lek förspillen!

Och *ve* blir slutet på hån och lek,
då hämdens vålnad sig reser blek.

Han bidar eder, I lögnens andar!
Då tungan låder vid eder gom.
Åt redligheten sitt gift hon blandar,
och äran faller för hennes dom —

Men mot min glafven
I intet kunnen:
jag spärrar grafven
och smädemunnen,

som nästa gång, sen han målet mist,
för *Den* skall svara, som dömer sist!

Rannsaken, dödlige! edra syften,
med bäfvan forsken er själs begär;
och rena händer och hjärtan lyften
till *Den*, som vet hvad i mänskan är.

I till den orten
dock skolen lända,
där öfver porten,
till tidens ända,

det skrefs oryggeligt, det beslut:
Här hvar går in, och går ingen ut!

Er jorden slukar, med värf och planer,
och lycker åter sin mun igen,
om likt favoner, om likt orkaner,
I vederkvickt eller härjat den —

Men ej af jorden
ert mått begären;
ty det I vorden
och det I ären,
det verket, eder blef anbefalldt,
den Ende känner, som känner allt.

Hvad Herren äskar, till dig han sade;
han mätte ut, för ditt vandringslopp,
hvad du, o mänska! att bära hade,
och hvad du hade att fylla opp.

Han kraft beskärde
till hvad du borde,
och vishet lärde,
att rätt du gjorde,
om blott du hörde i lydigt bröst
den store, helige andens röst.

Hör anderösten, den klara, djupa,
och i hans ärende upprätt gack;
du sen ej spörje, om du skall stupa,
ej heller sörje för världens tack!

Du fülle kallet —
och frukte icke!
Ur själfva fallet
du uppåt blicke!
Så skall dig fatta en änglahand
och stilla föra dig till ditt land.

Gäck trygg, i styrkan af ädel vilja,
igenom profvets och mödans tid!
Så kan dig världen från lyckan skilja,
men ej från dygdens och sinnets frid;
så kan i jorden
väl kroppen myllas,
dock gudaorden
på anden fyllas:
*Du trofast var intill dödens dag;
nu, gode tjänare, lönen tag!*

Gör rätt åt alla, och lindra nöden,
och trösta sorgen, hvarhelst du kan!
Försvara sanningen uti döden,
och vinn som kristen, och fall som man!
Ej jordisk vinning
till lön du tager,
ej kring din tinning
en snarblekt lager,
men, ljus och evig och skön och hel,
de sälla heligas arfvedel.

Hvad vore tron, om den icke låge
en klarögd pärla på hjärtats grund,
och upp till himmelen stilla såge,
då skalet brister i mognans stund?
Den sköna hvilans
gör slut på plågan . . .
och — blixtrar bilan,
och flammar lågan,
martyr! se himmelen öppnar sig,
och kronan räcker försonarn dig!

Hvad vore dygden, om lifvet vore
med stoftets flämtande gnista släckt?
Du förste GUSTAF! Du andre STORE!
Du frie, modige ENGELBREKT!
Och alla visa,
och alla ömma,
som mänskor prisa —
och mänskor glömma!
Hvad vore ömhet, förstånd och kraft,
om endast grafven till mål I haft?

Hvad vore äran, som till er ropar
att värda plikten, att dö för den,
om hon berodde af fala hopar
och deras falare hufvudmän?
Nu strålar friden
från hennes anlet,
om också tiden
en suck föranlät;
ty tiden stänker ej upp sitt damm
till stjärnegatan, där hon går fram.

Hvad vore lyckan? Hvad vore glädjen,
i kärleksringen, så ljuf och ren,
om, när den bryts, I ej återkedjen
dess brutna länkar vid hoppets sken?
Så ödeblifvet,
o hjärtan såta!
Hvad vore lifvet?
En olöst gåta!
Ett obarmhärtigt Uriebref,
som Gud i vrede för mänskan skref!

En åldrig Jakob sin Josef mister,
och Jonatan ifrån David går,
och pressadt bröst i en suckan brister,
som ingen tröst i all världen får!

Och Rakel gråter
de kära späda,
och sig ej låter
af något gläda;
ty ute är med hvad dyrast var
för hennes hjärta och hennes dar:

Men Gud är kärleken. — Lugnen eder,
betryckta hjärtan! och fatten hopp.
Det korn, I laden i jorden neder,
i gyllne skördar skall spira opp!

O! hvad I laden
med sorg i grafven,
hvad kärt I haden,
hvad kärt I hafven,
det är ej borta — men dock ej där,
det är hos *Honom*, som evigt är!

I honom lefver allt lif, och röres
all kraft, och tänder sig klart allt ljus.
Hans kärlek famnar ock det, som föres
till andra boningar af hans hus.

Se genom dimman,
du barnasinne!
När äfven timman
för dig är inne,
så kallar fadern. Emellertid
med trohet verka och tåligt lid!

Dröj, lik Maria, med känslor rena,
vid Jesu fötter, och hör och bed!
Se upp till korset, som Magdalena,
där nåden blickar till ångern ned!

Johannes! slut dig
till vännens hjärta:
han tager ut dig
ur tvång och smärta,
till helig frihet och salig fröjd
uti sitt himmelska rikes höjd.

Väl dem, som redligt det ädla velat,
det rätta sökt och det milda tänkt!
som älskat mycket, fastän de felat!
Dem varder mycket ock efterskänkt.

De här ej blefvo
allt hvad de skulle;
men änglar skrefvo,
så kärleksfulle,
hvad genom dem, uti minsta mån,
den världen glädt, som de kommo från.

De hafva hållit sig vid det ena,
att frukta Herran, och intet mer:
de hafva tvagit sin kläder rena
uti det blodet, som oskuld ger.

All strid är lyktad,
all synd förlåten,
och oron flyktad,
och stillad gråten —
den store fadern vet deras namn,
och trötte sjunka de i hans famn.

Så fridfullt de uti Herran somna,
så fröjdfullt hälsa de Herrans dag:
de ur bedröfvelse äro komna
och undan ödenas alla slag.

Ej mera fångna
i jorbanden,
de äro gångna,
så talar anden,
ur mödans trældom till fridens hem,
och deras gärningar följa dem!

De äro gångna! De gingo tida
till rätta hemmet i faderns hus.
De skola bo i den staden vida,
där sol och måne ej skifta ljus:
ty klara solen
är *Han*, som råder
från höga stolen,
och ser i nåder
till allt, som rum i den staden fick,
och lif och salighet är hans blick!

Och rum för alla, som tro och hoppas,
för alla rum uti himlen är!
Och som, när fikonaträdet knoppas,
I veten sommaren vara när;
alltså I kännen,
då dagen svalkas,
hur himlavännen
till eder nalkas,
och för till rummet, som han beredt,
där I med honom förblifven ett.

Då dagen svalkas och skuggan breder
kring edra dalar och berg sitt flor,
så kommer han och förlossar eder,
hvars makt är såsom hans kärlek stor.

De ögon trötta,
en stund de somna . . .
de verktyg nötta,
en stund de domna . . .

En annan stund till ett annat lopp
I edra hufvuden lyften opp!

Och ny är himlen, och ny är jorden,
och ny är himlens och jordens son,
och saknar icke, odödlig vorden,
det trånga hemmet, han kom ifrån.

Det är försvunnit,
det är förvandladt —
Men tro, som vunnit!
men dygd, som handlat!

I hafven lotten åt er beredd,
af låga sinnen ej hörd och sedd.

Då äro torkade alla tårar,
då äro helade alla sår . . .
Ej mer, på trafvar af lik och bårar,
med fackla nedvänd och släckt, jag står.

Jag facklan vänder —
och i detsamma
den återtänder
vid lifvets flamma,

och blandar, evig seraf, min ton
i eder lofsång vid ljusets tron!

GRAFSKRIFT.*

Jordens Oro Wiker
för den frid som varar:
grafven allt förliker,
himlen allt förklarar.

* * *

TAL VID INVIGNINGEN AF EN NY BEGRAFNINGSP-
PLATS FÖR STOCKHOLMS STAD, AFTONEN FÖRE
H. TREFALDIGHETSDAG 1827.

*Nåd vare med eder och frid af Gudi vårom Fader och
Herranom Jesu Kristo!*

Det är med en djup rörelse vi, på denna stund och från detta rum, hälse eder, I talrike, hit utgångne den stora stadens innevånare! — *Hvad gingen I ut till att se?* Gingen I ut till att se och sjunga, huru

Den blomstertid nu kommer
med lust och fågring stor, —

huru den leende våren strör omkring sig idel fröjder och förhoppningar och bjuder eder att *icke försumma majblomstren*, att *bära kransar af unga rosor, förrän de fallna?* — *Sägen I icke: några månader äro ännu, och skördatimmen kommer?* Si, jag säger eder: *lyfter upp edor ögon och beser markena, ty hon begynner hvitna till skörd.* Denna mark, som I här sen afröjd och inhägnad, blir från denna dag en åker för skördar, som aldrig felslå, — som, alla år och

* Denna inskrift, hvaraf begynnelsebokstäfverna af de trenne orden uti första raden utgöra initialbokstäfverna till Wallins eget namn, fanns bland hans efterlämnade papper och har blifvit anbragt såsom inskrift på hans grafvård.

alla årstider, skola gifva sin rika äring. Si, skördemannen håller skäran i sin hand — och *allt kött är hö, och all dess godhet är såsom ett blomster i markene*. Intet skonar han, intet undantag gäller. Det nakna strået och det fulla axet, den veka stängeln och den starka stammen, den gröna brodden och den gula säden — allt faller. Unge och gamle! lyften upp edra ögon och besen denna mark, som redan hvitnar till skörd. I ären skörden; skördemannen är döden . . . Mogne eller omogne! *af jord ären I komne; jord skolen I åter varda*.

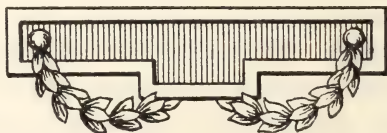
Högtidlig är stunden. Samlen edra tankar att fira den, I män och kvinnor, föräldrar och barn! — Från den gamla fädernestaden äro utgångne edra vise och edra äldste, edra domare och edra herdar: de äro komne att lägga grunden till en ny stad, hvars murar skola stå trygga, hvars hyddor ej skola behöfva att försäkras mot eld och våda, på hvars gator intet rop skall väcka de sofvande och mellan hvars grannar ingen tvist skall uppstå. På dess lugna område skola boningar tätt invid hvarandra byggas, — trånga boningar: dock fån I alle rum; låga boningar: dock skolen I där, både höge och låge, väl trifvas tillsammans; snarbyggda boningar: dock varaktiga som jorden, starka mot tidens åverkan, tjänliga att bebos i både somrar och vintrar. Korset, som trycker och pröfvar, skall icke följa eder dit ner; det skall ställas vid ingången, såsom den lames krycka, hvilken gjort sin tjänst och ej längre behöfves. Ingen gråt och ingen klagan skall höras där: de tårar, som falla på edert stoft, om I förtjänat dem, skola ej oroa eder; de skola tyste blanda sig med himmelens dagg, som hvarje vår uppfriskar gräset på eder mullhög, eller blommorna, som edra vänner där plantera och några stunder vårda, tills de komma ned till eder.

Och den stilla staden är ju redan byggd! Dess våningar stå inredda och vänta på eder. Huru snart kommen I, utflyttande nybyggare! — I veten det ej, eller viljen kanske ej veta det. Men, ack, huru snart skolen I ej komma! Om

få dagar äro många af eder flyttfärdiga; efter några veckors förlopp torde fleras eder bortgång redan vara en gammal händelse, som sällan eller aldrig mer omtalas ofvan jord; och, om ett eller annat år kanske, grönskar torfvan öfver edra multna ben. Med hvad känsla sen I då omkring eder på denna marken? Vetni I, på hvilket rum I ären? I stån ju på edra egna grafvar! Och — hafven I ej hört klockorna gå? Hafven I ej sett sorgetåget uppträda? . . . Hörden I ej då ringas till eder gemensamma begrafning? Sågen I ej då begynnas allas eder tillredda jordafärd! Är ock likpsalmen redan sjungen: hvad återstår, om icke att säga några ord vid grafven, den stora grafven, innan de trenne mullskoflarna falla på de andelösa stoften, — innan vi, eller våra efterträdare, — ty ock *vi* äro blott försvinnande stoft, — ja! innan vi, eller våra snare efterträdare fullända jordfästningen?

Men hvad ord skola vi tala? Icke det ord, som förgås, likt blomstret, likt människan; utan det ord, som blifver evinnerliga, Herrans vår Guds ord, som helige män, rörde af hans Ande, talat af begynnelsen, och himmel och jord upprepat i årtusenden öfver flyende släkter, öfver sjunkande åldrar, och den ena dagen skall säga åt den andra, till dess att dagarne hafva en ända.

Upplåten, I Ordets tjänare, mine medtjänare, *låten upp bokena för hela folket*; läsen ur det eviga förbundets bok hvad skrifvet är, oss till tröst och lärdom, om vedermödan och hvilan, förgängelsen och hoppet, döden och odödligheten!

VISDIKTARE

JAKOB TENGSTRÖM
AXEL GABRIEL SILVERSTOLPE
JOHAN DAVID VALERIUS
JOHAN ANDERS WADMAN

JAKOB TENGSTRÖM.

SÄLLSKAPSVISA.

Mer lycklig än Kresus, de lydiers kung,
jag sorglös vid bågaren sitter
och sjunger och skämtar, som vore jag ung,
och dricker så länge jag gitter.
Och ledsen vid allt det pedantiska gräl
i höglärda hjärnor regerar,
de tomma begreppen om sällhet och väl
i bålen jag realiserar.

Hvad båtär det väl en apostel af Kant
att, blekgul af nattvak och mager,
med eviga tvister om rätt och om sant
beskugga upplysningens dager?
Han törstar, jag dricker, han grubblar, jag ler,
ser sakerna rena och klara;
han tror sig så höglärd; jag vet mycket mer,
jag vet hur man lycklig skall vara.

Försvärjom då, bröder, de kätterske bud
man ger oss — att grubbla och törsta,
och resom ett tempel åt drufvornas gud,
af fornvärldens gudar den största!

Och invid åt Fröja ett litet kapell,
där glada prästinnor servera!
Vid bålet, hos flickan förtjusad och säll,
hvad vill man väl önska sig mera.

* * *
* *
*

AXEL GABRIEL SILVER- STOLPE.

ANAKREONTISK VISA.

Yngling! kransa dina hår,
pressa drufvan, rör din lyra,
njut med glädje, ej med yra,
dina oskuldsfulla år.
Se på blomman: daggen sänkes,
västan andas — och hon ler:
njut, som hon, den dag dig skänkes:
vet, den uppgår aldrig mer.

Man! i dina mogna dar
pressa drufvan, rör din lyra,
sjung, och frukta ej att yra,
drick, och njut den dag du har:
än din lifstråd Parcen spinner,
än ditt timglas upprätt står:
men hvar timma sanden rinner
gråna dina glesa hår.

Gubbe! grafven står dig när:
pressa drufvan, rör din lyra,
drick, ty du behöfver yra,
sjung, att glömma hvad du är.

Njut de flämtande behagen
af en dag, som sänker sig —
kanske skådar morgondagen
blotta askan utaf dig.

* * *

SÄLLHETEN.

Visa.

Menar du, min bror, att den är säll,
som i sin hand hvälfver hundra rikens öden?
somnar han i lugn hvar enda kväll?
och drömmer han ej uppror eller döden?

Nej, I potentater
uti alla stater!

Af er makt och ära
jäfvas ej min lära:

Säll är den, som har en full pokal,
och, märk! tillika förmågan att den tömma!
Med dess ångor flykta livvets kval,
och i dess droppar livvets nöjen strömma.

Fråga hjälten uppå stridens fält,
hvad sällhet följer den blodiga mandaten?
Är han säll för det han bor i tält
och afklar mänskan hos sig — för soldaten?

Alla Hannibaler
äro kannibaler:
hvilken gruflig ära!

Bättre är min lära:

Säll är den, som har en full pokal, m. m.

Guldet tror du är all sällhets mål —
 men vet du väl, i de Lydiska annaler
 står, att konung Kresus steg på bål
 och brände sig, med sina kapitaler.

Ingen stunds bekymmer
 för de rika rymmer;
 lät dem guldet prisa —
 jag blir vid min visa:

Säll är den, som har en full pokal, m. m.

Se, Apollo manar skalden opp,
 och skalden lyder — han skrifver och han magrar,
 blir beryktad, får en nervsjuk kropp,
 och dör med afund, fattigdom och lagrar.

Den erfarenheten
 af lycksaligheten
 är väl värd att äga! —
 Nej, jag må väl säga:

Säll är den, som har en full pokal, m. m.

Hvi skall maktens solsken lysa mig?
 Jag genom ångor vill skåda livvets dager.
 Om kring hjässan rankan flätar sig,
 hvad aktar jag den bleka, torra lager!

Litet guld till bålar,
 några rim till skålar
 har jag själf — och önskar
 blott att drufvan grönskar;

ty lycksalig den, som sin pokal
 kan utan fruktan och utan afund tömma!
 Med dess ångor flykta livvets kval,
 och i dess droppar livvets nöjen strömma.

JOHAN DAVID VALERIUS.

VÅRVISA.

Kom, sköna Maj, och blicka
med milda ögon ner;
jag är en liten flicka,
som dansar blott och ler.
Det är för sött om våren
att, under lek och ras,
strö blommor uti håren
och sätta löf i glas.

Se böljan rörd af västan
och stora drifvan smält,
och rågen broddas nästan
på pappas åkerfält.
På gåln ä' djupa pussar,
dit Kalle går ibland
och bygger rara slussar
och fästningar af sand.

Snart kommer liten ärla
och säger: "det är vår";
snart daggens silfverpärla
i sippans sköte står.
Bror Kalle, ack! hur roligt
att, vid en aftonstund,
gå hand i hand förtroligt
omkring i gröna lund.

Så skall jag ta min hufva,
 slå under hakan knut,
 och leka hök och dufva
 och sista paret ut;
 så har jag bolln i barmen,
 jag smyger fram med den
 och bränner Karl på armen,
 och kysser honom sen.

Nog händer det, att kjolen
 blir lite våt i dyn,
 att kinden steks af solen
 och blåsten skämmer hyn.
 Men mamma aldrig räknar
 så strängt med sin Sofi;
 hvad gör mig några fräknar,
 blott jag är glad och fri?

* * *

SKEPPSFARTEN.

Jag hälsar dig, fredliga flagga!
 Kom, vimplade drake, att vagga
 de älskande, slumrande tryggt;
 o gunga oss sakta på fjärden
 till hamnen vid slutet af världen!
 O kom och bevinga vår flykt!

Vi foro och foro på vågor,
 där sprungo vid nattliga lågor,
 försilfrade, fiskarna fram;
 vi foro så sött genom ängar,
 där bäddade blommorna sängar,
 där drucko vid stränderna lamm.

På däckat vi lekte förtroligt,
vi hade så roligt, så roligt,
vi lärde hvart berg våra namn,
vi blåste på hornen i sundet,
vi sjöngo en psalm invid grundet,
och jag höll min flicka i famn.

I skuggan af hängande segel
stod böljans omätliga spegel,
den stjärnorna dansade på;
vi njöto, vi njöto minuten,
högt öfver oss himlen låg sluten,
och jag var därinne ändå.

Den tiden var lycklig. O! blicka
ur tårar, min rodnande flicka,
och säg: "den var lycklig för mig!"
Då låter jag stormarna strida,
jag sätter mig glad vid din sida
och far genom lifvet med dig.

* * *

AUKTION PÅ MITT HJARTA.

Hvem vill ha mitt hjärta, kvinnor,
som ett laga fång?
Pass på slaget, älskarinnor,
första, andra gång!

Hvem vill ha det? Skåden bara,
det är ömt och sött,
inte just förlegad vara,
fastän lite nött;

Blott i kanten lindrigt såradt,
Cypris, af din lek;
aldrig smärtadt, endast dåradt,
Amor, af ditt svek.

Strax en sockerstämman klingar:
"Jag vill ha det, men —
men ett villkor jag betingar,
öppet köp, min vän."

"Jag vill ha det, mitt var budet" —
hviskar tyst en fru:
"Kontraband är strängt förbjudet,
men — det brukas ju?"

"Slå för mig!" — hörs Leda säga,
flyktig, yr och lätt:
"Ej för nyttan, men att äga
samlingen komplett."

Änkan ropar: "Jag vill ha det,
stort är mitt behof;
men förlåt mig, får jag ta det
några dar på prof?"

"Jag ett hjärtas värde känner" —
läspar Fryne stolt:
"Det ett lappri är, god' vänner,
som jag ofta sålt."

Sist en tjock matrona gnäller:
"Slå för mig också!
Jag betalar hvad det gäller,
och kontant ändå."

Tag mitt hjärta, goda gumma,
det ej mer blir falt;
ty med en försvarlig summa
har du det betalt.

* * *
* *
*

JOHAN ANDERS WADMAN.

HJÄRTAT I KLÄMMA.

Mitt hjärta har råkat i klämma
emellan en mö och en bål.
I ångsten jag höjer min stämma
att sjunga den sköna en skål.
Men sjunger jag, måste jag dricka;
och törstig jag är som ett svin.
Skål, skål då, förtjusande flicka, : , :
tills bålarna runnit för hin!

Hvad kärlekens makt är gigantisk,
så liten än bytingen är!
Min själ blifvit öm och romantisk
ja, omvänd, sen jag blifvit kär:
jag ryser att dräpa en loppa,
som skygg inom florsduken flyr,
och ångrar och ångrar hvar droppa : , :
af punschen, som spills, då jag sp —.

O, kan jag ej vinna min sköna,
då rusar jag döden i mund,
men dränker mig ej som en höna
i rinnande vatten på stund.
Nej, jag vill sokratiskt förtära
de rykande bålarnas gift
och blifva, min flicka till ära, : , :
lagd vinbalsamerad i grift.

Om sen mina björnar bli sjuka
af ångest en gång, när jag dör
(ty kläderna stå ej att bruka
och stopet värdinnan tillhör),
då skall sig min ande förklara
och lära dem strax veta hut;
vi råkas bland änglarnas skara! :,:
Där skall jag betala fullt ut.

* * *

KUNGEN OCH SKOMAKAREN.

Ingen vördar mer vår kung,
hvarken gammal eller ung,
än jag gör det.
Men jag byter ej min syl
mot hans spira, ej min pryl;
månn jag bör det? . . . : , :

Kungen i sitt stolta slott
vill, men kan ej göra godt
emot alla.
Jag gör skor åt en och hvar,
som kontanta medel har
att påkalla . . . : , :

Klädd i äkta gullgalon,
sitter kungen på sin tron
prydd med krona.
Min rock vadmal, byxen skinn,
stolen trä, nattmössan min
hufvudbona' . . . : , :

Men en kung knappt i sitt hus
för sitt råd får ta sitt rus,
när han vill det.

Jag, en fattig borgersman,
när och hvar och hur jag kan
komma till det. . . : , :

Kungen måste natt och dag
göra rätt och skipa lag
åt allmogen.

När fyrabends-timman slår,
fri som en baron jag går
uppå krogen . . . : , :

Många barn har landets far :
kungen magrar alla dar
af omtanka.

Jag blir hvar dag fetare,
fast de feta stekarne
sällan vanka . . . : , :

Uppå kungens gyllne fat
ligger fin och liten mat,
mest sirater.

Ur en stor krukmakarskål
äter jag båd fläsk och kål
och potater . . . : , :

Kungen ofvanpå sin fisk
sköljer vatten, vin och slisk
genom strupen.

När jag första tuggan fått,
tycker jag han gör så godt,
gamla supen . . . : , :

Med de store om vårt väl
ligger kungen jämt i gräl
hela året.

Kommer liten, kommer stor,
är mitt tal: "Gutår, min bror!
Nå, hur står det?" . . . : , :

Kungen bråkar ofta mer
med en trötkörd statsseker
än han gitter.

Laskar Märten sömmen sned,
får han spannrem till besked
så han spritter . . . : , :

Blåser fienden alarm,
måste kungens vanda arm
ut med svärdet.

Jag blir hemma, där jag bor,
och betals för kommiss-skor
öfver värdet . . . : , :

Jag ber Gud: "O, Herre, gif
kungen långt och lyckligt lif,
makt och ära!"

Dock en gång båd han och jag,
kanske just på samma dag,
svepning bära . . . : , :

Konstnärn öfver kungens ben
hvälfver marmormausolén
till hans minne.

På en kyrkgård längst vid dörrn
står att läsa i ett hörn:
Mäster Pinne . . . : , :

Ännu efter tusen år
kungens namn i boken står
prisadt, hädadt;
efter ett, två eller tre
tiga alla lymlarne,
som mig smädat . . . : , :

* * *

MÄSTER SCHNITT.

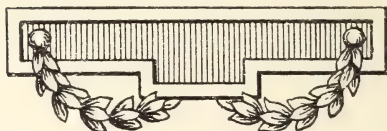
När kungar och kejsare tåga
med hundradetusentals man
att sätta en världsdel i låga
och mordiskt förfölja hvarann,
då sitter jag lugn på mitt mästarebord,
och utan att krångla med svärd eller ord
regerar jag världen med saxen.

Grötmyndige männer predika
att klädningen gör ingen karl,
och skalder och sångare skrika,
fast armbågen än skiner bar;
men jag sitter högt på mitt mästarebord,
och utan att grubbla på rimmande ord
regerar jag världen med saxen.

Från Oxie härad anländer
i vadmal från topp och till tån
med grofva och skabbiga händer
en otrogen gårdsfogdes son;
men stolt som en gud på mitt mästarebord
jag adlar förutan diplom eller ord
den skabbige lunsen med saxen.

Fast kronan än skattlägger staten
och klipper allt hvad hon förmår
af penningar, kläder och maten,
dess inkomst dock aldrig förslår;
men jag sitter rik på mitt skraddarebord,
och utan att bråka med siffror och ord
beskattar jag världen med saxen.

Monarkerna våga ej ljuga,
ty kungsordet gäller som lag,
och torparen kunde ju truga
på konungalöftet en dag;
men jag ljuger fritt på mitt mästarebord:
evinnerlig lögn är hvart skraddareord,
besvuret vid nålen och saxen.

OTTO SYLWAN

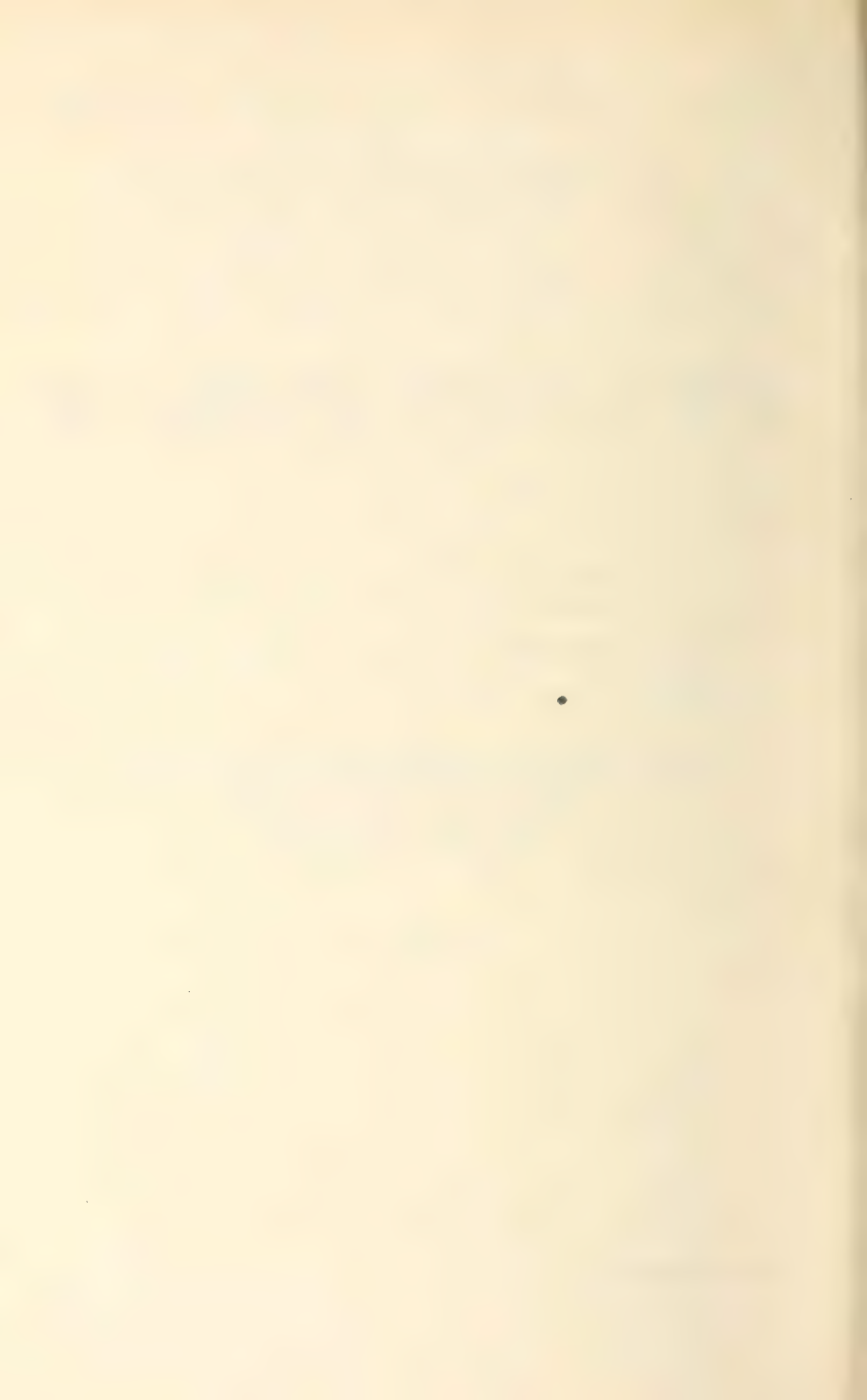
1700-TALETS DRAMATIK

---

*

GYLLENBORG. MODÉE. KELLGREN.
LEOPOLD. GUSTAF III. KEXÉL. HALLMAN.
ENVALLSSON. LIDNER. LINDEGREN.

1700-TALETS DRAMATIK.

Det svenska dramats anor äro icke lysande. En och annan gång uppförde studenter eller skolgossar ett stycke, som någon deras lärare skrifvit, då och då kom en tysk eller holländsk skådespelartrupp hit öfver och gaf sina haupt- und staatsactionen och sina nachspiel, på hofvet roade man sig ibland med baletter eller värdskap, — sådana voro den svenska teaterns villkor under storhetstiden. Ett första försök att upprätta en stående svensk skådebana i hufvudstaden gjordes 1685 af några studenter från Uppsala, men efter några år måste de af brist på uppmuntran upphöra med sitt företag.

Ett halft århundrade därefter togs tanken upp. Landet hade hämtat sig efter de många krigsåren, och med det återvändande välståndet kom lusten för teaterns nöjen. Utländska trupper infunno sig ånyo, i hufvudstadens förnäma sällskapslif blefvo amatörföreställningar vanliga, och jämväl borgerliga kretsar anställde sådana. Några unga tjänstemän, som på kung Fredriks namnsdag 1737 uppförde "ett stycke af Tobix historia", vunno därmed så stort bifall, att de äfven från högt uppsatta personer fingo uppmuntran att fortsätta. Bollhuset uppläts åt dem, och där öppnades i oktober samma år den "Kungliga svenska skådeplatsen", antagligen med "Svenska sprätthöken", en komedi författad af riksrådet Carl Gyllenborg. Ledare af företaget var Charles Langlois, en fransk skådespelare, som redan 1723 kommit till Sverige. En tid bortåt gick allt bra, men snart slappnade intresset hos allmänheten, och teatern fick många vedervärdigheter att kämpa med. Slutligen (1753) blefvo de svenska skådespelarne utträngda från Bollhuset af en införskrifven fransk trupp.

En del af dem gaf sig ut i landsorten, andra — med Peter Stenborg som ledare — sökte åtminstone tidtals uppehålla en svensk teater i Stockholm i växlande lokaler, men de kunde inte täfla med fransmännen, och det är bedröfliga skildringar, vi ha af deras föreställningar under frihetstidens sista år.

Repertoarens kärna var fransk, främst Molières och hans efterföljares komedier, men jämväl en och annan af Corneilles, Racines och Voltaires tragedier. På närmre håll hämtade man Holbergs ypperliga lustspel, som voro mycket omtyckta i Sverige. Därtill kommo dels äldre stycken, dels längre fram sångspel, en ny art som skapats i Frankrike.

De första åren af den nya inhemska skådeplatsens tillvaro framlockade en förhållandevis rik dramatisk litteratur. Olof von Dalin*, som tog som sin uppgift att förse den svenska poesien med prof på den moderna smaken inom olika arter, framträdde 1738 med en tragedi, "Brynilda eller den olyckliga kärleken", efter mönster af Racine, hvilken hade en stor och ganska varaktig framgång, men som dock måste betraktas som ett ganska otympligt försök att skildra den erotiska lidelsen. Att i ett steg hinna den utsökta fransk-klassiska stilen var en omöjlighet. Märkligt är att ämnet, i strid mot den franska regeln, hämtades från nordisk saga, och bland de följande försöken inom genren finner man ett och annat, som tagit sin hjälte från vår egen historia. Men något annat anmärkningsvärdt förete de inte.

Bättre gick det för lustspelet, där Holberg var den främsta förebilden. Det blef en satir på en viss last eller ett lyte, som karakteriserar hufvudpersonen, efter hvilken stycket vanligen fick sitt namn; intrigen kunde vara hur schematisk som helst, blott den gaf tillfälle till några komiska scener, där dårskapen vederbörligt afstraffades. Har man i minne Dalins Argus, så väntar man, att han skulle lyckas bra i ett lustspel, men i "Den afundsjuke", en typ, hvartill

* Om Dalin se detta verks bd III och VI.

han fått uppslaget från *The Spectator*, har det goda lynnet svikit honom. — GYLLENBORGS* *Svenska sprätthöken* väcker mera intresse, framförallt därför, att författaren tagit sikte på ett par typer bland sina ståndsbröder. Själf tillhörande den nya ämbetsmanna-adeln vill han komma åt dels den gamla förfinade högadeln, dels de tölpiga landtjunkrarne. Grefve Hurtig är i grund och botten en hederlig och bra svensk, men har i Paris kollrats bort af flärd och ytlighet och blifvit en petit-maitre. Raka motsatsen till honom är den obildade och brutale Torbjörn Ränterik, medan baron Stadig och amiral Enterfelt representera sundt förnuft och svensk duktighet.

R. G. MODÉE** har i *Fru Rangsjuk* (1738) tagit upp besläktade motiv från borgerskapets lif; Jesper Mees har af sin hustru blifvit lockad att skaffa sig titel (''generaldiktatör'') och rang — man vet hvilka förbittrade strider, som på den tiden kämpades om försteget t. ex. i kyrkobänken. För sin fåfänga försummar Mees sin ekonomi och skulle blifvit alldeles ruinerad, om inte affärerna ordnats af hans dotters älskare, en förständig och förmögen borgerlig man, som föräldrarne förut inte velat antaga som svärson. Mer än hufvudhandlingen, som delvis är lånad från Molières ''Le bourgeois gentilhomme'', intresserar de scener, i hvilka Truls, Jespers till bokhållare befordrade betjänt, spelar främsta rollen. Modée visar här ett saftigt humör, som knappast någon af hans medbröder kan täfla med. Typen går igen äfven i hans andra lustspel, *Håkan Smulgråt*.

Med Gustaf III begynner ett nytt skede för den svenska scenen. Det heter, att en föreställning — för resten skäligen

* Grefve Carl Gyllenborg (1679—1746) var under Karl XII svenskt sändebud i England, blef 1723 riksråd och som ledare af hattpartiet 1739 kanslipresident. — Från engelskan öfversatte G. en komedi af Steele och Racines tragedi »*Andromache*» (1723).

** Modée (1698—1752) var ämbetsman och utgaf ett stort sammelveck af förordningar, hvilket alltjämt skattas högt.

misslyckad —, som Stenborg 1772 fick tillstånd anordna på Bollhuset, skall hafva stärkt hans beslut att upprätta en svensk teater och i första rummet en svensk opera. Under det föregående århundradet hade denna art af dramatiken från sitt hemland, Italien, spridit sig öfver Europa, omhuldad framförallt vid hofven. Af all den yttre praktiken uti dekorationer och dräkter, af baletterna och af musiken kunde äfven de hafva sitt nöje, som saknade intresse för det litterära dramat. Operan räknades som oundgänglig för ett hof, och till Stockholm hade 1754 inkallats en italiensk trupp, som spelat några år. — Det blef nu ett styft arbete att organisera ett så fordrande företag, där nästan allt måste skapas nytt, men redan den 18 januari 1773 kunde på Bollhuset uppföras "Thetis och Pelée", till hvilken Johan Wellander efter konungens anvisning skrifvit texten och den italienske kapellmästaren Fr. A. Uttini musiken. Framgången öfverträffade förväntningarna, och sen dess var operan en fast institution. För denna uppfördes vid Gustaf Adolfs torg efter ritning af Adelerantz en ny stor och praktfull byggnad, som den 30 sept. 1782 invigdes med "Cora och Alonzo" (text af Adlerbeth, musik af tysken Naumann). Dess inskrift, "Patriis musis", har man ofta ironiserat öfver — inte utan grund, då den ju var ägnad en art drama, där allt var utländskt utom några texter och en del af personalen. Men äfven här rövdes konungens fosterländska sinne. En skapelse af honom var *Gustaf Vasa*, hvars uppförande 1786 blef tidehvarfvets största händelse inom teatervärlden. Det var Gustafs utkast och antydningar KELLGREN* utförde i sina vackra verser, det var Gustafs patriotiska hänförelse, som väckte skaldens och eldade honom till en sådan stolt och ny dikt som den berömda kören: *Ädla skuggor, vördade fäder . . .* Skådespelet, som af Naumann fått en värdig musik, vann också hos publiken stor och varaktig framgång.

* Om Kellgren se för öfrigt detta verks bd V och VI.

Trögare gick det med den dramatiska scenen. På hofvet spelades då och då på svenska, och 1781 inrättade Gustaf III ett "förbättringssällskap för svenska språket", till hvars uppgift hörde att anordna dylika föreställningar. Under tiden hade den äldre Stenborg, biträdd af sin son Karl, den berömde sångaren, upprepat sitt försök, och inte utan framgång. Han spelade först i Humlegårdens rotunda, så på Eriksberg och slutligen i en lokal vid Munkbron. Hur anspråkslös denna Stenborgska skådebana än var, blef den dock af betydelse som ett hem för lustspelet och sångspelet. En stående dramatisk scen med högre anspråk grundades först 1787 på enskildt initiativ; företaget gick omkull redan följande år, men upprättades ånyo såsom Kungl. Svenska Dramatiska teatern. — Äfven landsorten kunde nu glädja sig åt svenska teaterföreställningar; Stenborg fann emellanåt bäst att för någon tid öfvergifva hufvudstaden, och af andra sällskap har det Seuerlingska sin märkvärdighet. Därjämte hör man både i Stockholm och annorstädes (främst i Göteborg) talas om flera amatörsällskap. Man kunde tro, att Gustaf III ingifvit sin samtid detta teatersvärmeri, men förhållandet var det samma öfver nästan hela kontinenten; öfverallt tog sig den romaneska sentimentaliteten liknande uttryck — Goethes "Wilhelm Meister" är ett af vittnesbörderna därom.

Repertoaren var alltjämt hufvudsakligen fransk. Man gaf Corneilles och Racines tragedier, men denna förnäma genre representeras i högre grad af Voltaire; han fortsatte klassicismens tradition, men tillät sig en del nyheter och gjorde äfven dramat till ett verktyg för upplysningens tankar. Inte så få svenska författare försökte sig på detta område, därtill manade af konungens uppmuntran eller anvisning, den gamle Gyllenborg, Adlerbeth o. a. Den ende, som här vann verklig framgång, var LEOPOLD* med *Oden eller Asarnes utvandring* och *Virginia*, uppförda 1790 och 1803. I det förra

* Om Leopold se för öfrigt detta verks bd V och VI.

stycket, den främsta fransk-klassiska tragedien i vår litteratur, var ämnet — åtminstone nominellt — nordiskt, men Leopold själf lade ej mycken vikt därpå. För honom var tragedien "en ren målning af den högre mänskliga sinnens naturen, sådan den hos alla folkslag och på alla tider igenfinnes, när man nämligen förstår att därifrån afsöndra den gröfre hvardagsytan." Med andra ord, han sätter som dess uppgift att gifva en psykologisk analys inom en ram, som genom sitt afstånd idealiserar personer och förhållanden. Leopold begagnar sig, liksom oftast fransmännen, af en ganska invecklad intrig, hvilken inte ensamt tjänar att framkalla patetiska konflikter, utan också genom yttre rörlighet och spänning vill fångsla åskådaren.

Det historiska, vare sig man därmed afser händelsernas förlopp eller "kostymen" i vidsträckt mening, är minst sagdt mycket fritt behandladt. Åberopande Gibbons framställning låter Leopold asarnes utvandring till norden vara en följd af deras nederlag i striden mot romarne under Pompé, d. v. s. Pompejus. Men konflikten är egentligen erotisk. Oden, en "upplyst" och slug despot, tecknad efter de mönster, Voltaire i detta fall gifvit, har brutit trolofningen mellan sin son Yngve och Tilda, dotter till en af hans höfdingar. Till hämnd därför förmår hon sin far, Asmun, till förräderi. Yngve, som af Oden sändts bort till Egypten, har emellertid okänd återkommit med den romerska härnan; uti Pompé finner han (i den här aftryckta scenen) en medtäflare om Tilda, som han alltjämt älskar. Under dramats fortgång afstår Pompé från Tildas hand till förmån för Yngve, och Oden ger sitt bifall till deras förening, men trots detta intrasslas förhållandena så, att Tilda beröfvar sig själf lifvet. Yngve "störtar sig med förtviflan af scenen", och Asmun följer ångerfull sin dotter i döden. Pompé skänker friheten åt den slagne och fångne Oden, som drager bort med sitt folk till ett land,

där spiran ej rycks bort, att vattnad ges igen
 med tårar af en son och blod utaf en vän,
 och där jag från min mull den hämnd en dag kan smaka,
 att ljunga krigets blix i Latiens barm tillbaka.

Det är, som man ser, ingen brist på konflikter, men lidelsen tolkas med all den "bienséance", den hänsynsfulla höfviskhet, som pseudoklassicismen fordrade. Jämför man diktionen med Dalins, så märkes lätt, huru mycket stilen vunnit i säkerhet och ledighet. Leopold behärskar periodens ståtliga, men abstrakta retorik och förfogar öfver en mängd klingande sentenser. Många af dessa hade för samtiden ett alldeles särskildt intresse, då de kunde tillämpas på dagens politiska händelser, ryska kriget, Anjalaförbundet m. m. Leopold, som varit kallad till konungens sällskap i Finland under det föregående fälttåget och därunder arbetat på stycket, begagnade detta att uttala sig som patriot och rojalist. — Som dramatiker gjorde han hvad en författare med godt hufvud och betydande formtalang kunde åstadkomma inom en genre, som inte var hans. Resultatet blef artificiellt, men det hade hela genren länge varit.

GUSTAF III var otvifvelaktigt sin tids främste teaterman, och just därför var det väl han själf, med all beundran för de stora franska tragedierna, inte vågade ge sig i kast med någon dylik, utan höll sig till de mellanarter af drama, som från midten af 1700-talet fått fart i Frankrike: det historiska skådespelet, intrigkomedien, sångspelet och slutligen äfven dramen i trängre mening. Grundligt hemmastadd i litteraturen samlade han från alla håll motiv, såväl hela uppräningar som enstaka drag, dem hans lifligt kombinerande fantasi använde som material för en mängd planer till skådespel. Oftast stannade denna lek vid planen eller utkastet, men det är intet ringa antal som verkligen blefvo utförda. Var det fråga om tragedier eller operor, således om stycken

på vers, togos skalderna i anspråk. Gustaf höll sig för egen del till prosan; under 1780-talet tillkommo ett tiotal dramer, mestadels med ämnen från svenska historien och gärna så anlagda, att någon af våra kungar uti dem framträdde såsom en patriotismens och humanitetens målsman. Den lånade intrigen föranledde väl ofta afsteg från den historiska sanningen, och med tidsfärgen var det inte mycket bevänt, men dessa stycken røjde en god blick för hvad som gjorde sig på scenen, och allt det främmande godset var samarbetadt med stor skicklighet.

Stundom kan också i språket röja sig en fläkt af patos, som rycker med. "Det är ej den minsta mission dikten har, att vara en bikt för alla de själens önskningar och behof, som lifvets förhållanden ej låtit skalden gifva verklighet. Hvilken världsklok människoföraktare Gustaf III genom omständigheternas makt blef, en cyniker af Fredrik II:s art var han aldrig. Alla dessa idealbilder af konungen-räddaren, konungen-försvararen, konungen-rättskiparen och lyckliggöraren, som förekomma i hans skådespel, vittna om de höga och innerliga drömmar han från ungdomen förbundet med sitt kall." (Levertin.)

I *Gustaf Adolf och Ebba Brahe*, hvars språkliga dräkt är Kellgrens verk, förekomma en del folkscener, hvilkas lyrik delvis står i skuld till dansken Ewald, men att den folkliga tonen anslagits och äfven träffats i dem, det är konungens förtjänst, icke den aristokratiska skaldens.

Sin största framgång vann Gustaf med *Siri Brahe och Johan Gyllenstierna*, uppförd 1788, en fyndigt hopsatt och ledigt utförd intrigkomedi.*

Den högre komedien är annars inte starkt företrädd. En social tendens finner man i ett par lustspel, hvilka vända sig mot den mysticism, som nu florerade äfven bland bildadt

* »Konung Gustaf III:s skrifter i politiska och vittra ämnen; tillika med dess brefväxling» utgåfvos 1806—12.

folk, och af hvilka G. Paijkulls "Ordensvurmen" (1785) var det märkligaste.

Af helt annan art är OLOF KEXÉLS* *Kapten Puff eller Storprataren* (1789), en bearbetning af en fransk komedi, som här lokaliserats på ett fyndigt och roligt sätt. Titelfiguren, som i en ohejdbar ordström utgjuter sin politiska visdom och genealogiska lärdom, blef i den berömda Hjortsbjergs händer en synnerligt populär typ, den där skänkt stycket en lång lifstid. För ej länge sen återupplifvade Oskar Bäckström på Dramatiska teatern den mångtalande kaptenen.

Då Karl Stenborg med 1780-talet blef den ledande kraften inom sin faders skådespelartrupp, fick den franska operacomiquen där sitt hem. Det var en genre, som upptagits redan under frihetstiden, men som nu först fick riktig fart, och med den bild af den gustavianska rokokon, som vi i allmänhet göra oss, höra dessa sångspel samman. De texter, som skrefvos af CARL ISRAEL HALLMAN** och CARL ENVALLSSON, röja här och där den gustavianska gratien.

Den förre var en glad ordensbroder, som ibland roade sig med att parodiera bekanta diktverk. Den populära operan "Acis och Galatea" råkade också ut för detta öde, och Hallmans parodi, *Kasper och Dorotea*, befanns så lustig, att den trots sina grofheter uppfördes på hofvet 1775. Därifrån gick stycket öfver till Humlegårdsteatern, där det onekligen bättre hörde hemma. Bifallet kom Hallman att fortsätta, och efter franska uppslag (naturligtvis!) skref han

* Kexél (1748—96) var en tid sekreterare vid teatern och skref eller rättare bearbetade flere pjäser, bland hvilka, utom den ofvannämnda, *Bergslagsfröken* räknas som en god skildring af det dåtida sällskapslivet. — K. anses som stiftare af sällskapet Par Bricole. Hans skrifter hafva utgifvits 1837 och 1852.

** Hallman (1732—1800) var en tid anställd i bergskollegium, men hans tjänstgöring tycks inte varit allvarligare än Bellmans. Med tiden blef han en populär personlighet och förklarades af Thorild vara »en patriark för det lustiga». — H:s skrifter ha flere gånger utkommit i samlad upplaga: 1820, 1837—38 och 1853.

sedan flera dylika "offenbachiader". I dem tog han scenerna från de stora operorna och tragedierna med deras gudar och kungar och prinsessor och lät dem utspelas mellan småborgare från samtiden. Och sålunda kom Hallman att skildra krögerskor och skeppare och gesäller och pigor och allehanda andra figurer och den omgifning, hvori de lefde, och detta gjorde han ofta förträffligt.

En dag fick nu Armfelt idén att för en hoffest begagna Hallmans talang, och så tillkom *Tillfället gör tjufven*, ett sångspel, som uppfördes på Ulriksdal i april 1783. Det hör till raden af dessa "divertissement", som Bellman, Schröderheim och andra roat hofvet med; det är en ganska nätt liten idyll med en måttfullhet i komiken, som man inte skulle tilltrott Hallman.*

På ett angränsande område vann också Envallsson** sin vackraste framgång med *Slätterölet eller Kronfogdarne* (1787, efter fransk förebild). Musikaliskt begåfvad sammanställde Envallsson själf melodierna och skref till dem en text, som inte blott är lättflytande, utan ibland har väl funna poänger. Stycket har med all rätt i senare tid åter flere gånger uppstått på scenen.

Hela den dramatiska litteratur, som hittills berörts, är i större eller mindre grad afhängig af den franska, och blott i den mån denna upptog nya strömningar nådde de fram till oss. Visar Gustaf III på någon punkt ett inflytande från Shakspere, så hade det kommit öfver Frankrike, och då man vid 1770-talets midt begynte spela Shakspereska dramer äfven

* Hos samtiden gällde Armfelt som författare, med Hallman har nog bättre grundade anspråk.

** Envallsson (1756—1806) hade anställning i ämbetsverk, men ägnade sig mest åt författarskapet och skall för Stenborg hafva verkställt ett åttiotal bearbetningar. Under slutet af sitt lif blef E. blind och afled i stor fattigdom. Bland det sista han skref var en parodi på »Ifigenia», som har riktigt lustiga befängdheter.

hos oss — i landsorten åtskilligt tidigare än i Stockholm —, så skedde det i förfranskade bearbetningar.

Jämväl BENGT LIDNERS* litterära uppfostran var väsentligen fransk, men han hör dock inte samman med de föregående. Att han kände något till Lessing och andra tyskar var inte afgörande. Han tillhörde en ny generation, hans puls slog i takt med den nya tiden, som Rousseau och Werther och Ossian invigt, han hör till förkunnarne af det "ömna hjärtats" heliga rättigheter och älskar ett våldsammare patos än de äldre. Att för detta finna en dramatisk form var däremot inte Lidners sak; öfver hufvud lyckades han ju aldrig finna en enhetlig och fast egen stil: än söker han höja sig i "pindarisk" flykt, än fastnar han i alexandrinens traditionella retoriska sentenser.

Att det sorgespel om *Erik XIV*, han troligen redan 1781—82 skref, inte lyckades, är således föga underligt. Då han inte långt därefter gjorde ett nytt försök med *Medea* (tryckt 1784), valde han formen af en opera-libretto; därigenom afväpnade han de kritiker, som kunde komma med förebråelser för brister i den dramatiska gestaltningen. I sitt företal** berömmar Lidner sig af, att mot Horatius' föreskrift *Medea* mördar barnen inför åskådarens ögon, och fortsätter: "En enda rad, som är mäktig att pressa tårar, betyder oändligen mer än alla regler i Aristoteles. Till skolmästare blifve den för evigt dömd, som väger ord då han har tillfälle att gråta!" Härmed har Lidner framhäft de två olika element, som lockade honom själf och den samtida ungdomen: det sensationella och det sentimentala. "Medeas" ämne gaf ypperliga tillfällen till scener af denna art; moderskärleken var ju städse en af Lidners kraftigaste ingivelsekällor, men därjämte fanns hos hjältinnan det öfvernaturliga, demoniska. Att förena dessa drag i en sammanhängande dramatisk

* Om Lidner se för öfrigt detta verks bd V.

** Lidner bedyrar där, att han af sina äldre och nyare föregångare icke länat ett enda drag; kritiken har ådagalagt motsatsen.

karaktär, det öfversteg Lidners förmåga, men i elegiska och upprörda utbrott och i körer kunde han låta sin lyrik fritt strömma.

Denna opera lockade ingen kompositör, till scenen kom aldrig denna Medea, men i poetiskt lif har det gustavianska dramat föga eller intet, som kan täfla. Styckevis var i alla fall Lidner en äkta skald.

Den mörkare, mer patetiska färg tiden fordrade uti litteraturen, fick sin form uti dramen i trängre mening. Till sitt ursprung engelsk fick denna art sin utbildning af fransmän och tyskar, främst Diderot och Lessing. Hos oss börjar dess herravälde omkring år 1790. Gustaf III:s senaste alster hafva tagit intryck af denna riktning. Det blef nu tyska författare, som främst utnyttjades af teatrarnes leverantörer, naturligtvis inte de stora, inte Schiller och Goethe, hvilkas klassiska konst inte var för den breda publiken, utan de smärre, som följde i Sturm-und-Drangs spår. Ett prof på de riddar- och rövvardramer, som nu blefvo omtyckta, ha vi uti A. F. Skjöldebrands "Herman von Unna" (1795). För det mera borgerligt sentimentala stycket var Kotzebue den främste, och af hans svenska efterföljare var C. J. LINDEGREN* den mest begåfvade. Till sin läggning frände med Lidner deklamerade han om de utvalda, som hafva sin rikedom blott uti sitt känslofulla hjärta, och om de hårda och fariseiska världsmänniskorna. Men han hade också verklig talang för det komiska. Båda sidorna komma fram i Lindegrens mest bekanta stycke, *Den försonade fadern* (1795), där han skildrar huru en dotter, som för sin kärlek till en fattig målare förskjutits af sin hårde fader, slutligen åter upptages af denne, tack vare ingripande af general Eldhjelm,

* Lindegren (1770—1815) var en tid sekreterare vid Kgl. teatern, men fullständigt hållningslös i sitt lefverne kom han allt mer på obestånd och tillbragte sina sista år mestadels på gäldstugan. L:s »Samlade arbeten» utgäfvos 1805—07 och ånyo 1851.

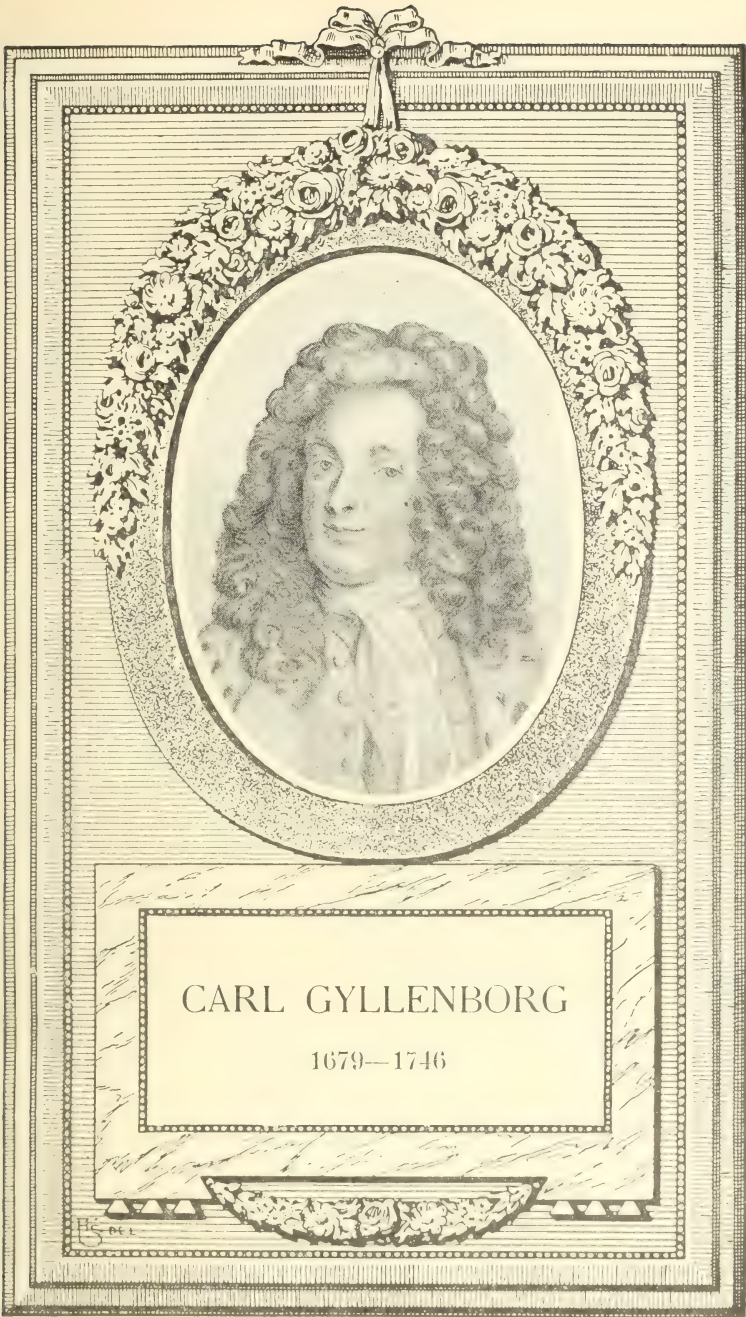
en vän till målaren-makens fader. Uti den sistnämnde upptog Lindegren en städse verkningsfull teatertyp, onkeln med de oslipade maneren och det goda hjärtat.

Vi ha härmed hunnit fram till århundradets slut. Med Gustaf III hade teatern sent omsider blifvit en fast institution hos oss.

Men dramat blomstrade inte i samma grad som teatern. Frågar man efter dess bestående insats i vår litteratur, så kan man egentligen blott hänvisa på ett och annat af Kellgren och Lidner, och dettas värde är lyriskt, ej dramatiskt. Af det öfriga har äfven det bästa blott ett historiskt intresse; det kan studeras som vittnesbörd om i hvad mån vi fingo del af de stora strömningarna ute i Europa, men åtskilligt kan därjämte tjäna som dokument (någon roman af betydelse från den tiden ha vi ju inte) att bredvid memoarerna utfylla den fängslande bilden af det gustavianska samhället.

CARL GYLLENBORG

1679—1746

UR SVENSKA SPRÄTTHÖKEN.

KOMEDI I FEM AKTER.

Agerande personer:

Grefve *Hurtig*, friar till
Fru *Lotta Enterfelt*.
Baron *Stadig* äfvenså.
Landtjunker *Torbjörn Ränterik*, friar ock till fru Lotta.
Fröken *Sofia Gladlynt*, baron Stadigs syster.
Lars Lustig, grefve Hurtigs dräng.
Bertil, uppappare.

TREDJE AKTEN.

(Scenen är hos fru Lotta.)

Sjätte inträdet.

FRU LOTTA, FRÖKEN GLADLYNT, GREFVE HURTIG.

Grefve *Hurtig*.

Ma charmante cousine, jag beder om förlåtelse, att jag intet kände er, sist jag hade den äran att se er, eller visste den lyckan jag hade att vara er så närskyld; jag kände dock, att det var något i blodet som kom mig att känna ett je ne sais quoi, som man säger i Frankriket.

Fröken Sofia.

Å här i Sverige säger man, grefve, att när man kommer i ett hus, så visar man första höfligheten åt frun däraf. För det öfriga så har jag alltid vetat att som mig bort sätta värde på den lyckan att vara ert syskonebarn.

Fru Lotta

till fröken.

Jag ser, min ängel, att grefve Hurtigs visit var denna gången ämnad först till er och sedan till min spegel.

Grefve Hurtig.

Fru Lotta! Min cousine! två emot en är för mycket. Jag hoppas min vackra fru kan intet taga illa upp, om min agreabla surprise, att hafva en så vacker och af mig här tills okänd cousine samt att par hazard träffa henne här, kom mig att mankera i de manières de vivre, som jag eljest är så laggrann uti. Men min fru, hvarföre var I så otålig sist, när I så godt som visade mig dörren?

Fru Lotta.

Examinera ert eget hjärta, grefve, och er egen tunga. Tror I, att fast ett dygdigt fruntimmer haft den svagheten att tillstå, det hon hade något tycke för en cavalier, hon därföre utan förtret kan höra, att sådant allestädes uttrumlas, ja torde äfven snart komma i avisorne.

Grefve Hurtig.

Min fru, min cousin Stadig var min confident och den endaste jag förtrott mig till. Någon måste jag ju hafva till att öppna mitt hjärta före. Om han varit indiscret, är det mitt fel?

Fröken Sofia.

Grefve, grefve, om I har så många cousiner som jag vet att I hafver confidenter i detta målet, så har er släkt

vackert tagit till och förökat sig på desse fjorton dagar. Min bror Stadig vet att tiga och tala med, det försäkrar jag er på.

Grefve Hurtig.

Åter två emot en igen, ma foi il n'y a pas moyen.

Kastar ögonen åt fröken Sofia.

Fru Lotta.

Dessutan så skulle jag tro, grefve Hurtig, att vissa samkvämen, som I frekventerar, och vissa nöjen, som I tager, ej vore anständige för en person af ert stånd, och som pretenderar så mycket som I gör att älska ett fruentimmer, som i allt håller sig så god som I.

Grefve Hurtig.

Jalousie, ma foi. Men huru har hon kunnat få veta sådant, min fru? Jag ser, Stockholm är fullt med afund och baktal. Tacka vill jag Paris, där frågar intet den ena efter den andra, folket löpa intet där med skvaller till att skilja tvenne älskande hjärtan ifrån hvarandra. Men det må vara huru det vill, min skönaste fru, om jag något felat, hvilket jag dock intet vet, så beder jag här på knä om förlåtelse.

Fröken Sofia.

Grefve, grefve, I glömmet er, fru Lotta står intet bakom spegeln. Vänd er hit, om I skall be henne om förlåtelse.

Fru Lotta.

Kom, kom, grefve, det ser så ut som vore spegelen, eller snarare I själf som I ser uti spegelen, hvad I älskar mest. Jag vill dock vara så charitable att tro det vara mer en ovana än egenkärlek hos er. Jag är fromsint och vill därför denna gången förlåta er allt, men svär därjämte vid min ära, att det skall blifva sista gången. Jag måste nu lämna er, men I skall vara välkommen hos mig till aftonmåltids.

Grefve Hurtig.
Jag skall lyda er befallning.

Bugar åter djupt för fröken Sofia och går ut.

FJÄRDE AKTEN.

(Scenen är på ett kaffehus.)

Andra inträdet.

GREFVE HURTIG, JUNKER TORBJÖRN, LARS LUSTIG, BERTIL.

Grefve Hurtig

kommer in och sjunger.

Tircis, je ne veux point refuser,
ce que vous pourrez demander,
l'amant, qui nous a su toucher,
a droit de tout prétendre.
La la la la la lara la la
La la la lara la lara.

Junker Torbjörn

för sig själf

Nog rosar du ditt matöl, kan tro, jag vågar du går intet
med nykter maga där du går, du.

Grefve Hurtig.

Pojke, hvar är din husbonde?

Bertil.

Han är utgången, herr grefve.

Grefve Hurtig.

Verte bleu, låter han göra en ölkrog af sitt caféhus här,
eller vill han att gens de qualité sku gå hit, till att lukta
tobaksrök och att bära den ut med sig i deras kläder? Fy,
hör, pendard que tu es, säj åt din husbonde, att jag aldrig
mer sätter min fot inom hans caféhus på detta sättet, ma foi.

Bertil.

Junkern här begärte att få röka en pip tobak, herr grefve.

Grefve Hurtig.

Junker mej hit, och junker mej dit, den som vill röka tobak, så har han väl tid att gå och söla i ett annat rum. Ack, hur litet folket veta att lefva i detta landet.

Junker Torbjörn.

Trå dej för ölsinne du har, det lär intet vara af det bästa slaget, märker jag; jag vill intet lägga mej i slanger med honom heller, fast han just intet ser så ut, som skulle han lura många. Nå si, hur han sprätter!

Lägger pipan ifrån sig på bordet och ser noga på grefve Hurtig, som emel-
lertid går och hvisslar, men sätter sig hastigt vid bordet utmed junker
Torbjörn, som därvid stiger upp och ställer sig häpen.

Grefve Hurtig

tar junker hastigt i hand, rycker honom neder igen på bänken.

Asseyez-vous, mon ami.

Junker Torbjörn.

Hör ni, om ni vill ta folk i hand, så ta på ärligt svenska. Jag förstår intet ert utländska språk, och intet vill jag förstå'et, det är mer det.

Grefve Hurtig

sätter handen under sitt kindben och beskådar junker.

Ha ni rest, min vän?

Junker Torbjörn.

Jag är hvarken er vän eller ovän, och ingendera vill jag vara. Junker Torbjörn heter jag; vill ni tala med mej, så kalla mej så, hvar ock icke, så kan ni ha rätt så litet otaldt med mej, som jag har med er.

Grefve Hurtig.

Låt så vara då, jag vill kalla er junker. Men säj, ha ni rest?

Junker Torbjörn.

Ja, dit jag velat och så mycket jag behöft. Har I nu svar på er fråga?

Grefve Hurtig.

Monsieur le Junckar, je vous apprendrai à vivre, ma foi.

Junker Torbjörn.

Antingen tala så jag förstår, eller farväl!

Grefve Hurtig.

Ja, jag ska tala så ni ska förstå mej. Säj då, skäms ni intet, junker, att gå så sluskut klädder, som ni gör? Kom väss, er rock var gjord i kung Orres tid; fy hvad för flottiga hår, orena lintyg, lapputa strumpor, tjocka plumpa bondskor med remmar uti, storkragiga handskar, som ni glaserat under näsan, en värja, som jag tror ni brukar till stekspett när ni är hemma. Säj, junker, är allt detta en kläddräkt för en adelsman på köpet, som ni är? Ni måste minsann resa ut till att lära både lefva och kläda er. Talar jag nu så att ni förstår?

Junker Torbjörn.

Ja, nu talar I ren svenska, och nu förstår jag er. Och efter jag ändtligen ska göra er besked för mina kläder, så lät mej säja er, att min rock är gjord efter min kropp, och inte efter andras tokuta griller, att jag brukar honom så länge han håller, att jag bär mina hår sådane, som de äro, utan att antingen mjöla dem fulla eller binda dem upp bakom öronen, att jag tar rent lintyg när jag det behöfver, och intet för syn skull, att jag lappar mina strumpor och betalar min gäld, att jag brukar skor, som täcka mina fötter, starka och stadiga att gå uppå och intet att sprätta med, att jag

knyter dem rätt så väl igen med remmar, som ni spänner igen era, att mina handskar hålla mina händer varma, hvilket är allt jag håller dem vara nödiga före, och att sist, hvad mitt stekespett här angår, så har jag satt tocka krams fåglar därpå förr, som ni är. Säg mej också nu, min fromma herre, om ni förstår mej?

Grefve Hurtig.

Junker, junker, hade ni rest, så förstode ni bättre än ni gör, att slika ord och maner kunna lätt bringa er en händel på halsen. Ja, jag säger ännu en gång, att det är skada, att ni intet reser utomlands. Tänk huru det naturliga förståndet, som ni har, skulle därigenom bli upphyfsadt och er galla litet utspädder; vous brilleriez, par ma foi.

Junker Torbjörn.

Ha I då rest, herre?

Grefve Hurtig.

Ja, kan ni intet se det, junker? Betrakta alla mina maner, huru fria och otvungna de äro, se hur snyggt jag kläder mej, i hvad skick allt sitter, med ett ord, junker, det är omöjligt att vara i allt behaglig och artig, utan att hafva varit i det söta, det kära Frankriket.

Junker Torbjörn.

Är det möjligt, herre? Lät mej si! Ja, jag måste fuller resa, hvad det lider. Är det långt till Frankriket?

Grefve Hurtig.

Intet längre, än att ni uti en månads tid kan vara framme, om ni eljest intet uppehåller er någonstans på vägen, det ni dock ej behöfver göra, ty utom Frankriket, men särdeles den ljuflika staden Paris, är ingenting värdt att se uppå resan.

Junker Torbjörn.

Ja, jag måste minsann resa. Men är främmande välkomna därute?

Grefve Hurtig.

Så välkommen, junker, att de kyssa och famta er, hvar ni kommer, alla fägna er, ni äter och dricker bättre än på någon ort i världen, har bättre sällskap, mera nöje, njuter mer höflighet, med ett ord, allt öfvergår både er väntan och er önskan.

Junker Torbjörn.

Det må gå, huru det vill då, resa måste jag. Dock säj mej, herre, har man allt detta utan penningar?

Grefve Hurtig.

Kan ni någonstads ha något utan penningar? Men här förtär ni era pengar med lust och ibland angenäma tidsfördrifver, operar, komedier, maskerader och baler.

Junker Torbjörn.

Det lärer fuller vara allt mycket förnämt utländskt folk som ni nämnde där. Ja, jag känner på mej, att jag måste resa, och ändå i morgon.

Grefve Hurtig.

Var intet så brå på gröten heller, junker; töfva litet till dess jag får tid att undervisa er, huru ni ska vara välkommen, hvar ni ska gästa, hvad folk ni ska söka att umgås med, hvad skraddare och skomakare ni ska bruka, af hvad mästare ni bör betjäna er. När ni vet detta förut, förstår ni mej, så har ni redan lärt, hvad andre måste med största besvär och tidspillan söka att göra sig kunnige om, sedan de kommit till Paris.

Junker Torbjörn.

Det hjälper intet, säger jag, resa vill jag, och resa måste jag, i morgon ändå på köpet, och ämnar intet stanna eller uppehålla mej någonstans, förr än jag kommer tillbaka till mitt söta och kära Stollebo. Där får jag klä mej som jag vill, kämma mitt hår som jag vill, spotta och snyta mej som jag

vill, och skratta så mycket jag vill åt alla era resor och all er hembragta artighet.

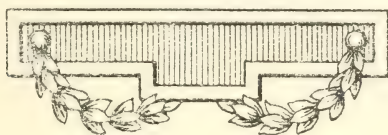
Grefve Hurtig.

Så har du stått och gycklat med mig hela tiden, din plumpa bondlymmel! Det är din lycka att du är adelsman, och att jag fördenskull intet törs röra dej på ett allmänt hus, men gå strax ut härifrån, säger jag, eller ska jag fola dej hädan, så du skall aldrig glömma mej.

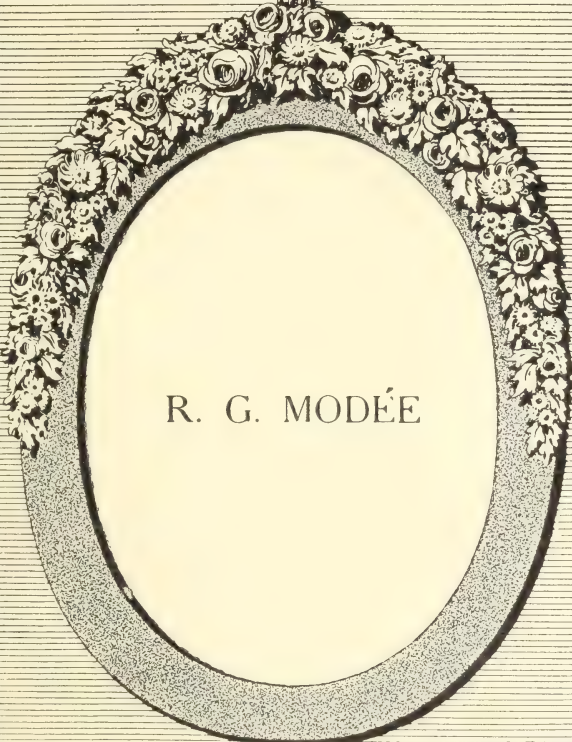
Junker Torbjörn.

Om jag intet redan, och förrän du kom hit in, hade mig ämnat bort, så skulle vi nappas om dörren bägge; men nu kan du gå och sprätta här helt allena, så mycket dej lyster, det ska vara dej gärna undt. Men när du blir nykter igen, så tänk likväl efter, att det vill mer än tu ord till att visa en ärlig karl gå på dörren, och att slikt ovett kostat mången åtminstone ett blått öga. Farväl!

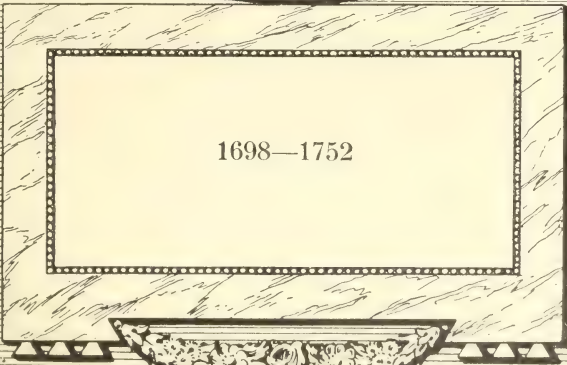
Går ut.

R. G. MODÉE

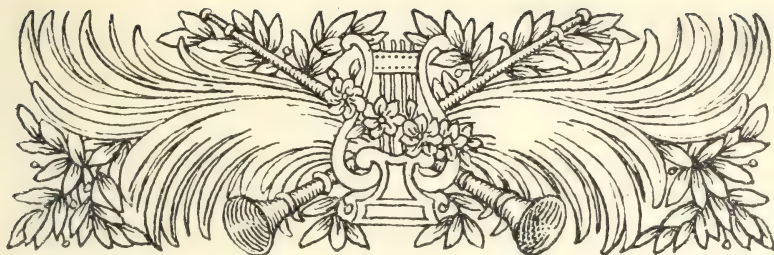

1698—1752

H. DEL.

UR FRU RANGSJUK.

KOMEDI I FEM AKTER.

Personerne:

Jesper Mees.

Märta, Jespers fru.

Truls, Jespers dräng.

Ingeborg, fru Märtas kammarpiga.

En skrifvare.

FJÄRDE AKTEN.

Scen 2.

FRU RANGSJUK, JESPER, TRULS i bokhållarekläderna,
SKRIFVAREN.

Jesper.

Si god dag, herr bokhållare, huru står till med honom och kassan?

Truls

bryter sig mycket och snusar, säger till skrifvaren.

Hör, skrifvare, tag mig hit en länstol, att jag får hvila mig litet.

Jesper.

Men herr bokhållaren svarar mig intet på min fråga.

Truls.

Hå! ödmjuka . . . Nej det var för mycket. Hörsamma och tjänstberedvillige tjänare, min herr öfverdiktator och fru diktatorinna. Jag kan intet tala stort innan jag får sitta, för jag är så hjärtlig trötter af ämbetsysslor.

I detsamma kommer skrifvaren in med länstolen, hvarpå Truls då sätter sig.

Fru Rangsjuk.

Nå, jag kan säga, att herr bokhållaren tämmeligen väl vet till att taga sin kommoditet och respekt i akt.

Truls.

Jag skulle mycket illa hafva passerat min värld, om jag det intet visste, och så anstår det folk utaf karaktär och distinktion att göra.

Fru Rangsjuk.

Så minsann, räknar herr bokhållaren sig också ibland dem?

Truls.

Ibland hvilka skulle jag väl eljest räkna mig, sen jag blifvit en herr bokhållare, och menar ers nåd intet, att jag nu kan sätta min hatt så högt som någon annan?

Fru Rangsjuk.

Det är rätt, herr bokhållare; jag håller af folk som har ambition. (*För sig själf.*) Trå vare den Truls, jag märker på hans manerliga tal, att han likvisst vet folkseder.

Jesper.

Men säg mig nu, herr bokhållare, huru står det eljest till med herr bokhållaren och kassan? Må de bägge väl, så skall det vara mig kärt.

Truls.

Herr öfverdiktatören kan man taga sig en stol och sätta sig här hos mig, så få vi talas vid därom.

Jesper.

Ja, jag tackar herr bokhållaren.

Truls.

Nå, det är väl. Nu skall jag säga, att jag mår så där tämmelig väl, undantagandes att jag i natt som var hade en liten uppkastningsfeber, som ändå ingenting ville säga, efter hon gick strax öfver igen. Men hvad kassan angår, så är där intet stort mera kvar. Och vet jag intet huru det är fatt, att där är en sådan särdeles connexion emellan min mage och herrens kassa, att ju fullare magen blir, ju tommare blir alltid kassan.

Jesper.

Såå, det är underligt nog. Men har då herr bokhållaren låtit föra allt väl till boks, hvad som är utgifvet?

Truls.

Nej ännu intet, herr öfverdiktator, utan jag har alltsammans här i detta mitt hufvud. Men nu tänker jag att låta föra't till boks, och därför har jag också tagit skrifvaren med mig.

Fru Rangsjuk.

Jaså, så vilje vi nu lämna herr bokhållaren allena, på det han intet må hindras i sina ämbetssysslor.

Truls.

Det var väl taldt. Ty sällskap kan intet tjäna, när man har hufvudet fullt af affärer.

Fru Rangsjuk och Jesper gå ut.

Scen 3.

TRULS, SKRIFVAREN.

Truls.

Nå, skrifvare, nu skole vi begynna vårt arbete, och är det förnämsta af alltsammans, att du äst bra flitig och arbet-

sam. Ty hvarken anstår det mig, och intet heller orkar jag arbeta. Om jag kan eller intet, det går ingen an.

Skrifvaren.

Jo, höggunstige herr bokhållare, jag skall göra min flit.

Truls.

Men innan vi nu komma till arbetet, så måste jag väl först lära att känna dig och veta hvad du äst för en karl. Därföre skall du nu säga mig hvem du äst? Hvad din far har varit för en? Huru han hetat? Huru gammal du äst? Hvad du har varit innan du nu kom till herr öfverdiktören? Om du nånsin förr har haft en så hurtig och förnäm förman, som du nu har? Hvad du tycker om mig? Om icke jag är värdig, förståndig och väl förtjänt till att vara en herr bokhållare? Om någon sådan herr bokhållare i världen mera finns som jag, och mera sådant.

Skrifvaren.

Min gunstige herr bokhållare, här äro allt för många frågor på en gång, och hvilken befaller höggunstige herr bokhållaren, att jag skall först svara på?

Truls.

Svara mig på de sista frågorna först, för de äro mig angelägnast.

Skrifvaren.

Jo, höggunstige herr bokhållaren är en sådan herr bokhållare, som jag tycker allt för mycket om, och som så väl förstår sin tjänst, att jag tror, det aldrig någon sådan herr bokhållare i världen är mera till som herr bokhållaren.

Truls.

Nå det var väl svaradt. Jag märker likvisst på dig, att du har förstånd, fast du intet är annat än en skrifvare. Men hvad tycker du eljest om mitt ansikte, min air och mitt öfriga väsende?

Skrifvaren.

Jag kan intet annat säga, än att höggunstige herr bokhållaren är i allt en fullkommen, hurtig och galant kavaljer, och om jag vore ett fruntimmer, så blefve jag rasandes kär efter herr bokhållaren.

Truls

klappar honom på axeln.

Säger du det, min ärliga skrifvare? Ja, det vet jag allt förut, och har jag bara frågat dig för ro skull. Men svara mig nu på de andre frågorna angående dig själf.

Skrifvaren.

Hvad mig angår, min höggunstige herr bokhållare, så var min far en hederlig och förmögen köpman här i stan. Men han kom igenom åtskilliga olyckor så af sig, att hans barn nu efter hans död måste tjäna. Emellertid vardt jag, medan han lefde, hållen till att lära allehanda nyttiga saker, såsom läsa, skrifva, räkna och mera sådant, som mig allt nu kommer rätt väl till pass.

Truls.

Nå det är allt väl. Men det är sant: vi ha intet tid till att diskutera längre; utan nu måste du gå ut och skaffa mig in boken, som jag skall hålla, så får jag begynna därmed.

Skrifvaren.

Ja, höggunstige herr bokhållare, det skall strax bli beställt. Men hvar är då den boken, som jag skall hämta hit?

Truls.

Ja, det vete väl hin, hvar den är. Jag tänkte att du skulle veta't.

Skrifvaren.

Nej, jag vet'et intet. Men hvad skall höggunstige herr bokhållaren göra med denna boken?

Truls.

Öfverdiktatören har ju sagt, att jag skall hålla henne och föra till boks hvad jag gifvit ut?

Skrifvaren.

Hå, nu förstår jag: höggunstige herr bokhållaren vill visst, att jag nu skall skrifva upp hvartill penningarne äro utgifna?

Truls.

Ja, så mycket förstår jag med: det skall intet du lära mig, din lymmel; utan gack nu åstad och skaffa hit sådana saker, som man behöfver, när man skall skrifva upp penningar.

Skrifvaren.

Höggunstige herr bokhållaren lærer visst mena papper, pennor, bläck, sand och annat sådant mer.

Truls.

Ja, det må du allt veta, som är skrifvare; för därför har jag aldrig gifvit mig ut.

Skrifvaren

gåendes ut.

Det skall allt bli beställt, höggunstige herr bokhållare.

Truls.

Denne karlen tyckes vara beskedlig nog, och när jag rätt tänker efter saken, så undrar jag likvisst, att jag blifvit en herr bokhållare och han intet annat än skrifvare under mig. Ty utan till att tala därom, att hans far varit en hederlig och förmögen köpman, och att min far intet annat var än en gammal skoflikare här i stan, som kanske ofta lappat hans fars drängars skor; så har han i sin dar lärt vackert läsa, räkna och skrifva, som jag allt nu finner lära behöfvas till att förstå en herr-bokhållare-tjänst. Hvaremot jag, san-

ningen att säga, knappt känner de första bokstäfverna i a-b-c-boken. Men det hjälper allt intet; efter det har nu så kommit sig, att han blifvit min underbetjänt, så skall jag också hålla tummen på ögat på honom, så att han skall veta, att han har förman och står i tjänst under mig.

Medan detta säges, har skrifvaren burit in bord, stol, papper, pennor, bläck och hvad därtill hörer.

Truls.

Har du nu skaffat in hvad som behöfs?

Skrifvaren.

Ja, höggunstige herr bokhållare, det är nu allt tillreds.

Truls.

Nå så sätt dig nu vid bordet att skrifva.

Nu sätter skrifvaren sig vid bordet; Truls stiger upp af stolen, spatsrar några gånger af och an på teatern, sätter fingren vid näsan och gör åtskilliga fukter, som markera, att han är mycket affairé. Säger sedan för sig själf:

Om det intet vore så mycket för mig om hedern och respekten till görandes, så skulle jag hellre vilja vara utan denna tjänsten, för hon kostar allt för mycket hufvudbryderi. Men det hjälper intet, och hvad gör man icke för att komma upp och bli ansedd i världen. (*Han kontinuerar ännu något i sina spekulationer. Ändtligen säger han till skrifvaren.*) Nå huru länge skall jag vänta? Har du intet skrifvit färdigt ännu?

Skrifvaren.

Nej, höggunstige herr bokhållare, jag har ännu intet begynt att skrifva något.

Truls.

Men ästu galen och ifrån vettet? Och hvad sitter du och nölar efter? Ser du intet, att herr bokhållaren, din höggunstige herr förman, går här på golfvet och väntar på dig?

Skrifvaren.

Jo, nog ser jag att höggunstige herr bokhållaren går på golfvet. Men jag sitter här och väntar på, att höggunstige herr bokhållaren skall säga mig hvad jag skall —

Truls.

Vänta dig för atton tunner tusen böflar, och resonera intet med mig; utan skrif, och du skall skriva om du icke vore rasandes, för därför sitter du här. Och om du intet strax gör hvad jag befaller dig, så skall jag rättnu visa dig annat. Hör du, din lymmel.

Han höter skrifvaren.

Skrifvaren

blir illa vid och stiger upp från bordet.

Kära höggunstige herr bokhållare, blif intet onådig; utan hör mig bara, och lät mig få tala ett ord.

Truls.

Men är det icke allt för svårt, när man skall dras med sådana oförståndiga subalterner! Nå lät då höra, hvad har du att säga?

Skrifvaren.

Jo, höggunstige herr bokhållare, jag vill bara säga det, om jag får lof, att det kommer väl mig till att skriva; men så lærer det också komma höggunstige herr bokhållaren, såsom min högtförnäma förman, till att säga mig hvad jag skall skriva. Ty eljest kan jag omöjligen veta't.

Truls.

Vet hut, din kanalje! Skall du understå dig att lära mig, hvad mig kommer till, och hvari min tjänst består? (*För sig själf.*) Jag tror ändå med allt det, att den prackaren har rätt: ty när jag tänker efter, så kan han väl intet veta, hvartill penningarna äro utgifna, efter jag själf gifvit dem ut. (*Till*

skrifvaren.) Nå så sätt dig nu ned igen vid bordet, och skrif som jag befaller dig. Men hör noga efter mina ord och lät mig intet säja en ting två gånger. För du skall veta, att jag ibland är något kort för hufvudet, och då råder jag intet för mig själf. (*Skrifvaren sätter sig ned igen vid bordet, och Truls ställer sig nu värre brydder och affairé än förr. För sig själf.*) Det är likväl ett fasligt och terribelt hufvudbryderi, som en ärlig karl skall plågas med. (*Till skrifvaren.*) Nå skrif nu, som jag säger. (*Han dikterar och den andra skrifver.*) Välvisse och välaktade herr bokhållaren, min höggunstige gynnare och förman, har befallt mig att skrifva. (*För sig själf.*) Ja, hvad då? (*Betänker sig litet.*) Jo, jo, nu vet jag. Rättnu skall det väl komma fram. (*Till skrifvaren.*) Lät höra, hvad du nu har skrifvit?

Skrifvaren

läser.

Välvisse och välaktade herr bokhållaren, min...

Truls.

Vänta litet. Stryk ut *väl* på bägge ställen, och sätt *hög* i stället.

Skrifvaren

gör så och läser sedan.

Högvisse och högaktade herr bokhållaren, min höggunstige gynnare och förman, har befallt mig att skrifva...

Truls.

Stryk ut *skrifva* och sätt i stället: föra pennan.

Skrifvaren

gör så och läser.

Har befallt mig att föra pennan.

Truls.

Du skall sätta: har befallt och kommenderat mig, som är hans underdånige underbetjänt och skrifvare, att...

Skrifvaren

korrigerar och läser sedan.

Hafver befallt och kommenderat mig, som är hans underdånige underbetjänt och skrifvare, att föra pennan.

Truls.

Nå det är väl och bra. Skrif nu mera. (*Skrifvaren sätter sig ned, och Truls dikterar.*) Fördenskull hafver också högvälbemälte herr bokhållaren af herr öfverdiktatören, välaktade och förståndige herr Jesper Mees, undfått en viss summa penningar, som högbemälte herr bokhållaren nu så just ej kan minnas, till att gifva ut och föra till boks, som nämligen följer. (*Säger till skrifvaren.*) Nå läs nu upp, hvad du har skrifvit.

Skrifvaren

läser.

Fördenskull hafver också högvälbemälte herr bokhållaren —

Truls.

Holla! Du skall skrifva: Fördenskull hafver också i betraktande af sådant allt . . . Sen skall du också ta i akt, som jag redan sagt dig, att du alltid skall lämna *väl* ute och sätta *hög* i stället, så ofta jag kommer att nämnas.

Skrifvaren

ändrar och läser sedan.

Fördenskull hafver också i betraktande af sådant allt högbemälte herr bokhållare af herr öfverdiktatören, välaktade och förståndige —

Truls.

Sätt man dit *välförståndige*.

Skrifvaren

gör så och läser.

Af välaktade och välförståndige herr Jesper Mees undfått en viss summa —

Truls.

Stryk ut undfått och sätt accepterat i stället, för det låter litet bättre.

Skrifvaren

korrigerar och läser sedan.

Accepterat en viss summa penningar, som högbemälte herr bokhållare nu ej så just kan minnas, till att gifva ut och föra till boks, som nämligen följer.

Truls.

Må det där hänger allt bra tillsammans. Skrif nu mera.

Truls går ett par slag öfver teatern.

Låt mig se. Jo, skrif nu. Nu kommer jag ihåg. (*Han dikterar.*) Utbetalt i en bod uppå fruns befallning för lakejernas manschetter och halsdukar 60 daler, om jag minns rätt. Till snörmakaren utgifvit för snören till lakejernas liberier som jag tror 100 daler.

Scen 4.

INGEBORG och de FÖRRA.

Ingeborg

kommer i detsamma hastigt in löpandes och säger.

Jag skall hälsa herr bokhållaren ifrån hennes nåd. Hon står i handel om ett stycke tyg, som håller 22 alnar, och köpmannen begär 9 daler alnen därföre. Nu vill hennes nåd bara ha af herr bokhållaren en uträkning, huru mycket hela stycket kommer att kosta.

Truls.

Hörer det också till bokhållaresysslan?

Ingeborg.

Ja visserligen. Och hennes nåd vill strax ha svar, för köpmansgossen står och väntar.

Truls

klår sig bak örat.

Jag är här så öfverhopad med arbete, att jag intet vet, hvilket jag först skall göra ifrån mig. Låt mig se: ett stycke tyg af 9 alnar, som kostar 32 daler alnen . . .

Ingeborg.

Nej, herr bokhållare, stycket håller 32 alnar och kostar 9 daler alnen.

Truls.

Jaså, hvarföre säger hon då intet rätt? Nu skall jag räkna efter: låt mig se, 32, 42, 52, 62, 72, 82, 92, 102. Ja där ha vi det. Det var 102 daler ungefär, mer eller mindre.

Skrifvaren.

Nej, herr bokhållare, det lär intet slå så ut. Vänta litet, jag skall snart räkna ut'et på papperet om jag får lof.

Truls.

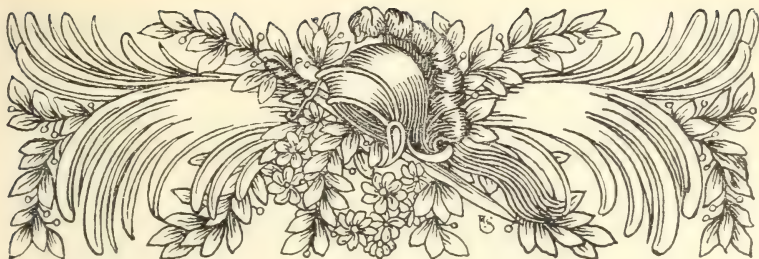
Bry dig intet, skrifvare. Det är en sak, som kommer mig till, och det kan intet och skall intet heller bli annat än 102 daler ungefär mer eller mindre. Och det skall jag försvara för alla människor i hela världen, som understå sig att säja mig annat. Hälsa hennes nåd, jungfru Ingeborg, och säg, att hela stycket kostar ungefär 102 daler, och om hennes nåd intet är nöjder med denna summan, så kan bokhålleriet ej befatta sig mera därmed.

JOHAN HENRIK
KELLGREN

1751—1795

UR GUSTAF VASA.

LYRISK TRAGEDI I TRE AKTER.

ANDRA AKTEN.

Scen 1.

Teatern föreställer Gustafs tält, där man ser hans säng, bäddad med en björnhud, och hans vapen hängande öfver hufvudgården. Genom fonden af tältet, som är öppet, ser man en del af Gustafs läger, uppslaget på Munklägret. På ena sidan är en vik af hafvet och på den andra en del af staden. I fonden af teatern ses en del af danska lägret och längst fram Kristierns tält. Flere poster stå på vakt. Båda lägren äro åtskilda genom Norrström.

GUSTAF. LARS SIGGESSON SPARRE. STEN ERIKSSON LEIJONHUFVUD. GUSTAF OLOFSSON STENBOCK. ERIK FLEMING.
DE ÖFRIGE HUFVUDMÄN I ARMÉEN.

G u s t a f.

I, svenske riddersmän, uti hvars tappra mod
ert fosterland ett värn mot tyranniet funnit;
I, som med ädel börd en ädel anda vunnit
och edra fäders dygd med edra fäders blod!
Du, oförskräckte Sten! du Sparre-namnets heder!
    förfarne Stenbock! ädle Tord!
Och du, som från dig själf din hela ära leder,
du Persson! trogne vän, som ett försåtligt mord
    ifrån min hjässa undanröjde;
och I, som aldrig än er rygg för oket böjde,
    I, dalakarlarars raska tröpp!

I sett hur en tyrann, en bödel rest sig opp
med illbragd på den tron, hvars hägnad Sverige njutit
i seklers ärofulla lopp;
hur på er frihets graf det ädla blodet flutit,
som mot förtryck och våld var fosterlandets hopp;
ett blod, som ropar hämnd, ett blod ännu ej hämnadt.
Men fiendernas täta fall
omsider öppen väg för edra vapen lämnat;
fullkommen då det värf, hvartill er himlen ämnat.
Ett enda anfall än — och Sverige räddas skall.

E n r i d d a r e.

Nej, Gustaf, din skall hedern vara
att hafva frälst ditt land från nöd och slafveri:
den förste uti stridens fara,
skall du ock först i segerns ära bli.

Med dig vi alla äro lika
i hat mot vår tyrann, i nit för Sveriges väl,
men uti tapperhet och rådslag och befäl
för din förtjänst vi alla vika.

Om man ej än en svensk beträdt,
att mot sin höfding trohet brutit;
om mången okänd främlings rätt
sitt skydd af våra vapen njutit;
o du, som all vår kärlek har,
vår vän, vår skyddsgud och vår far!
hvad prof bör icke du begära
af svears tapperhet och mod,
då vi för frihet vapen bära,
då Sveriges väl och Gustafs ära
skall blifva priset för vårt blod?

K o r.

O du, som all vår kärlek har etc.

G u s t a f.

Ädla skuggor, vördade fäder,
Sveriges hjältar och riddersmän!
om ännu dess sällhet er gläder,
gifven friheten lif igen.
Skola edra helgade grafvar
trampas af tyranner och slafvar?
Nej, må trälldomens blotta namn
edra vreda vålnader väcka,
och er arm sig hämnande sträcka
ur den eviga nattens famn!

K o r.

Ädla skuggor, vördade fäder,
Sveriges hjältar och riddersmän!
om ännu dess sällhet er gläder,
gifven friheten lif igen!

Mot slutet af denna kor hör man ljudet af trompeter, som båda en härolds ankomst. Tvenne riddare gå att taga honom emot.

Scen 7.

GUSTAF, sofvande. SVERIGES SKYDDSÄNGEL, som nedstiger på en sky, hållande i högra handen en diamantspira och stödjande den andra på hufvudet af ett lejon, som håller i sina klor en himmelsblå glob med Sveriges tre kronor.

S k y d d s ä n g e l e n.

Slå, Gustaf! bort din sorg; vis farorne förakt;
tag an den muntra dygd, som stora själar ägnar,
och känn i mig den gudamakt,
som detta rikets välfärd hägnar.

Strid, hjälte, strid! och vet, att för ditt svärd
skall envåld fly och Sveriges bojar falla.
Hör segerns Gud dig till sitt tempel kalla.
Strid, hjälte, strid, och blif en spira värd!

Ja, tidevarf från tidevarf
 din ätt skall Sveriges krona bära:
 ditt namn skall bli dess kungars ära,
 och dina dygder deras arf.

Glada drömmars lätta tropp!
 gån att hjältens oro mildra:
 gån att för hans tankar skildra
 glansen af hans ödens lopp!
 Men I, som fasans skepnad fören!
 församlens i tyrannens bröst:
 fort, skynden er, hans lugn förstören,
 med plågans hot och hämnens röst.

Skyddsängeln försvinner. Under en ljuvlig musik visa sig de behaglige Drömmarne uti lätta skyar, dansa kring Gustaf och beströ honom med rosor och vallmo. Vid en olika ljuvlig och mera liflig musik kommer en dröm, som föreställer Åran, att kröna Gustaf med lagrar, medan en annan under Segerns skapnad lägger en trofé för hans fötter. De formere alla en grupp kring Gustafs säng. Under en faslig musik uppstiga ur jorden de grymma och olyckliga Drömmarne kring Kristierns tält, som visar sig i fonden något öppet, och där denna prins ses ligga på sin säng uti en orolig sömn. Förräderiet går att lämna honom en krona och en sköld med Sveriges vapen. Samvetsagget omgifver honom med sina ormar. Hatet skakar en fackla öfver hans hufvud, under det att Hämnens krossar hans krona och rycker af honom svenska skölden, den han skyndar att lämna åt en lycklig dröm, som föreställer Pallas, hvilken tillika med Segern går att upphänga skölden öfver Gustafs hufvud, då emellertid de olycklige drömmarne binda Kristiern med kedjor och därpå försvinna under jorden. — Teatern förvandlas och visar Gustaf i drömmen en föresyn af sin strid, sin seger och sin ära. På ljusa skyar föreställas oräknelige härar i silfverharnesk, hvars särskilde divisioner manas och anföras af Rykten på vingade hästar. Ända ned ifrån Gustafs läger stiga de högre och högre, öfverst upp öfver Stockholms murar, som tyckas gränsa till himmelen. Där, i spetsen för hela denna armé och åtföljd af sina generaler, ser man Gustaf tåga fram på zodiaken, fästa sin fot på Kräftans tecken och resa sitt standar ofvan uppå fästningen. Detta, som man ser, utmärker tiden, då Stockholm intogs. — Åter förändras teatern och visar, tvärt igenom en sol, Odödlighetens tempel med Gustafs ärestod i fonden. Den omgifves af genier, som sjunga en kor; Åran tillika med Segern och Pallas, följde af de lycklige drömmarne, gå att kröna den med blommor.

Scen 8.

GUSTAF, sofvande. LYCKLIGA DRÖMMAR. GENIER.

Kor af Genierna.

Dig, Gustaf, som ditt folk ur nöd och trældom ledde,
vi resa denna ärestod:
den frihet, som din dygd åt Svea folk beredde,
är ännu vårdad af ditt blod.

Odödlighetens tempel försvinner, och teatern föreställer åter Gustafs tält, tillslutet åt lägre:s sida.

Scen 9.

Gustaf

ensam, som uppvaknar.

Hvad ljuflig dröm! hvad bild af sälla tider!
Hur lyckligt är min själ af denna syn förbytt!
De grymma sorgers moln för hoppets strålar flytt,
en hög och himmelsk kraft sig i mitt väsen sprider —
Men dagen bryter in, och för den sista gång
dess ljus till mina ögon hinner,
om Sverige ej i dag utur ett nesligt tvång
utaf min hand sin räddning vinner.

Han går ut ur tältet.

UR GUSTAF ADOLF OCH EBBA BRAHE.

LYRISK DRAM I TRE AKTER.

Personerne:

Johan, färjekarl på Öland.
Katrina, Johans syster, Ebba Brahes forna amma.
Erik, Katrinas son.
Sigrïd, Johans dotter, Eriks fästmö.
Maria, Katrinas dotter.
Konungens lifknekt.

ANDRA AKTEN.

Teatern föreställer Färjestaden på Öland. Man ser på ena sidan färjekarlens hus, på den andra några trån, under hvilka en gräsbänk och någre trädstolar finnas. Bakom synes ett berg, öfver hvilket landsvägen går, och i fonden stora hafvet, eller rättare Kalmare sund, öfver hvilket staden och slottet synas på långt afstånd. Längs åt stranden, hvarvid en ekstock ligger fästad, ser man nät uppsatte på käppar att torka; jämväl andra redskap, som folket är sysselsatt att laga i ordning till ett förestående notvarp, då teatern öppnas.

Scen 1.

JOHAN. KATRINA. MARIA. BONDFOLK af båda könen, som
sysselsätta sig med noten.

Katrina spinner. Maria binder på en krans af blommor och lingonris. En annan flicka bär fram en slipsten med Johan, hvarefter hon ställer sig bakom dem och kärnar.

M a r i a.

Hvad tiden sakta skrider,
hvad sysslan långsamt lider

i saknad af en vän!
Tre timmar ha försvunnit,
ändå har jag ej hunnit
få kransen färdig än.
Det blygs mig och förtryter,
jag skyndar mig och knyter,
och knyter om igen;
men strax jag fäller handen,
ty ögat är på stranden
och tankarna på Sven.

J o h a n

som med ömhet betraktar sin tillkommande sonhustru.

Hvad tyckes dig, min syster,
blir Sven ej lycklig man?

K a t r i n a.

Och såg man, om dig lyster,
hvar någon flicka fann
en brudgum mera yster
och käck och kär än han?

J o h a n

K a t r i n a

tillsammans.

Så vacker brud, minsann,
man ej på Öland fann.

Nej aldrig bättre man
min dotter önska kan.

M a r i a.

Det blygs mig och förtryter,
jag skyndar mig och knyter,
och knyter om igen;
men strax jag fäller handen,
ty ögat är på stranden
och tankarna på Sven.

Johan och Katrina

tillsammans.

Hon fromhet, dygd och seder,
han mod och styrka har;
hvad sällhet och hvad heder
oss himmelen bereder
på våra gamla dar!

Johan

med löje och förundran, då han ser Maria gråta.

Men hvad nu, din lilla fjolla!
Gråter du? Hvad finner jag?

Maria.

Ack, min morbror!

Johan.

Lustigt lag,
gråta på sin bröllopsdag!

Katrina

med ömhet.

Säg, mitt barn, hvad kan dig vålla?
Är din brudskrud ej i lag?

Maria.

Ack, min mor!

Katrina.

Ett vackert lag,
gråta på sin bröllopsdag!

Johan

med glädtighet.

Hå! jag vet väl, stackars fjolla!
hvad hon grubblar på för slag.

En liten menlös tärna,
som går att ta sig man,
har mycket i sin hjärna,
som nog bekymra kan.
Det språnget ifrån flicka
till hustru är ej lätt:
man vill sig gärna skicka
på allt försiktigt sätt,
men vet ej minsta pricka
af skyldighet och rätt. —
Bör blygsamheten kväfva
den röst på hjärtat rår?
Bör kärleken ej bäfva
för blygsamhetens sår?
Männ älskarn bör beveka,
när mannen pocka tör?
Männ kyskheten får neka
hvad nöjet skänka bör. —
Hur svårt att vägen leta,
där man ej spåret har,
och hjärtat söker veta
hvad ej i tankan var.

Men lät ej ett fåfängt bekymmer dig röra!
Din brudgum rätt gärna lär ge sig besvär
att snart för sin hustru påtageligt göra,
hvad ej för hans fästmö begripeligt är.

M a r i a

med ömhet hela scenen igenom.

Ack! skall ej mitt hjärta sin fruktan förklara?
Min Sven är i fara,
min Sven är ej här!

J o h a n

med skämt och hurtighet hela scenen.

Nej, hör på den tokan, som talar om fara!
Är segern ej säker när kungen är där?

M a r i a.

Att endast den grymme sitt lif velat spara
den helgade dag, då vårt bröllop var när!

K a t r i n a.

Hur bad jag och sade: min gosse! lät vara,
blif hemma! din lycka, vår ro det begär.
Han svarte: men hedern befaller mig fara,
det finns ingen lycka, där hedern ej är.

J o h a n.

Ja, rätt så, min gumma!
Ja, mitt barn, rätt så!
Kan en knekt försumma
att i drabbning gå,
när en älskad trumma
ropar: *vän, gå på!*?
Bör en svensk förbida
någon flickas hand,
då han vägrat strida
för sitt fosterland?

En svensk ej förfäras . . .

M a r i a.

Men hjälten kan dö.

J o h a n.

Hvad ädlare död kan af hjälten begäras?
Då skall man med lagrar hans aska beströ.
Hans minne skall äras . . .

M a r i a.

Hans fästmö skall dö.

M a r. Hans fästmö } af sorg och saknad förtäras,
K a t. Då skall hon } förtäras och dö.

J o h a n.

Men hör dessa krukor, som drömma om fara!
Är segern ej säker när kungen är där?

M a r i a.

Man kan för sitt mod, men för lifvet ej svara:
den tappreste faller, när ödet begär.

J o h a n.

Men kan ej försynen hans dagar bevara?
Och är ej den tappre för himmelen kär?

M a r i a och K a t r i n a.

Ja, måtte försynen hans dagar bevara,
om { älskandes lycka } är himmelen kär!
{ moderlig ömhet }

A l l a t r e

tillsammans.

Att fly till dess godhet vår skyldighet är,
vårt hopp, vår tröst, vår skyldighet är.

K o r a f f i s k a r e.

Stormens vreda ilar
hafva kväft sin harm,
böljan stilla hvilar;
sträckom våra kilar
kring dess lugna barm.

Rika fält, hvars gröda
mättar strandens barn,

lät din ynnest flöda!
lät en lönad möda
fylla våra garn!

J o h a n.

Ren vågens svall sig mindre höja.
Min syster, fägna dig; nu lär ej länge dröja
förrn Jerk och Siri äro här.

K a t r i n a.

Å, Gud ske lof! då får jag höra,
hur fröken Ebba mår, och om hon lycklig är.

M a r i a.

Hvad skulle väl dess lycka störa?
Gref Jakob henne ren i sina armar bär.

K a t r i n a

suckande.

Nå, nå, det må så ske. Jag ej den herren känner.
Hur allt med tiden ändras kan!
Nog skulle jag helt tryggt ha svurit, mina vänner,
att fröken skulle fått en mera förnäm man.

På Kalmare slott, fuller minns jag, hå, hå!
för femton år sen;
knappt prinsen lärt tala och fröken lärt gå,
men älskades ren,
och kysstes och smektes,
och, när det dem nektes,
till tårar bevektes:
log en, log en ann;
grät hon, så grät han;
just som hustru och man.

Nå tänk, mina barn, om det händt sig så väl!
Det vor' annat än nu;

då finge ni se gamla Karin, min själ!
en förnämer fru.

Hur allt skulle lockas
i kyrkan, och skrockas,
och nigas och bockas,
när gunstiga madam
i sin bänk trädde fram . . .

Jo pytt! mitt hopp kom på skam.

J o h a n

som ser ut åt sundet.

Men tyst, se där en båt. Dig nu, min gumma, gläd!

K a t r i n a.

Ack! är det våra barn?

J o h a n.

Ja väl; de redan hamna
till bryggan . . .

K a t r i n a

till Maria.

Flicka, fort, spring, skynda att omfamna
din bror.

M a r i a

som vänder om, något blyg.

Men ser min mor, där är en herre med?

Scen 2.

ERIK. SIGRID. EN AF KONUNGENS LIFKNEKTAR. DE FÖRRA.

L i f k n e k t e n

som skyndar fram, under det Erik och Sigrid stanna kvar att fästa båten.

Gomiddag, kära far!

J o h a n.

Gussigner, kära herre!

L i f k n e k t e n .

En sadlad häst: var snar!
Jag mycket brådtom har.

J o h a n .

Ja, det var fuller värre.
Gunå' mig fattig karl!
Jag ingen häst på hållet har kvar.

L i f k n e k t e n .

Fort hit med en häst, kära far!
I flygande till lägret jag far.

J o h a n .

Jag äger blott en fåle,
men yr, som all di skam.

L i f k n e k t e n .

Jag vinnar själf hin håle,
så skall han nog gå fram.

J o h a n .

Ett ögnablick allenast,
och Brunte sadlad är.

L i f k n e k t e n .

Ja, skynda dig, var genast
uppå minuten här.

Johan går att sadla hästen. Katrina och Maria gå nedåt stranden.

Scen 3.

L i f k n e k t e n

ensam.

Hvad misstänkt sammanhang! — Hvad påfund kan man
ämna?

Knappt anländ — — af en vakt i hälarne förföljd,

på slottet innestängd, för frökens åsyn döljd,
jag nödgas att mitt bref i andra händer lämna.
En hastad återfart — — — de ord man hördes nämna
om bröllop, tårar, tvång, förtviflan . . . allt har gjort,
att något svek jag frukta bort.

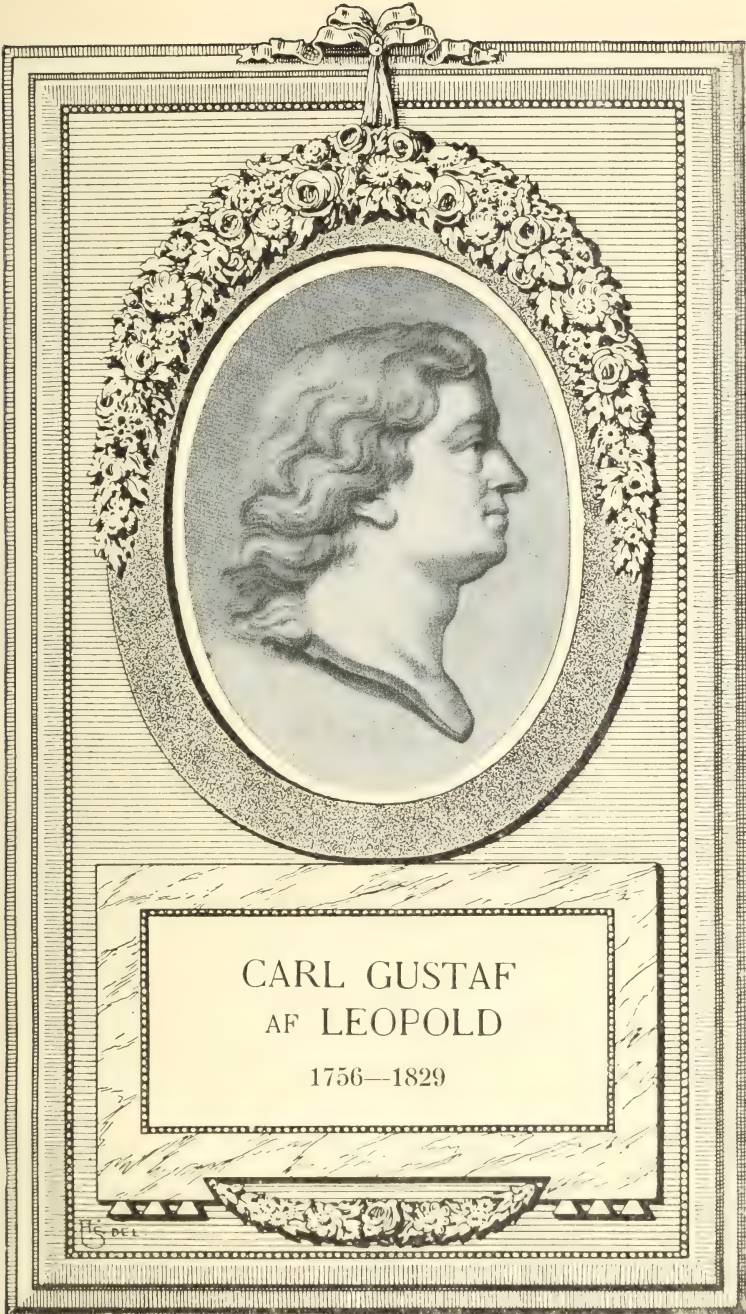
Jag känner kungens låga,
och frökens blödighet,
och dronningens förmåga,
och hofvets listighet;
men himmel! kan man våga
en sådan våldsamhet? . . .
Jo, jo, på säkra grunder
den saken fruktas må;
man bör af slika funder
ej något godt förstå:
där hemlighet är under,
är snaran ofvanpå.

Under lifknektens scen ser man Katrina, Maria, Erik och Sigrid omfamna hvarandra vid stranden och sedan förena sig med fiskarena, som draga noten till lands och samla fisken i korgar och byttor, att föra den till byn.

K o r a f f i s k a r e n a .
Samloms, hela roten!
Flinkt och fort! lät gå.
Alle man i noten;
spänn emot med foten,
friska tag! Se så!

Dig vårt offer bära,
moderliga haf!
är vår plikt, vår ära:
lycklig för de kära
är den skatt du gaf.

CARL GUSTAF
AF LEOPOLD

1756—1829

H. DEL.

UR ODEN ELLER ASARNES UTVANDRING.

TRAGEDI I FEM AKTER.

Personerne:

Oden, asarnes konung, regerande i den nordvästliga delen af Asien, omkring Tanais och det Kaspiska hafvet.

Yngve, hans son och förste krigshöfding, Tildas älskare.

Asmun, Tildas far, en af asarnes förstar, Odens forne vän, nu missnöjd och upprorisk.

Pompé.

Teatern föreställer ett vidsträckt fält, hvaraf utsikten blandas af skogar och klippor. Längst bort till höger ifrån fonden bör synas, ur djupet af en mörk lund, ett öppet tempel af grofva kolonner, utan konst uppförda. Längre fram till höger nio säten, af därtill inrättade stenar, hvilka i aflång böjning sträcka sig åt fonden. Det mellersta af dessa säten, som är Odens, synes mera upphöjdt, till likhet af en tron. Ett äldrigt träd höjer sin krona däröfver.

TREDJE AKTEN.

Scen 4.

POMPÉ. DEN OKÄNDE.

Den okände.

Jag dig förtörna kan, jag kan förmäten vara,

men af en själ som din jag annat vänta bort.

Du bryter då din ed och det förbund du gjort?

Är det att folkens rätt och romersk tro bevara?

Pompé, man gör sitt namn med segrar mindre stort,
än det förringas af att utan tro förfara.

P o m p é.

Den frihet, till hvars bruk min vänskap skänkt dig rätt,
man kunde lära dig att ej dess gränser glömma.
Men jag befarar dem som strida, ej som döma.
Pompé ej stiger ner, att sina tänkesätt,
att sina företag försvara eller gömma.
Fördöm dem eller ej, men känn dem oförklädt.
Det är ej segerns hopp, som mig sin ifver länar,
ej trotsighetens brott af Odens stolta svar,
han har en lycklig son, mer brottslig än hans far,
en son, som större hat och större hämnd förtjänar:
det är mot honom blott jag mina vapen drar.

D e n o k ä n d e.

Mot Yngve?

P o m p é.

Yngve själf.

D e n o k ä n d e.

Den fiende du söker,
du känner honom?

P o m p é.

Nej, han i Egypten var,
då jag vid Skytiens gräns de första lagrar skar.
Men allt hvad ryktet sagt om hans förtjänster öker
det evigt djupa hat jag honom svurit har.

D e n o k ä n d e.

Med hvilket brott mot dig har Yngve sig förbrutit?
Han äger ej ett namn att mäta sig med ditt;
och dina lagrars glans, den glans ditt rykte spridt,
han den beundrat har och har den ej förtrutit.

P o m p é.

Mitt rykte? Det är hans, som all min afund gör,
som väcker allt mitt hat. Och om till skytens läger
Pompé, af natten hölj'd, sitt eget budskap för,
så döm att denna jord det föremålet äger,
hvars åsyn detta hat ännu fördubbla bör . . .
Jag älskar.

D e n o k ä n d e

afsides.

Dundrets Gud, det är ditt slag jag hör!

Högt.

Du älskar? du, Pompé? — Och hvem? — Men nej. Jag felar.
Du är ej på en gång tyranniskt grym — och svag.
Den prins, emot hvars far du väpnar dig i dag,
det ej hans hjärta är din kärlek förfördelar!
Nej, du är segrare, du känner ärans lag . . .

P o m p é.

Jag känner hjärtats blott: det ger, det tar ej tvenne.
Och Tilda . . .

D e n o k ä n d e.

Yngves brud!

P o m p é.

Välän? — Jag älskar henne.

Om du af ryktet hört dess värde, dess behag,
mitt fel och mitt försvar det på en gång förkunnat.
Jag vet den äldre rätt hon Yngves kärlek unnat;
men svärdets rätt är min, den ger, den följer jag.

D e n o k ä n d e.

Af Asiens härskare det feltes detta drag.
Jag skulle trott, Pompé, på ryktet om din ära,
en själ som din för stor att denna svaghet nära;

men om för andras rätt du inga känslor bär,
om hederns kända bud ej ens din vördnad äga,
säg, tror du Tilda själf sitt värde glömma lär?
Tror du ett ögonblick dess hjärta skulle väga
emellan döden och den kärlek du begär?

P o m p é.

Jag tror man skyldig är att bättre öfverväga,
hvad man inför Pompé bör dölja eller säga.
Din ringa varsamhet begynner trötta mig.
På hvart af dina ord mitt hjärta sårar sig.
Nämn mig ej Yngve mer, och nämn ej den hans maka,
hvars öde och hvars hand af segrarns lag beror.
Men om du är hans vän, välan, så flyg tillbaka
i ödemarkers djup, där han förgäten bor;
förkunna honom där det slag som honom ämnas.
Säg: Tilda är det pris som stridens utgång ger,
att offret af min hand hon ej med afsky ser,
att hennes, innan kort, mig af en fader lämnas,
hvars löften fört mig hit, hvars oförrätt jag hämnas.
Säg Yngve, om han är den man som ryktet sagt,
så stödde han en far, till nödens tystnad bragt;
så skydde han en brud, hvars trohet står i fara;
säg, det är mot Pompé han henne skall försvara,
som lämnar henne, först med lifvet, ur sin makt.

D e n o k ä n d e

afsides.

Så mycket oerhördt som samfälldt mig betungar,
med skräck af åskans fall för mina sinnen ljungar.

Hårdt.

Hvad är det då för hämnd, som, sökt af Tildas far,
till ett förräderi hans ålderdom bedrar?
Förkränkare af rätt, nationers lugn och kungar,

ibland ett dygdigt folk, af ingen söndring stördt,
 du då, med romarns namn, dess laster äfven fört?
 Men frukta detta folk, som än af heder lågar.
 Men frukta denna prins du förolämpa vågar.
 Ur ödemarkers djup, med kraft af hämndens gud,
 försvarar han ännu sin spira och sin brud.
 Ja, innan dagens ljus . . .

P o m p é.

Och du, hvem är då du,
 som andas af min nåd och trotsar mig ännu?
 Hvem är du? Hvem? Ditt svar: mitt tålmod har ända.

D e n o k ä n d e.

I fyra ord, Pompé: en prins af Odens ätt,
 din ovän, Yngves vän; hans hämnare kanhända,
 kanske till Skytiens tron ej själf förutan rätt.
 Jag ser hans far: gif tid, och utgången skall svara.

P o m p é.

Om med ett ord, en vink, du djärf mig uppenbara . . .
 räds . . .

D e n o k ä n d e.

Dö, men hålla tro, se där mitt tänkesätt.
 Men för att följa det, bör man ej trotsad vara.

Scen 5.

POMPÉ. DEN OKÄNDE. ODEN. SKYTISK BETÄCKNING med
 bloss och vapen.

P o m p é

går emot Oden.

Behöfver du det skydd en väpnad skara ger?
 I skötet af din här du oss allena ser.

Oden ger tecken åt sitt folk att de draga sig undan. Pompé fortfar.

Ledsagad af det fog, som vapnens ära pryder,
Pompé dig fridens val, i faran af ditt land,
till tvenne villkors lag för sista gången tyder:
för Rom din lydnads ed; för honom Tildas hand.

Den okände

afsides.

Hvad stund!

Oden.

Hon har en far och äldre knutna band.
Om Asmun bryter dem, och dotterns hjärta lyder . . .

Den okände

afsides.

I Gudar!

Pompé.

Det är nog: och Rom med nöje ser
i detta lydnadsprof ett löftesord för fler.

Den okände.

Men äger hvar ej själf att hvad man sagt förklara?
Knappt Oden hälsat oss, — gif honom tid att svara. —
Man ej af blott ett ord så fega följder drar.

Oden

afsides.

Hvad likhet, hvilken röst!

Pompé

till Den okände.

Är du hans tolk?

Till Oden.

Ditt svar:

Du gör? . . .

Oden.

För Skytiens lugn hvad jag för mitt ej gjorde:
hvad tiden bjuda tycks, hvad en förtviflad far

en lyckligare dag kanhända ångra torde.
 Nej, Oden är ej feg, din vän sig ej bedrar.
 Den är ej det, som, dömd att spirans mödor bära,
 ger allt åt folkets väl och intet åt sin ära.
 Med kronan och mitt lif på spetsen af min lans,
 ännu af kämpar följd, som blott min vink begära,
 jag kunde sälja dyrt en seger, om den vanns,
 jag kunde trotsa Rom och dö, som kung, med glans.
 Tro mig: för en regent, hvars rätt man gått att kränka,
 är lifvet intet det som kostar mest att skänka.

Den okände.

Man känner Yngves far af dessa tankesätt.
 Men hvilket är det tal, som spridt sig i ditt läger,
 att man förrådt din tron, din ära och din ätt?
 att din försvunna son ej mer ditt minne äger?
 att för en hånlig fred (jag tolkar hvad man säger)
 till en begråten brud du säljer bort hans rätt?

Pompé

till Den okände med en rörelse af hot.

Hvad? . . .

Oden

till Den okände.

Och hvem är du själf, hos hvilken, till min häpnad,
 i åtbörd och i röst så sällsam likhet bor?
 I detta sällskap sedd, i denna rustning väpnad,
 du den ej vara kan mitt hjärta finna tror.
 Men hvadan detta nit, hvaraf din känsla lågar,
 för en fientlig prins, hvars rätt man kränka vågar?
 Af samma växt som han, af nästan samma år,
 så långt min skumma blick i mörkret sig ej irrar,
 din röst med samma ljud mitt häpna öra slår . . .

Pompé

afsides.

Hvad? Gudar! hvad? . . .

Oden.

Du har, mitt hopp det förespår,
till minsta känt den son, hvars öde dig förvirrar.
Du var hans vän kanske . . . ack! hvem du vara kan,
du skall en åldrad prins hans första tår förlåta.
En konung, som är far, kan utan svaghet gråta.
Om du har sett min son, hvar är han? lefver han?

Pompé

som söker att afbryta hans tal.

Drott, för ett annat värf . . .

Den okände

till Pompé med stolthet.

Jag har ock ett.

Pompé.

Välan?

Den okände

fortfar till Oden.

Han lefver, denna son, han lefver än. Men svara:
är det för evig blygd att här ett ämne vara?
Och står ännu igen, till hvad han pröfvat har,
att skymfas af en brud och rodna för en far.

Oden.

För mig? O sena tid, på dina trötta vingar
du ilat allt för svagt att sluta mina dar!
Hvad gör jag, som en son för mig till rodnad tvingar?
Är faran då ett brott som nesa med sig drar?

Den okände.

Om hon förnedrar dig, han skäl till rodnad har.
Om du, till nesligt pris, en skamlig fred betingar,
om framför ärans råd du råd af nyttan hör,
och om du säljer det, för hvilket hjälten dör . . .

P o m p é
med öfverilning.

Håll, bof! är det den tro, hvars plikter du försvarat?
Men Odens svar är sagdt: kom.

D e n o k ä n d e
med stolthet.

Nej, det är ej sagdt.

O d e n
afsides.

Stärk, himmel, stärk det hopp du i mitt hjärta lagt!

Hårdt.

Legat ifrån Pompé, nej. Oden har ej svarat.

P o m p é
till Oden.

Du djärfs . . .

D e n o k ä n d e
till Oden.

Jag är tillfreds. Vörd dig och vörd sitt namn,
din son . . .

O d e n.

Du ger mig lif! Hyar är han?

D e n o k ä n d e.

I din famn.

O d e n
med ett anskri.

Min son!

P o m p é
afsides.

Hans son! Åt hvem har jag mig öfverlämnat?

Till Yngve.

Du Yngve? . . .

Y n g v e

med stolthet:

Jag, tyrann!

O d e n.

Försyn, hvad händelse!

Y n g v e.

Det ej den enda är dig denna dagen ämnat.

Vänd ögat från din son, och känn — din fiende!

O d e n.

Pompé?

Y n g v e.

Han själf.

P o m p é.

Jag ser den snara du mig sträcker.

I ditt förräderi det draget återstod.

Men vet att ock min arm till Skytiens öknar räcker.

Vakt!

Hans folk syns.

O d e n

häpen.

Skyter!

De synas.

Y n g v e

går emellan de bägge beväpnade trupperna som stöta tillsamman.

Till Odén.

Till Pompé.

Inga rop. — Och du! det larm du väcker,
är också det ett prof af romerskt hjältemod?

Om du dig sårad tror, och om du fordrar blod,

så bjuds dig här den hämnd ditt svärd förmår att taga.

Men yttra dig, hvad skäl du har att dig beklaga.

Du hade trotsat mig, och jag har talat! — Men

jag har dig ej förrådt: jag dig ej följt som vän;
 jag har ej sökt med list dig hit till lägret draga
 och ryser för ett våld föröfvadt på den svaga.
 Du flykten öppen har, min far beskyddar den.

P o m p é.

Ditt oförfarna bröst af tidig stolthet sväller;
 men tiden komma kan som denna stolthet fäller:
 jag ser ej mer i dig den vän jag skattat har,
 jag ser en lömsk rival, ett vanbörd, en barbar,
 som hjärtat, fullt af hämnd, för tacksamheten slutit,
 och hädar, mera trygg, den arm hvars skydd han njutit.
 I fall du ägt det mod, hvars stolta larv du bär,
 hvi röjdes ej din börd i skötet af min här?
 Hvi dröjdes att ditt namn en fiende förklara,
 tills midt ibland ett folk tillreds att dig försvara?
 Din list försiktigt fann att för en hjältes blick
 din fega kärleksrätt i kufvadt hjärta sluta,
 tills du, i säkert skygd, det låga nöjet fick
 att trotsa en rival och hans förvirring njuta.

Y n g v e.

Du rasar, Roms tribun, gå, jag förlåter dig:
 gå, den som hämnas kan, kan äfven styra sig.

P o m p é.

Det skall till världens dom åt tidens häfder lämnas,
 af oss hvem skymfa lärt, och hvem som lärt att hämnas.

Till Oden, i det han vänder sig att gå.

Och du, som till förakt af en bedragen värld
 ej blygts berömma dig att gudars rådslag dela:
 hon stundar dig, den näpst, du ock af dem är värd.
 Se där ett gudasvar, hvars visshet ej skall fela,
 ett gudasvar, bestyrkt af tretti tusen svärd.

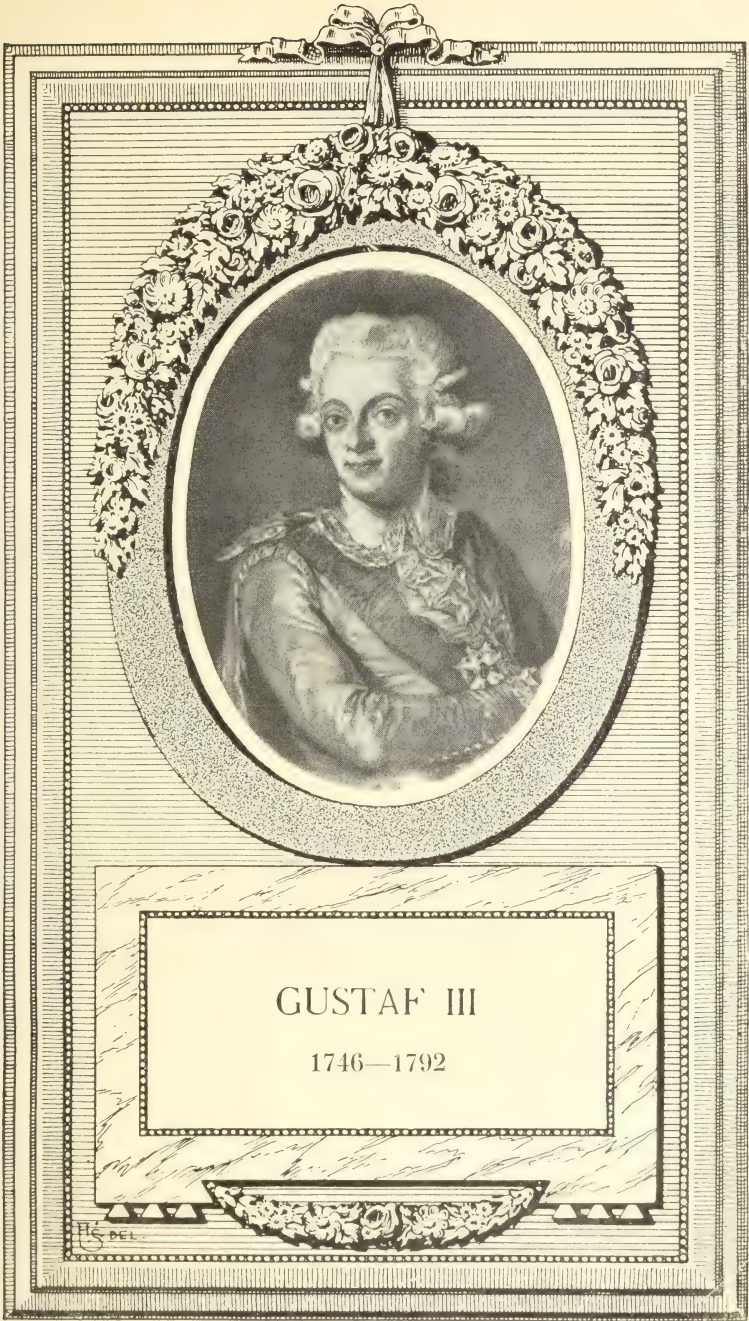
O d e n.

Med alla skäl till hämnd en trotsad konung äger,
 Pompé min vörtnad har, försvarslös i mitt läger.
 Jag ärans första bud och tapperhetens minns:
 en ovän utan värn är helig, hvar han finns.
 Jag vet för Odens fall de låga svek du stiftat:
 ditt anhang, dess förslag, de löftens glans du spillt,
 det agg, i skuggan sådt, hvarmed du tyst förgiftat
 förförda bröst, dem du från deras konung skilt.
 Ett fruktadt folks förtryck har smickrat dig kanhända.
 Jag upprorsandan sett i mina härar tända
 det bloss hon, af din hand, till Skytiens härjning fått,
 och mina höfdingar mot deras konung vända
 den vikt af ett befäl de ägt af honom blott.
 Roms gamla bruk du följt att folkens ok bereda,
 hvars segrars konst är byggd på konsten att förleda.
 Jag har mig allt bekant — och glömmet allt. Mitt hat
 den helgd bevara vet, du äger som legat.
 Ditt sändebud, Pompé, i dig jag ser och hedrar.
 Men om till låga ord mot oss du stiger ner,
 då glömmet jag ditt värf och ser hos dig ej mer
 ett värde som du kränkt, ett namn som du förnedrar.

P o m p é.

Du talar högt! Men lär, hvad du ej än förstår,
 att ångern hos en svag i hotets följe går.

* * *
 * *
 *

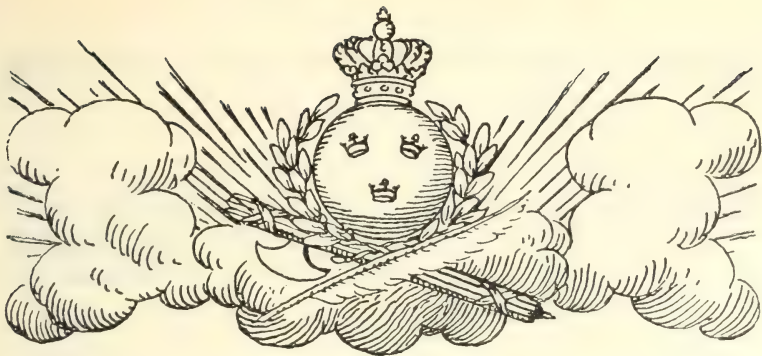

GUSTAF III

1746—1792

H.S. DEL.

UR SIRI BRAHE OCH JOHAN GYLLENSTIERNA.

SKÅDESPEL I TRE AKTER.

Personerna:

Ebba Bielke, riksdrotsen friherre Nils Gyllenstiernas änka.

Anna Gyllenstierna, Ebba Bielkes yngsta dotter.

Siri Brahe, Ebba Bielkes frände, höfjungfru hos prinsessan Anna; förlofvad med Erik Tureson Bielke. I hemlighet gift med Johan Gyllenstierna.

Stina Persdotter, Peder Stolpes dotter, uppfödd med Anna Gyllenstierna.

Johan Gyllenstierna, Ebba Bielkes och riksdrotsens äldste son; af Sigismunds parti. I hemlighet gift med Siri Brahe.

Erik Tureson Bielke, ståthållare öfver Kalmar län. Af Karl IX:s parti. Förlofvad med Siri Brahe.

Erik Göranson Tegel, konung Eriks gunstlings, Göran Persons, enda son. Karl IX:s förnämste ombudsman.

Peder Stolpe, en gammal officer, som tjänt under riksdrotsens fana, nu fru Ebba Bielkes stallmästare och förnämste betjänt.

Gustaf Adolf, Sveriges kronprins.

Göran Nilsson Gyllenstierna, Ebba Bielkes och riksdrotsens yngste son. Af Karl IX:s parti. Officer i kronprinsens krigshär.

Händelsen sker i Ebba Bielkes änkesäte, ett slott, beläget på gränsen af Kalmar län, få mil ifrån Kristianopel och Risby skans. Tiden: vid midsommaren 1611.

Teatern föreställer under hela pjäsen en rund sal i understa våningen. I fonden ses två stora glasdörrar: igenom den ena till höger om åskådarna ses djurgården med en lång allé samt buskar och skog. Denna allé slutar vid en backe, öfver hvilken går en skog och utgör fonden. Närmare glasdörren synas törnrosor, solblommor och klippta granar, som beteckna någon

mera pryddig sirat vid huset. Igenom andra glasdörren ses borggården omgifven af murar eller vallar, efter den tidens sed. En vindbro, som slutar perspektiven, för till landsvägen. I rummet till höger synes en himmel af brokad, med friherrliga Gyllenstiernska vapnet i sina rätta färger broderadt. Under himmelen står ett rundt bord med ett täcke.* Midtemot himmelen till vänster är en dörr med två battans, som för upp i Ebba Bielkes rum.

TREDJE AKTEN.

Scen 1.

STOLPE. SIRI BRAHE. JOHAN GYLLENSTIERNA.

Stolpe

inkommer ur hvalfvet, vänder sig om och säger.

Vänta litet: man kunde se er från djurgården.

Han går till glasdörrarna och släpper ner gardinerna.

Siri Brahe

till Gyllenstierna, som följer henne.

Hvad oförsiktighet, Gyllenstierna! Tänk om någon kom!

Gyllenstierna.

Ack, Siri! neka mig ej att njuta den glädjen att se dig på dessa få stunder, som jag ännu kan ha öfriga! Tänk huru länge den varit mig beröfvad, tänk huru länge den skall ännu beröfvas mig, tänk i hvilka faror jag lämnar dig: omgifven af mina fiender... i mina förföljares våld... i Bielkens våld...

Siri Brahe.

Kan du ännu hysa någon tvekan om min kärlek? Denna tanke fördubblar ännu min olycka. Om ej min heder, min skyldighet äskade att med dig fly, så tro, så var säker, att kärleken det gjorde.

* Då »himmelens» rygg lyftes åt sidan, synes en järndörr, som för till ett hvalf.

Gyllenstierna.

Och du kan öfvergifva för mig din släkt, ditt fädernesland, och följa en landsflyktigs öde?

Siri Brahe.

Ja, om de heliga band, som oss förena, vore ej ännu knutna, om fri jag kunde välja, så tro, så var försäkrad, att jag hellre delade med dig en ödemark än Sveriges tron med en annan. Men vi skola ej skiljas. I morgon, eller kanske i afton, skola vi för alltid följas åt. Vänta endast till dess mörkret skyler vår flykt. Räds att upptäcka för dina fiender din närvaro. Jag rycker mig ur dina armar, för att snart aldrig skiljas därifrån.

Gyllenstierna.

Du vill då lämna mig?

Siri Brahe.

Himmel! Jag beklagar mig öfver dess för myckna kärlek.

Anna och Stina klappa på fönstret.

Stolpe.

Man klappar på djurgårdsdörren. Det är er syster och min dotter.

Siri Brahe

hastigt.

Gud! Om du blef sedd!

Gyllenstierna går in i hvalfvet, och Stolpe, sedan han igenlagit porten och städtat bordet, öppnar djurgårdsdörren och drar opp gardinerna.

Scen 2.

ANNA GYLLENSTIERNA. STINA. SIRI BRAHE. STOLPE.

Stolpe

då han släpper in dem.

Gud bevars! hvad väsen göres på denna port. Hvad är så brådtom?

Anna.

Det är jag, som är förundrad att vara utestängd. Aha! Hvarföre äro gardinerne nedsläppta? Det lär vara för att man inte skall se in. Jag undrar hvad alla dessa underliga anstalter betyda.

Siri Brahe.

Och jag undrar hvarföre min fröken alltid går allena med Stina. Tillåt mig säga er, min frände, att detta sällskap är ej det som bäst anstår eder.

Anna.

Och tillåt mig säga er, min frände, att jag tror hennes sällskap mycket oskyldigt: det kunde finnas de, som hade mera svårighet att undskylla dem de söka.

Siri Brahe.

Ert tal, allt hvad ni sagt mig i dag är så underligt, så främmande, att jag hade lätt att fråga er orsaken till ett uppförande, som jag så litet förtjänat.

Stolpe

som talt med häftighet sakta med sin dotter.

Den gåtan är lätt att upplösa: min dotter har ett bref, som uppeldat frökens nyfikenhet.

Anna.

Hvad säger du om mig?

Stina.

Det angår det brefvet, som den där främmande herrn gaf mig i djurgården, och som fröken vet väl.

Anna

förlägen.

Jag vet inte af något bref.

Siri Brahe.

Har ni fått något bref, som ni ej visat åt er mor?

Anna.

Ni vet väl att jag aldrig skrifer, och därför kan jag ej få något svar.

Stolpe.

Men Stina säger att nådig fröken tagit ett bref, som var ämnadt till fröken Brahe.

Anna.

Hur kan Stina säga det?

Stina.

Vill nådig fröken skaffa mig bannor? Ja visst har fröken det brefvet.

Anna

med förlägenhet.

Jag har ett bref, om ni så ändtligen vill veta, som Stina fått i djurgården, och som var utan utanskrift. Jag har tänkt bära det till min mor.

Siri Brahe.

Men, min frände, det säges att det var ämnadt till mig.

Stina.

Ja, det är sant, att den herrn bad mig gifva't åt fröken Siri Brahe; men nådig fröken Anna har tagit det... det är inte min skuld.

Anna

förtretad.

Det är mycket väsende för en lapp som betyder intet. Se här är han.

Siri Brahe

med häpenhet.

Brefvet är uppbrutet!

Anna

flat.

Jag har burit det i min ficka hela dagen. Signetet har gått sönder.

Stina

medan Siri läser.

Se hvad hon är bekymrad.

Anna.

Hon måste väl säga oss något.

Siri Brahe

läser brevet sakta. Stolpe läser det med henne.

Ingenting är härigenom upptäckt. Jag är mindre orolig.
Hvad ska vi säga henne?

Stolpe

till Siri.

Låt mig ha den omsorgen.

Anna.

Nå, har ni nog öfvervägt tillsammans, hur ni en annan
gång skall dölja era bref för mig?

Siri Brahe.

Jag rodnar för er, min frände, att ni kan låta förföra
er af en så barnslig nyfikenhet och tillåta er att störa all
säkerhet, som inom ert eget hus af er först borde aktas.

Stolpe.

Och för en sak som angår er på intet sätt. Tillåt mig
att säga er, min fröken, att detta går för långt, och att om
er mor visste däraf, så borde ni straffas rätt strängt. Det
bästa rådet ni kan taga, är att förborga i en djup tystnad det
fel ni begått emot er frände och, tillåt mig att säga, emot
mig, då ni förfört min dotter att bryta mot den vörndnad
hon är skyldig fröken Brahe, och den trohet hon var skyldig
den som anförtrodde henne brevet. Vi skola ej tala därom,
för att ej störa dagens glädje; men för att stilla er nyfikenhet,
och på det att den ej för er till nya fel, kan jag lofva er att
i morgon afton skall ni få veta allt. Vår kronprins är då

här, och då kommer denna statshemlighet att upptäckas. Se bara hvad ni äfventyrar, om någon som Tegel, som Bielken till exempel, visste att ni upptäckt det de ville att ingen skulle veta.

Siri Brahe.

Hvad skam för er, min frände, att man är tvungen lofva er dölja för er mor, en så öm mor, ert uppförande. (*Till Stolpe.*) Våra faror ökas. Skynda på tiden till min mans flykt.

Stolpe.

Frukta intet. Gå opp till fru Ebba Bielke. Syns ej bekymrad, och lita på min omsorg.

Han går åt djurgården. Siri Brahe går opp till Ebba Bielke.

Scen 3.

ANNA GYLLENSTIERNA. STINA.

Anna synes helt nedslagen.

Stina.

Jo, har det inte gått som jag sade nådig fröken? Hvad ha vi nu för vår nyfikenhet? Vi ha bara skammen, och inte vet vi ändå något mer.

Anna.

Men hvart har då den okända herrn du såg tagit vägen? Han är inte hos min mor, han är inte i djurgården: hvar kan han vara?

Stina.

Kors! Grubblar ännu nådig fröken på detta? Har inte min far lofvat er att få i morgon veta allt?

Anna.

Men jag är förtretad att inte veta det nu. Tänk om vi kunde i morgon, då din far tror att säga oss allt, tänk om

vi kunde berätta honom att vi visste allt, och låta honom tro att vi visste redan hela hemligheten i dag, då han så grötmyndigt förebrådde oss vår nyfikenhet! Hvad han skulle då bli flat, och hvad jag skulle skryta med min tystlåtenhet! Jag är förargad på din fars myndighet. Det är han som tillställt allt, och utan honom hade Siri Brahe förtrott mig allt. Han har stökat här hela dagen.

Stina.

Ja, det är sant. Jag har sett honom gå här hela dagen i denna sal. Visst är den okända herrn gömd här någorstades.

Anna.

Vet du, rättunnas trodde jag att han gick igenom väggen. Han kom från den där himmeln. Låt oss se om här inte är gömställe.

Stina.

Å nej, på den sidan är endast slottsmuren och vallen.

Anna.

Låt oss se.

De känna med handen längs med väggen och omsider lyfta med möda upp tapeten, som tjänar till rygg för himmeln, då Stina kryper mellan tapeten och väggen och finner järndörren.

Stina.

Här känner jag som ett gångjärn.

Anna.

Hjälp mig skall vi lyfta upp tapeten. Ser du något?

Stina.

Nej håll bättre upp tapeten . . . släpp'en inte på mig bara.

Anna.

Han är mycket tung.

Stina.

Jag skall hålla honom opp med min axel; så, det är bra.

Anna.

Ser du något?

Stina.

Jo, där ha vi funnit hvad vi sökt.

Anna.

Hvad då?

Stina.

En stor järndörr med en stor stång före och tjocka spikar.

Hon kommer fram från tapeten.

Anna.

Nu är saken klar. Där var det som din far kom ifrån rättunnas, då han släppte gardin för fönstret: där bor den främmande herrn.

Stina.

Men vi veta ändå intet mer.

Anna

tankfull.

En stark hemlighet . . . en kyller . . . grönt och rödt och hvitt skärp . . . i morgon då kronprinsen kommer . . . (*Till Stina.*) Jo, det är säkert en underhandling: det är ett polskt eller danskt sändebud.

Stina.

Huru en underhandling?

Anna.

Jo, jag hörde Bielken och min mor tala i eftermiddags om, att man hoppades snart kunna få fred, att någon underhandling vore på färde; och då jag lägger ihop allt detta och hvad din far sade, så är det säkert någon utskickad.

Stina.

Men fröken Siri, hvad har hon därmed att göra, och hvarför den hemligheten?

Anna.

Å, det är det vi just ska söka att få veta. Se där kommer Tegel: vi ska prata med honom. Kanske undfalla honom några ord som kunna upplysa oss.

Stina.

Akta sig, nådig fröken; det är en elak och slug människa.

Anna.

Å, det har ingen fara. Frukta inte, jag skall vara försiktig.

Scen 4.

DE FÖRRE. TEGEL.

Tegel

kommer ifrån gården.

(*Afsides.*) Mina spejare ha ej kunnat ge någon vidare upplysning, och fru Gyllenstiernas stora saktmodighet förundrar mig. Tiden går ur händerna, och jag törs ej något våga på så osäkra grunder. (*Han ser Anna.*) Ack! Jag ser dessa unga flickor. De äro nyfikna, pratsamma och okonstlade. Kanske kan jag genom dem få någon upplysning. (*Högt.*) Mina vackra barn, hvarföre så allena? (*Med ödmjukhet.*) Ack, jag ber ödmjukast om förlåtelse, jag kände inte igen nådig fröken. Jag väntade ej att finna er så ensam. Å jag ser väl att ni längtar till aftonen, att dansa på ståt-hållarens bröllop. Ja, vid edra år är ingenting behagligare än ett bröllop. Huru? Är det inte så?

Anna

med slughet.

Jo, bröllopsdansen är rätt rolig; men jag tror inte att det blir bröllop i afton.

Tegel.

Hvarför inte i afton? Jag tycker att alla anstalter göras därtill. Tror ni att något skulle störa bröllopsron?

Stina.

Men kronprinsen skall ju vara brudgummens far, och han är inte kommen.

Tegel.

Det är möjligt att han kan komma i afton, och fast han inte kom, så synes ståhållaren vilja skynda vigseln.

Anna.

Jag tror ej att Siri Brahe har så brådtom.

Tegel.

Huru? Tror ni ej att hon gifter sig gärna?

Anna.

Hon synes inte mycket längta därefter; och kanske är det rätt väl om bröllopet uppskjutes för de stora angelägenheter, som er äro anförtrodda . . . så blir hon ej misslynt.

Tegel.

Hvad för ena viktiga angelägenheter? (*Afsides.*) Hvad menar hon?

Anna.

Å nog vet ni, fast ni ej vill säga mig.

Tegel.

Jag är kommen hit för landets angelägenheter; men de ha inte någon gemenskap med Bielkens giftermål.

A n n a.

Ja, ja, fast ni gör er så okunnig, så bedrar ni mig ändå inte. Menar ni att jag inte vet hvad som här förehafves?

T e g e l

afsides.

Jo, jo, jag har ändå inte bedragit mig. (*Med falskhet.*) Ni synes underrättad. Hvad menar fröken?

A n n a.

Ni är så förbehållsam . . . men . . . sändebudet . . .

S t i n a

drar henne sakta i kjorteln.

Nådig fröken, betänk . . .

T e g e l

med förundran.

Sändebudet?

A n n a.

Nog ser jag att det angår fred. Det sägs att Sverige och Danmark begära ej bättre än få vara vänner . . .

S t i n a.

Och att kronprinsen och kungen tänka så . . .

A n n a.

Och att alla goda människor tänka detsamma.

S t i n a.

Men att det är bara illviljare, som vilja hindra't.

T e g e l.

Deras möda blir visst till slut fåfäng.

A n n a.

Ja, om vi få stillestånd med Polen.

T e g e l

förundrad.

Huru det?

S t i n a.

Å, herrn visar sig så förbehållsam. Nog vet han.

T e g e l

afsides.

Hvad vill hon säga? Månn hon vet mer än jag trodde? (*Högt med en förbehållsam ton.*) Å, jag tror att allt är möjligt; men det synes inte så lätt.

A n n a.

Inte behöfver ni dölja för oss underhandlingen: vi veta hela hemligheten.

T e g e l

afsides.

Hemligheten! Detta betyder något. Månn tro att här vore viktigare saker å färde, än jag har misstänkt? Jag måste ställa mig som jag visste någon hemlighet. (*Högt.*) Ja . . . vet ni allt . . . så . . . vill jag ej dölja något för er . . . men så bör nådig fröken också säga hvad hon vet, ty då kan jag tala med henne utan förbehållsamhet.

A n n a

förbryllad.

Å . . . jag kan väl inte säga att jag vet allt . . . men . . . om jag skall säga sanningen, så vet jag något, och något har jag gissat.

T e g e l.

Det förstår sig. Ett ord undfaller ofta i en hastighet, ett annat ord en annan gång; och då man har förstånd, så lägges det ihop: och så gör man däraf en slutsats. Denna slutsats uppväcker nyfikenhet: nyfikenhet öppnar ögon och öron, och vid edra år äro de så skarpa, så fina! . . . Och på det sättet blifva stora hemligheter upptäckta . . . Är det inte så?

Anna.

Ni tror mig då fasligt nyfiken?

Tegel.

Å nej. Ni kan ej annat än taga del i rikets händelser. Det är ej nyfikenhet, det är ömhet för fäderneslandet: det är ganska berömligt.

Anna.

Ja, det är visst. Ack, hvad jag är glad att höra er berömma min åtrå att veta allt!

Tegel

med förställd godhet.

Men hur har ni upptäckt det som . . .

Stina.

Vi ha sett sändebudet. Det var en vacker herre.

Tegel

afsides.

Aha!

Anna.

Och vi veta hvar han är gömd, till dess han skall få se kronprinsen . . . Det hafva vi gissat.

Tegel.

Ni har gissat rummet där han är gömd?

Anna.

Å, vi ha väl inte alldeles gissat, men vi ha så länge sökt, att vi hittat på stället.

Tegel

afsides.

Hvad hör jag? Hvad lyckan tjänar mig väl! Men låtom oss inte märka oss. (*Högt skrattande.*) Min fröken är rätt snäll att vilja utleta hemligheter. Jag måste säga, att hon kunde bli en ganska skicklig statsman. Men tillåt mig att

säga er, att jag låter inte narra mig af fagra ord. Jag ser nog att hon vill inbilla mig att hon vet något . . . och jag ser att hon vet intet.

A n n a.

Förlåt mig, jag vet stället som för till det rum, hvarest den främmande herrn är införd. Det är rätt väl gömdt. Jag har aldrig förr än i dag vetat, att en sådan dörr funnits i slottet.

T e g e l
småleende.

Men hvar är då den dörren?

A n n a.

Å, det vet ni så väl som jag.

T e g e l.

Det är visst att jag vet det bättre, ty ni vet intet.

A n n a.

Förlåt mig, jag vet det rätt väl.

T e g e l.

Bah! . . . Det är bara att utleta hvad jag vet. Om fröken visste något, hade hon klarare utvist stället eller dörren.

A n n a.

Stället? Se på den himmeln. Bakom dess rygg skyles dörren.

T e g e l
hastigt.

Hvad kunskap!

A n n a.

Och att där bakom finnes en stor järndörr, som lär föra till en lönngång, ty den är läst.

S t i n a
med glädtighet.

Och min far har nyckeln.

T e g e l

afsides.

Jag visste väl att den gubben var delaktig i stämplingen.

S t i n a

till Anna.

Kors! Se hans förundran!

A n n a.

Hvad må det vara? (*Till Tegel.*) Ser ni att jag är underrättad.

T e g e l.

Jag ser att ni vet mer än ni borde veta, men att ni vet ej allt. Min fröken, det ni upptäckt emot vår vilja, kunde skaffa er förtret af er mor. Jag har för mycken vänskap för er, att vilja förorsaka er någon olägenhet. Jag lofvar er att inte säga henne, att ni vet något; men sök att inte förråda er själf. Dölj för henne edra kunskaper; hon kunde däröfver förtörnas.

A n n a.

Men ni har lofvat att säga mig hvad jag inte visste, sen jag sagt hvad jag vet.

T e g e l.

Ni vet ej nog för att jag kan säga eder allt. Det är en statshemlighet som bör döljas.

A n n a

går bort med Stina flat och rycker på axlarna.

En statshemlighet . . . Så sade ock fröken Brahe . . . En statshemlighet . . . Ack! jag säger allt hvad jag vet, och får ändå inte veta mer.

T e g e l

till Stina.

Mitt barn, om ståthållaren vore däruppe, så var god och bed honom stiga ner.

A n n a.

Kom, Stina. Hvad jag är förtretad!

Scen 5.

Tegel

ensam.

Min fiende har fallit i mina snaror. Jag är säker att han kan ej undfly mig. Ack Tegel! hvad dag för dig! Hvad din lycka tjänt dig bättre än all din list! Om jag ej bedrar mig, så är denna landsflykting en märkligare man än jag det trodde. Jag vet ej, men mina misstankar gå längre än jag knappast törs önska. Om jag skall tro deras sista ord, är Siri Brahe underrättad. Skulle det vara någon af hennes landsflyktiga bröder: Erik och Gustaf Brahe? Men hvem skulle de söka här? Deras syster? . . . För hvad orsak? Det är inte naturligt. Alla i detta hus äro af konungens parti. Men jag påminner mig nu, att Ebba Bielke hade en son, som älskade Siri Brahe. Jag vet ej visst om han var älskad; men nog ser jag att hon inte älskar Bielken. Om det vore Johan Gyllenstierna, då vore mitt verk fullbordadt, min hämnd uppfylld. Då kunde jag på en gång förlora modern, sonen, och svärta själfva Siri Brahes dygd. Då blef Bielkens svartsjuka hämnd beväpnad för mig. Döljom emellertid denna misstanka: ju mer oväntadt detta är för honom, ju större blir hans ifver, ju mer känner han sitt hjärta förtörnad . . . det skall kufva dess ädelmod, dess kärlek.

Scen 9.

SIRI BRAHE. STOLPE.

Siri Brahe.

Allt är förloradt. Bielken, som tviflade om sanningen af Tegels föregifvande, synes nu därom öfvertygad. Han har i min närvaro förebrått min svärmor, att hon döljt för honom

sanningen; han har försäkrat henne, att en upprorisk vore gömd i hennes slott, att Tegel hotade att bruka våld för att gripa honom. Jag har ej hört mera. Min bestörtning gaf mig knappast styrka att skynda mig hit. Olyckliga! Här är ingen utväg mer . . . min man är förlorad . . .

Stolpe.

Var tillfreds. Ingen känner det rum där jag honom gömt uti; hennes nåd är själf därom okunnig: och förr än att upptäcka detta, vill jag tåla det yttersta våld. Bemästra er endast af er svägerska och min dotter, lämna dem ej ur ögonsikte: de äro de enda som känna något. Jag har beväpnadt folk, och om man vill bruka våld, skall jag med våld försvara oss.

Scen 10.

DE FÖRRE. ANNA GYLLENSTIERNA.

Anna.

Jag vet ej hvad oförsiktighet jag begått; men den måste vara stor, och min ånger, min ängslan öfver detta onda jag gjort, utan att det veta, är för gruflig att kunna längre den dölja; jag vill hellre den uppenbara, då det är tid ännu.

Siri Brahe

till Stolpe.

Hon förskräcker mig.

Stolpe.

Fullfölj, min fröken, och utan fruktan upptäck ert fel: det är en stor dygd att uppriktigt bekänna hvad man gjort illa.

Anna.

Rättnunnas, då Tegel var här, har jag trott att han var kunnig om den hemlighet, som ni alla förborgade för mig,

och jag vet inte om det var genom hans list eller min uppriktighet, som jag underrättade honom att ett främmande sändebud var gömdt här.

Stolpe.

Hvar?

Anna.

I detta hvalf, till hvilket den järndörrn, som denna himmel skyler, tjänar till ingång.

Siri faller i en länstol.

Han syntes veta allt detta, och jag trodde det, då nyss i min närvaro Bielken, att styrka sin berättelse, lät Stina komma in att allt bekänna för min moder. Jag ser däraf, att ingen vet af denna hemlighet.

Siri Brahe

med häftighet.

Var nöjd! Er nyfikenhet, er oförsiktighet har förlorat er mor, mig och hela ert hus.

Anna.

O Gud! Huru?

Siri Brahe.

Fullfölj, fullfölj, min fröken, och ni blir ett värdigt verktyg för Tegels ilska. Den ni förrådt är er bror, min man, ja, er landsflyktige bror, den ni nu lämnar i dess bödlars, dess förföljares händer.

Anna

med ett skri.

Gud! O Gud! Hvad har jag gjort?

Hon kastar sig på knä för Siri.

Siri! Siri! Min syster! . . . Min bror! . . . förlåt! förlåt!

Hon faller med pannan emot golfvet. Under detta är Siri Brahe tillbaka kastad i länstolen uti en förtviflad tystnad. Hon håller vänstra armen

under hufvudet och stöder armbågen på bordet. Stolpe står bestört och ser på dem bägge. Efter en liten tystnad stiger Anna hastigt opp och med en deciderad min.

Jag har gjort detta onda: det är åt mig att det bota.

Anna springer hastigt åt gårdsdörren; man ser henne löpa öfver vindbryggan.

Scen 15.

DE FÖRRE, utom Bielken.

Tegel.

Jag bäfvar för ingen. Jag vet min skyldighet och känner min makt. Soldater! Ryck ner detta täcke som skyler vår fiende.

Siri Brahe

med ett skri.

Nej förr ska ni förtrampa mig. — Nej, nej . . . jag skall . . . jag dör . . .

Tegel

till en af soldaterna.

Røj undan denna kvinna . . . (*Till de öfriga.*) Och med edra vapen uppbyggen denna dörr.

Scen 16.

SIRI BRAHE, dånad. TEGEL. SOLDATER. JOHAN GYLLENSTIERNA, som de rycka ur hvalfvet, som med värjan i handen försvarar sig, men slutligen omringas, kullkastas och afväpnas.

Gyllenstierna.

Nej, förr än att utlämna mig i edert våld, vill jag dö.

Tegel.

Gif er.

Gyllenstierna

som soldaterna kastat omkull.

Ni skall dyrt köpa er seger.

Tegel.

Ditt mod är förgäfves: du är öfvervunnen.

Gyllenstierna.

Jag är öfvermannad, men ej öfvervunnen.

Tegel.

Din djärfhet skall bli straffad. Tror du ännu trotsa mig?

Gyllenstierna.

Ståndaktighet och mod trotsa olyckor.

Han ser sin hustru dånad och kastar sig på henne.

Men, Gud! Denna olycka öfvervinner mig. Barbar!
Har du kunnat uppoffra dygd och fägring?

Siri Brahe.

Hvad röst! Ack! är det du, Gyllenstierna? Lefver
du än?

Tegel.

Gyllenstierna! Min misstanke var sann. Min hämnd är
fullkomnad! Jag kan trotsa Bielken. — Soldater! (*Till en
af dem.*) Sätt honom i bojor. Förrädare! din tid är slutad.

Scen 17.

DE FÖRRE. EBBA BIELKE.

Ebba Bielke.

Hvad ser jag? O Gud! Min son är upptäckt! Han
är i sina mördares händer! Ack, Tegel! Om du har ett
hjärta, om du känner hvad medömkan vill säga, så hör en
moders tårar. Om du erfarit olyckor, så kom ihåg deras

smärta, och låt dem beveka dig. (*På knä.*) Hör en moders rop, som omfamnar dina fötter, som väter dem med sina tårar, som anropar en rättvis himmels hjälp, som . . .

T e g e l.

Säg snarare dess hämnd öfver er. Min mor låg för er mans fötter och ropade om nåd för min far; men fåfängt. Hämnens tid är kommen: er son är i min makt; förödmjuka er, dväljs för mina fötter; förgäfves! Lagen har tolkat hans dom: han skall dö!

G y l l e n s t i e r n a

lyfter opp sin mor.

Min mor, stig opp: glöm ej längre hvem ni är, och låt mig ej rodna för en ömhet, som vore annars min käraste tröst. Låt mig dö ståndaktig i min skyldighet, låt mig dö för min konung: hvad ädlare död kan jag mig önska? Tegel, fritt utöfva all din bitterhet, all din hämnd. Skyl den under larven af lagen, af fäderneslandet. Det finnes i himmelen en oväldug domare: det är till den jag vädjar; han vet min oskuld.

T e g e l.

Din oskuld, då du på ett förrädiskt sätt dig insmygt här? då du med rikets fiender dig sammangaddat? då du . . .

G y l l e n s t i e r n a.

Sigismund är min lagkrönte konung, dess baner har jag följt; och om Karl kunnat med rätt emottaga en krona, som endast hör dess brorson till, har han den med för mycket blod bestänkt. Jag vet att jag är fågelfri förklarad; men en orättvis dom kan ej röra en obefläckad ära.

T e g e l.

Soldater! Hören I hans hädelser? Tjänen eder kung och uppoffren en förrädare.

Soldaterna göra en rörelse, såsom för att gripa Gyllenstierna.

Ebba Bielke

kastar sig om lifvet på sin son.

Grymme! Så uppoffren då modern med sonen. Kommen alla till hans hjälp . . . hjälp! hjälp! hjälp!

Stolpe

som inkommer, till Tegel.

Nej, din ilska skall ej hafva framgång. (*Till gårdsvakten.*) Det är er herres son som man vill mörda. Barn, försvaren honom, följn mig.

Siri Brahe.

Det är min man som de vilja mörda. Försvaren honom, uppoffren tyrannen, hämn en oss!

Gyllenstierna

till Stolpe.

Håll opp! det är jag som eder det förbjuder. Anser ni icke hertig Karl för eder konung? Är Tegel icke hans ombud?

Stolpe.

Ja.

Gyllenstierna.

Så vörda den konungs makt ni erkänner. Jag som, i tjug e år ståndaktig i min trohet för Sigismund, har honom allt uppoffrat, jag är ej kommen att förleda edra sinnen till otrohet. Sverige anser Karl för sin konung. Jag är oföränderlig i min trohet; varen det också, och låten ej min mor, min släkt bli offer för en ömhet, den jag erkänner, men ej gillar. Tegel, jag är din fånge: utöfva allt ditt hat, och uppfyll dina bud. Och du, ömma maka, bär till min konung det vittnesbörd, att jag varit honom till det sista trogen. Han vedergäller väl emot dig min tillgifvenhet.

Siri Brahe.

Grymme! Du vill då öfvergifva mig?

Tegel.

Soldater! Gören er skyldighet! Fören honom bort!
(Soldaterna rygga.) Hvad! Tveken I att lyda mina bud?

Stolpe.

Och ni är ej rörd af dess ädelmod? Värdig afföda af
en ovärdig fader! Nej, jag skall försvara honom eller dö!

Han vill kasta sig emellan vakten och Gyllenstierna.

Tegel

skjuter honom undan.

Gamle man, betänk er, och stilla edert upprörda sinne.

Anna

kommer inspringande.

Nåd! Nåd! Fräls min bror! Hertig Gustaf Adolf
kommer.

Tegel.

Akten icke dessa kvinnors rop. Soldater, uppfyllen
er plikt.

Erik Bielke

inkommer.

Soldater, hållen opp! Tegel, vörda en högre makt, och
lyd din konungs son. Han kommer.

Scen 18.

DE FÖRRE. UNGA GUSTAF ADOLF. UNGA GÖRAN
GYLLENSTIERNA.

Pager, som bära kronprinsens hjälm.

Tegel.

Himmel! Min hämnd ryckes mig ur händerna!

EBBA BIELKE, ANNA GYLLENSTIERNA och SIRI BRAHE kasta sig på en gång för kronprinsens fötter och säga:

Tillsammans, {
Nåd! Nåd! Nåd! för
Ebba Bielke.
Min son.
Siri Brahe.
Min man.
Anna.
Min bror.

Ebba Bielke.

Prins, det är i edert ädelmod jag sätter mitt hopp.

Gustaf Adolf.

Stigen alla opp och varen tillfreds: eder skall ske rätt. Jag är kommen att skydda allmän säkerhet, och ej att den störa.

Tegel.

Nådige herre! Jag har endast uppfyllt min skyldighet: jag har upptäckt en fågelfri, en förrädare, som stämplat mot ert lif, som fienden utskickat att utleta edra afsikter, att, döljd i detta slott, kanhända bära händer på er själf; som stämplat med sin släkt mot fäderneslandet, och som . . .

Gustaf Adolf

till Bielke.

Bielke, det är ej det du mig sagt. Kärleken allena, sade du . . .

Siri Brahe.

Ack, prins! Kan ni tro att jag, att denna vördade fru kunde stämpla emot eder? Nej, vårt tankesätt är er för mycket känt, att tro oss om en nedrighet. Nej, du ser en ädel riddersman, en trofast undersåte, som vågat allt för kärleken och naturen.

Tegel.

Se ikring er, prins, och döm om sanningen af deras ord: se er omgifven af bevärnat folk, och darra själf för er säker-

het. Ädelmodige prins! Jag ryser då jag ser er bland Sigismunds beväpnade medhållare.

Stolpe

som kastar sig på knä.

Ack, prins! Låt ej smädarens röst förleda er rättvisa.

Gustaf Adolf

till Bielke.

Hvem är den gamle mannen?

Stolpe

med häftighet.

Jag är en soldat, som stridt för er far vid Stångebro, som med samma arm, ni ser beväpnad, skulle strida för er; men som ej kan lida att se dygden baktalas och min fosterson beskyllas för nedriga missgärningar. Det är jag, prins, det är jag allena, som dristat med beväpnad styrka försvara min gamla herres son. Det är jag, som för edra fötter väntar ett rättmätigt straff för min djärfhet. Men, prins, men, nådige och ädelmodige prins! Hvem kunde se oskulden uppoffras, utan att den försvara? Jag visste eder snart komma, och jag var säker att ni skulle bli för oss en skyddsängel.

Gustaf Adolf.

Det gör tillfyllest: du har upplyst mig. (*Han upplyfter honom.*) Trogne och ädelmodige man! Din oppriktighet öfvertygar mig. (*Till vakten.*) Jag är nöjd: gif honom sin värja igen.

Tegel.

Han fri! Er far . . .

Gustaf Adolf.

Är för stor att neka mig sitt biträde. Gyllenstiernas frihet skall bli min segers belöning.

Tegel.

Men en upprorisk? En Sigismunds medhållare? En . . .

Gustaf Adolf.

Jag är ej satt att döma emellan en far, en kung och Sigismund. Men jag känner mitt hjärta för stort att ej beskydda en svensk, som uppoffrat allt för den trohet han trott sig skyldig den kung han ansett för sin rätta herre; och jag tror min fars tron för befästad att behöfva frukta en flyktig, bortglömd och utan stöd.

Tegel.

Nådige prins! Betänk att ilskan är uppvaknad, att (*han visar på fru Gyllenstierna och Bielke*) de, som borde vara eder trognast, beskydda edra fiender, och att stränghet allena . . .

Gustaf Adolf.

Håll! Svenskt blod har nog runnit: det är tid att stämma dess utbrott. Tegel! Din ondska har nog utöfvat sig. Jag känner dig. Din regering är all. Min far skall upplysas. Gå, spar mig din åsyn.

Tegel

i det han går.

Förtviflan!

Gustaf Adolf

till Johan Gyllenstierna.

Och du som, för att återse din mor, din maka, har vågat allt i dag, återvänd till den konung du tjänar: du är fri. Säg honom hvad du sett, och om hans frände är värd att täfla en gång med honom om den tron han mist.

Gyllenstierna.

Min prins! Min prins! Ack, om din far hade dina dygder, hvem hade kunnat emotstå honom? Ja, jag glömmert bort i denna stund all min motgång. Ert ädelmod intager hela min själ: förenad med mitt fädernesland under edra fanor, kan jag där söka nya lagrar. Ja, svensk i allt, afkläder jag

mig dessa färger, som skilja mig från Sverige, för att lofva er, för att svärja er en lydnad, en tro . . .

Han tar på sitt skärp, såsom han ville knyta opp rosen och kasta det ifrån sig; men genom ett hastigt eftersinnande släpper han det igen, utan att röra rosen.

Hvad säger jag? Nej, prins! Ni är för stor, för ädelmodig att vilja missbruka den förtjusning ni uppväcker, för att låta mig i ett ögonblick försaka tie års trofasthet. Sigismund är min konung: Gud har honom satt därtill; blott döden kan gifva mig en annan. Och om mitt hjärta, min erkänsla talar för er, så förbjuder min skyldighet, min heder att lämna mig åt dess röst. Jag flyr ett fädernesland, som jag älskar, en mor, en släkt, som mig är kär, en prins, som jag vördar; men om mitt öde är nog hårdt att föreskrifva mig denna lag, så uppehåller det hoppet mig, att Gustaf Adolfs aktning följer den, som önskade att vara dess undersåte, och som valde honom till sin herre, om valet vore fritt.

Gustaf Adolf.

Gyllenstierna! Den frihet jag dig gifvit är ovillkorlig. Jag vördar ditt tänkesätt, utan att det gilla. Tag af min hand den maka, för hvars skull du så mycket vågat i dag. Om ditt mod, din kärlek förtjänar hennes hand, är hon genom sin trofasthet, sitt ädla tänkesätt dig värd. Följen ert ödes lag. Resen från dessa stränder. Men kommen ihåg, att I lämnen i Sverige en prins, som känner edra dygder och vet dem värdera.

Till Ebba Bielke, i det han lämnar henne Göran Gyllenstierna.

Och ni, min frände, emottag af min hand en son, värdig sitt namn, och som i dag visat att han i allt kan blifva mitt stöd.

Ebba Bielke.

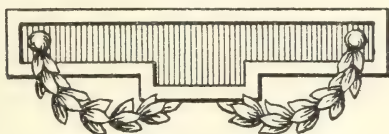
Ack, prins! Ack, min son! Hvad glädje för mig! Om du visste hvad tårar du mig kostat! Jag återser dig.

Hon omfamnar honom, hvarefter hon tar alla sina barn i händerna, såsom att förena dem alla.

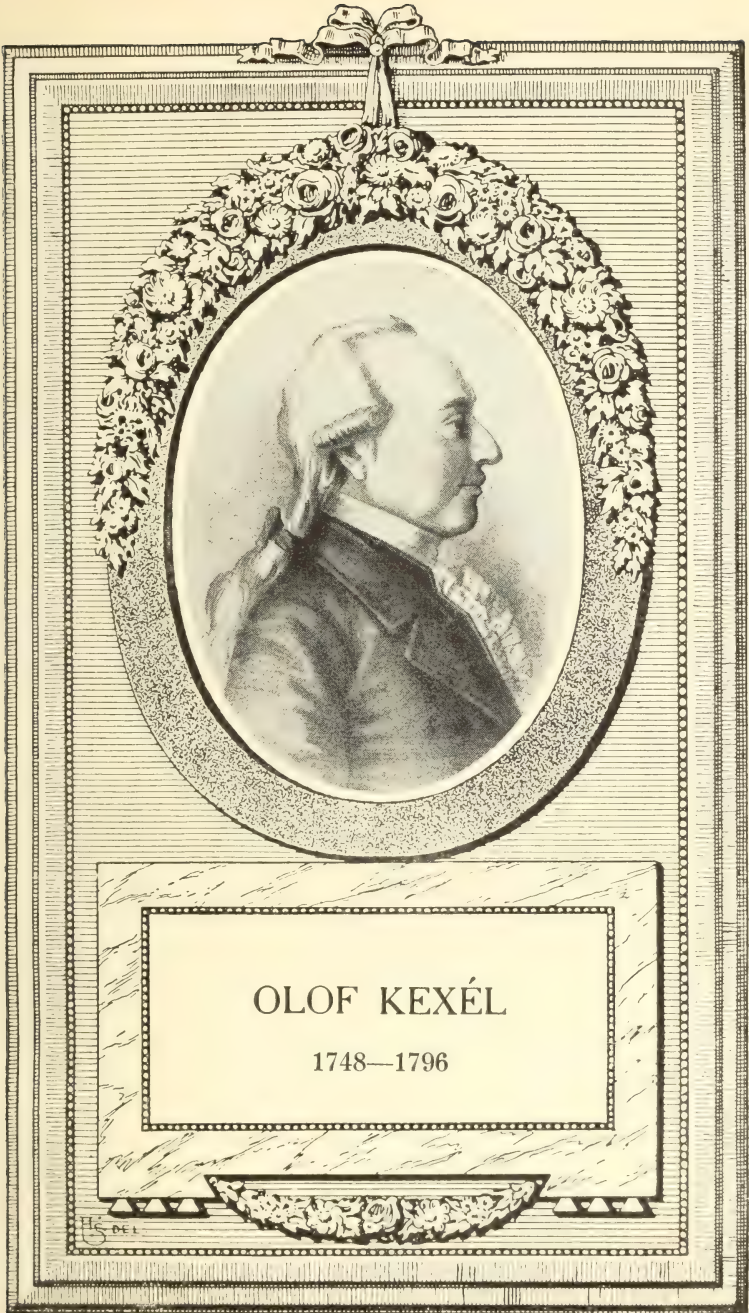

Omfamna din bror! . . . (*De omfamna honom.*) Ack mina barn! Föremål för den ömmaste kärlek, för den grufligaste oro och för den lifligaste glädje! Ack om I kunnat tänka, ack om I kunnat tro, i hvilka faror man vågar dygd och skyldighet, då man nekar sitt förtroende åt dem, för hvilka naturen befaller att hafva det oinskränkt. (*Till Anna.*) Och du, min dotter! Du, som genom din otidiga nyfikenhet varit snart orsaken till den största olycka, kom ihåg, och glöm aldrig bort: att forska efter andras hemligheter är ett brott emot allmänna säkerheten, som bär sin hämnd med sig.

De formera en grupp, och gardinen faller.

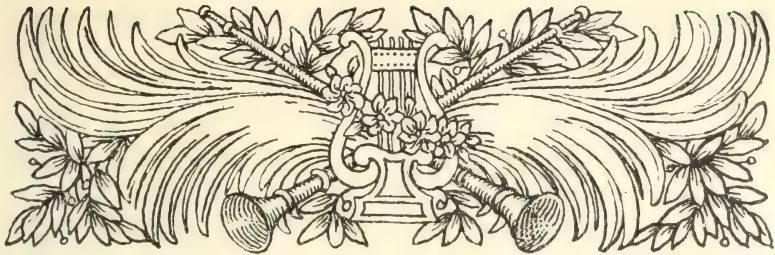

OLOF KEXÉL

1748—1796

H. 181

UR KAPTEN PUFF ELLER STORPRATAREN.

KOMEDI I EN AKT.

Personerne:

Fru Hedvig Sofia Contant, en ung och rik änka.
Kapten Puff,
Kapten v. Bombert, } friare.
Brukspatron David Contant, den unga änkans farbror.
Kommerserådinnan } likaledes släktingar.
Fröken, hennes syster, }
Fröken Järnmalm, fru Contants vän.
Majorskan Pratmejer.
Borgmästarinnan Sliddersladder.
Lisa Spitsenas, hushållerska hos fru Contant.
En lakej.

Scenen är hos fru Hedvig Contant.

Teatern föreställer en konversationssal, hvarest böra finnas två fåtöljer och sex eller sju stolar. Ifrån salen äro tvenne utgångar och till vänster ett kabinet.

Scen 3.

KAPTEN PUFF. LISA.

Puff

utan att ge akt på Lisa, kommer in och pratar för sig själf.

Och det skulle utgöra balansen i Europa! Nej, go' herrar! Ni känner inte jus publicum, det hörs det. Det är ju det orimligaste i världen att supponera ett sådant

alliansverk — fria republiken Ragusa, kurfursten af Mainz och hertigen af Sachsen-Gotha! Hvad fan vill ni göra af dogen i Venedig och biskopen i Lüttich? Pondera Corsica, statuera fria riksstaden Augsburg — jag håller hela Vadstena krigsmanshus mot en gammal skyllerkur, att det inte kan ha bestånd hvarken med Westfaliska freden, Aachiska freden, konsilium i Basel eller Uppsala möte — utan det är som öfverstelöjtnant Hasselgranat sa' på Engelska källarn i går aftons, det står hvarken hos Dalin eller Puffendorff, det vet han som har manuskriptet efter Puffendorff, ty Hasselgranats morfars far var bror till Puffendorff, och Puffendorff —

Lisa

faller honom i talet.

Jag heter Lisa Spitsenas och inte Lisa Puffendorff. Är det till mig herrn talar?

Puff

fortfar.

— — Och Puffendorff — (*vänder sig om*) ah! jungfrun i huset, tror jag — god dag, god dag, hur står det till? Bra, bra, ser jag, det är mig kärt. Frun mår väl, hoppas jag, och jag också, det fagnar mig. Hon gaf mig en kommission att uträtta på assistanskontoret, men fan hade tagit alla människor till och med vaktmästaren — Jag skulle fråga efter en egendom. Ingen träffade jag, så jag kommer lika slug tillbaka som jag gick. Det är impertinent att inte folk ä' uppe på sina ämbetsrum om eftermiddagarne. — I drottning Kristinas tid, i kung Karl XI:s vill jag säga — — — så vill jag säga — — — jag vill säga (*torkar sig i pannan*) att jag har sprungit andan ur mig . . .

Lisa.

Och andan har inte kommit igen sen den tiden?

Puff

fortfar utan att höra hvad hon säger.

Men det vill inte säga emot i går. Jag for som Jehu, packad och skakad i en fördömd hyrvagn, till Kungsholmen, ifrån Kungsholmen till Riddarholmen, ifrån Riddarholmen till Ladugårdslandet, ifrån Ladugårdslandet till Söder, ifrån Söder till Skeppsbron, ifrån Skeppsbron till Poliskammaren, ifrån Poliskammaren till Skanstull, ifrån Skanstull till Rådstugan, ifrån Rådstugan till Danviken, ifrån Danviken — —

Lisa

faller honom i talet.

Där skulle herrn blifvit kvar, me'n han var.

Puff

fortfar utan att gifva akt på hvad hon säger.

Ifrån Danviken till Börsen, ifrån Börsen till Kungsholmen, ifrån Kungsholmen till Riddarholmen . . .

Lisa

faller honom i talet och sladdrar ur samma ton.

Och jag fattig flicka sprang i dag morgons i ett par nedkippade fläderlappsskor gatan utföre ända ner till hörnet, ifrån hörnet till slaktarhuset, ifrån slaktarhuset till fiskargången, ifrån fiskargången till trädgårdsmästaren, ifrån trädgårdsmästarn till bryggaren, ifrån bryggaren till kryddboden, ifrån kryddboden till en herre, ifrån den herrn till en doktor, ifrån doktorn till en madam, ifrån madammen till barnsängshuset, ifrån barnsängshuset . . .

Puff

faller henne i talet.

Där har ni kunnat bli kvar, min hjärtans jungfru lilla.

L i s a

fortfar.

Ifrån barnsängshuset hem durk opp i vinden, så bums ner i källaren, så i alla rummen att damma och sopa, så ner i köket och laga till buljong, alltsammans under det att en herre, som de kalla för kaptan Puff, satt inne hos frun och sladdrade så mycket tok, att hon fick migrän och måste nu för en stund sedan enkom fara ut för att hämta frisk luft.

P u f f

som afhört henne med all möjlig otålighet, blir ond.

Vet ni inte hvem jag är?

L i s a

mycket enfaldigt.

Nej, jag har inte den äran.

P u f f

myndigt.

Det är just jag, som är kaptan Puff.

L i s a

närmar sig till honom, betraktar honom noga och småler.

Det vore fan!

P u f f

ännu mera förtretad.

Ni bör veta, min fina vän, att det inte anstår er att tala ur den där näsvisa ton om folk af min rang och värdighet. Om det inte vore af aktning för stället, så tag mig tunnor tusen . . . så . . . jag säger inte mer — Lär en annan gång att veta hvem ni talar med, och om ni inte förstår att tala, så lär er åtminstone att tiga.

L i s a.

Det sista är nog svårt för oss fruntimmer. Men herrn kan ju tillåta mig att få gå i skola hos honom.

Puff.

Akta er, min kära näspärla, jag skall berätta för er fru, hur ni bemöter folk, som hon hedrar med sitt förtroende. — Ni borde blygas att inte känna er tillkommande husbonde, ty inom tre veckor kommer er fru att kallas hennes nåd, och det har hon att tacka mig före, som gör henne till min husfru. Ni skall veta att jag är en ibland våra äldsta familjer, att Puffarne varit till sedan Birger Jarls tid, att Birger Puff var riksmunskänk hos konung Magnus Smek, Kristoffer Puff kaptan för Karl Knutssons stånddrabanter, Stygotius Puff arkiater och hofapotekare hos Sten Sture den yngre, Gregorius Puff general-rumormästare vid Stångebro slag i Finland och Korli Morli Puff — — —

Lisa

faller honom i talet.

Rikspratmakare hos drottning Kerstin.

Puff

fortfar.

Nej, han var grand maître de garde-robe hos Karl XII, och det var han som inventerade den bekanta skålen: "Kapten Puff, jag har den äran; jag har den äran". Och ni skall veta att jag tjänt med distinktion i trettio år, att jag i sista pommerska kriget som fänrik bevistat sju bataljer, fem belägringar, en aktion, sex stormar och tjugu affärer. Därföre blir jag också utnämnd till kommandant, och jag skall lära v. Bombert, så kusin min han är, hvad det vill säga att gå mig i vägen. En karl som jag kan få ja i hvad hus han vill gå. Ni bör känna fröken Sladderhane, hon har varit kär i mig, hon, och är det ännu. Hon är både yngre och förnämre än er fru, som blott är en köpmans änka — men det är hennes goda egenskaper jag värderar, hon är kvick, artig, hushållsaktig, tystlåten, och pratar och sladdrar inte i vädret, hvilket jag för min död inte kan tåla, jag som aldrig talar oftare än det behöfs.

L i s a

storskrattar.

Ja, det är visst sant det. — Jag tackar emellertid gunstig herrn på min frus vägnar för de goda tankar han har om henne.

Niger och går ut.

P u f f.

Jag måste väl gå upp i krigsexpedition, att höra efter hur det går med kommandantskapet. — Ha, ha, min kära kusin v. Bompert, du är narrad, min gosse lilla. Men se där kommer han, tillika med brukspatron Contant.

Scen 9.

KAPTEN PUFF. KOMMERSESRÅDINNAN. FRÖKEN, hennes syster. FRÖKEN JÄRNMALM. MAJORSKAN PRATMEJER. BORGMÄSTARINNAN SLIDDERSLADDER.

Fru Pratmejer och fru Sliddersladder
till fröken Järnmalm i dörren.

Nej det händer inte. — Vi gå min själ ingendera först.

Fröken Järnmalm.

Låt oss inte krusa, jag är så godt som hemma här.

P u f f.

Kom, kom, mina nådiga, låt oss ta in våra rum. — Jag har aldrig kunnat råka ett artigare sällskap.

Puff sätter sig midt i en länstol, kommerserådinnan på ena och fröken Järnmalm på andra sidan om honom, så kommerserådinnans syster, på flyglarne fru Pratmejer och fru Sliddersladder.

K o m m e r s e r å d i n n a n

långsamt.

Jag måste bekänna att vår täcka borgmästarinna har en smak att klä sig, som är admirabel. (*Sakta till sin syster.*) Hennes coiffure är lika så narraktig som hela hennes figure.

Fru Sliddersladder.

Jag är bara en negligé!

Fröken.

Det klär henne allting.

Kommerserådinnan.

Det är visst sant det.

Puff.

Det ger henne ett så täckt och skalkaktigt utseende, så hon skulle kunna förföra ett helt konsistorium. Jag påminner mig en historia . . .

Fru Sliddersladder.

Jag råkade kammarrådinnan Siffertopp på gatan, och min själ jag kände igen henne.

Fröken.

Jag tror hon vill behaga på gamla dar?

Fru Pratmejer.

Hon är på alla baler och assembléer i stan; det är hennes största nöje.

Kommerserådinnan.

A propos om baler, så har jag hört en historia.

Puff.

Ah, charmant, min nådiga, låt oss få höra, det skall bli roligt.

Kommerserådinnan.

Ni skall få höra henne.

Fru Pratmejer.

Jag vet också en.

Puff.

Och jag två, om inte fler.

K o m m e r s e r å d i n n a n .

Vill ni höra på?

F r ö k e n J ä r n m a l m .

Min syster berättar så oändeligen artigt, jag är helt och hållet öra. (*För sig själf.*) Jag kan bli sömnig bara hon öppnar munnen!

P u f f .

Jag skall vänta tills turen kommer till mig.

F r u P r a t m e j e r o c h f r u S l i d d e r s l a d d e r .

Tyst!

P u f f .

Tyst!

K o m m e r s e r å d i n n a n

långsamt.

Ett visst fruntimmer af våra gemensamma connoissancer var på balen i förrgår.

P u f f .

På sista balen på Sabbatsberg?

K o m m e r s e r å d i n n a n

alltid långsamt.

Ja visst. — En ung officerare, som nyligen kommit hem ifrån arméen . . .

P u f f .

Ja, det är hurtiga gossar både i krig och kärlek.

K o m m e r s e r å d i n n a n .

Det fruntimret — jag har mina orsaker hvarföre jag inte vill nämna henne i namn.

F r u P r a t m e j e r .

Jag gissar redan hvem det är.

P u f f .

Det är unga baronessan.

Fröken Järnmalm

à part.

Få se om han inte förargar kommerserådinnan med sitt prat!

Kommerserådinnan

alltid långsamt.

Ha inte så brådtom, mina vänner, och förhasta er inte. — Den jag talar om har, som jag hört, redan fyllt sina femtio år.

Puff.

Ja, då vet jag, ta mig böfveln, hvem det kan vara.

Fru Sliddersladder.

Den historien känner jag.

Puff.

Det är öfverstinnan på söder.

Kommerserådinnan.

Alldeles inte.

Fru Sliddersladder.

Ja, så är det kongl. sekreteriskan Penneflygt.

Puff.

Eller också assessorskan Mara.

Kommerserådinnan.

Jag får då inte tala till punkt.

Puff.

Men utan att falla fru kommerserådinnan . . .

Kommerserådinnan.

Jag tycker ni gör det allt hvad ni hinner.

Puff.

Tillåt mig bara . . .

K o m m e r s e r å d i n n a n .

Det är bäst jag tiger, efter ni inte behagar höra.

P u f f .

Jag, min nådiga, jag säger aldrig ett ord.

K o m m e r s e r å d i n n a n .

Nå, låt oss komma till saken.

F r u P r a t m e j e r .

Låt oss komma öfverens att tala hvar i sin ordning.

P u f f .

Väl sagdt, konversation bör vara allmän.

F r u S l i d d e r s l a d d e r .

Hur skall det gå till, när kapten faller oss alla i talet?

P u f f .

Jag har ju inte begynt en enda discours.

F r ö k e n J ä r n m a l m

sakta till Puff.

Håll er tappert, min kapten, låt dem säga hvad de vilja
— tala ändå.

F r u P r a t m e j e r .

Ärna damerna sig på spektaklet i afton för att se nya
pjäsen?

P u f f .

Hvad heter den, om jag får lof att fråga?

F r u P r a t m e j e r .

”Storprataren”, herr kapten.

P u f f .

Ah! den måste jag se, — då kommer jag inte på Komiska
teatern i afton.

K o m m e r s e r å d i n n a n .

Jag för min del kan inte tåla komedier.

F r u P r a t m e j e r .

Och jag tycker inte om annat än tragedier.

P u f f .

”Storprataren”, sa’ fru majorskan — bravissimo! Då måste jag engagera min kusin Sladderhane och min advokat att gå dit för att få se sina porträtter. — Jag går eljest aldrig på det där Dramatiska spektaklet.

F r ö k e n J ä r n m a l m .

Ja, det är underligt, herr kapten som har så god smak.

P u f f .

Ja nog tror jag mig att kunna passera för en af våra bästa connoiseurer, jag är själf auktor och har inte länge sedan skrivit en opera som jag kallat ”Jonas i hvalfiskens buk”, i sju akter; men det är brist på smak hos direktionen, att han inte blir uppförd. Tror ni, mitt herrskap, att jag kan nästan hela svenska teatern utantill, sådan som han står tryckt i Kongl. tryckeriet, och för några år sedan spelte jag i ett slutet sällskap på Medevi Polyfems roll i ”Thetis och Pelée”. Hör på så skall ni höra den stora aria bravura. (*Sjunger.*) ”Mars kufvad blef af Cyperns härskarinna”.

F r ö k e n .

Å! för Guds skull förskona oss för det öfriga.

F r u S l i d d e r s l a d d e r .

Jag tycker mest om Komiska teatern.

P u f f .

Å! jag skrattar där af allt mitt hjärta utan att veta hvarföre. Den ståtliga fogden i ”Skärgårdsflickan” med sin rara karpus och sina förnumstiga stöfvelmanschetter; ni har

inte sett den, min nådiga, och spögubben i baletten "Tillfälle gör tjufven", och ombudsmannen Propp med sin långa jacka i "Bergslagsfröken". — Men det artigaste spektakel, i mitt tycke, är "Arlekin skelett" på Barnhusgården. — Stockholm är ändå Stockholm, säga hvad man vill.

Fru Sliddersladder.

Det är inte möjligt att säga ett enda ord, förrän man får tusen igen.

Kommererådinnan.

Han bryter alltid utaf discoursen.

Fru Pratmejer.

Han utgör ensam ett helt sällskap.

Puff.

Nu säger jag aldrig ett ord mera.

Kommererådinnan.

Har fru majorskan haft några nyheter ifrån öfverdirektörskan Piff?

Fru Pratmejer och fru Sliddersladder.

Hon är nu för tiden...

Puff.

Hon är gift...

Kommererådinnan

till sällskapet.

Hör ni nu, mitt herrskap, hur han håller ord?

Fru Pratmejer.

Hon är ju änka.

Puff.

Ja, det kom jag inte ihåg.

Fru Pratmejer.

Hon är en af mina bästa vänner.

Fru Sliddersladder.

Hon är min närmaste granne.

Puff.

Jag känner henne bättre än ni allesammans, ty hon är min köttsliga cousine.

Fru Sliddersladder.

Hon är inte i stan.

Puff.

Det vill jag inte disputeras.

Fru Pratmejer

till kommerserådinnan.

Vet inte kommerserådinnan af det?

Puff.

Får jag lof att säga...

Kommerserådinnan

till Puff.

Min Gud, låt då annat folk få ha ett ord med i laget.

Fru Sliddersladder.

Hon är gift på nytt.

Puff.

Tre ord bara...

Fru Pratmejer.

Hon blir i Karlskrona...

Puff.

Jag är hennes köttsliga cousin.

Fru Sliddersladder.

Med sista posten...

Puff.

På min mors sida i tredje ledet.

Fru Pratmejer.

Ända till våren...

Puff.

Hennes farfar och min morfar...

Fru Sliddersladder.

Hade jag bref ifrån henne...

Fru Pratmejer.

Och jag skall...

Puff.

Och jag gör mig en heder af hennes släktskap...

Fru Pratmejer.

Efter jag har en egendom inte långt därifrån...

Puff.

Jag skall bevisa...

Fru Sliddersladder.

Hon skall gifta sig med en lagman i Skåne...

Fru Pratmejer.

Så ärnar jag resa med första...

Puff.

På min mors sida...

Fru Sliddersladder.

Hon gör ett godt parti...

Fru Pratmejer.

I sällskap med min bror...

Kommerserådinnan.

Mina fruar!...

Puff.

Det är säkert.

K o m m e r s e r å d i n n a n .

Men, min hjärtans herr kapten . . .

Puff. Fru Pratmejer. Fru Sliddersladder.
K o m m e r s e r å d i n n a n . Fröken.

Alla på en gång.

Puff.

Det är inte värdt att disputeras mig en sak, som jag vet bättre än någon; jag bör ju känna mitt eget släktregister, så mycket mer som min far präglat det i mig öfver hundra gånger.

Repeterar till alla de andra talt ut.

Fru Pratmejer.

Sanningen att säga, så roar landet mig på intet sätt, ty jag kan inte med våra landsfröknar och deras fåçoner, och om jag inte vore viss på att komma snart igen, så reste jag visst inte dit.

Fru Sliddersladder.

Så mycket mer, som vi varit bekanta sen vi voro barn, och hon alltid haft förtroende till mig, och efter vi nu så sällan råkas, så skrifver hon mig som oftast till, och jag svarar henne alltid.

K o m m e r s e r å d i n n a n .

Har man nånsin hört maken? Man skall ju ha en förvänd hjärna, det ängsligaste humeur i världen, att just så godt som med våld tysta munnen på hederligt folk: jag skulle ingenting säga, om det vore blott emellan karlar.

Fröken

till Puff.

Jag håller med min syster. Jag kan inte tåga längre. Ni kan förarga en till döds med ert oupphörliga prat, och om ni genom ert uppförande vederlagt allt hvad jag talt till er fördel, så blir det er egen skuld, min herr kapten.

Fru Sliddersladder.

Om ni vill göra er den mödan och fråga efter . . .

Puff.

Ni må säga hvad ni vill, mitt herrskap, så är Lovisa Piff min släktinge, ty Lovisa Piff är äldsta dottern till löjtnant Piff, gamla major Piffs yngsta son, som i förra giftet hade en Puff till fru, en dotter till arkiatern Puff, som kom hit med kung Fredrik från Hessen-Kassel, hvars förfäder härstammade ifrån regementsfältskären Puff, som 1648 var tjänstgörande vid de troppar ifrån Holstein, som på befallning borde sammanstöta med hufvudarméen, då för tiden sammandragen i Schleswig till fredsverkets afslutande i Osnabrück. Denna arkiater Puff, han hade, han hade . . .

Hostar.

Fru Pratmejer

härmar honom.

Han hade, han hade — Jag kan inte hålla ut längre.

Går ut.

Puff

fortfar.

Han hade i första giftet Eufrosin Cedermes, dotter till rådmän Cedermes här i Stockholm, och i andra giftet Barbara Puff, dotterdotter till generalgevaldigern Puff . . .

Fru Sliddersladder.

Å Piff, å Paff, å Puff! här får jag inte tala ett ord i dag, utan må jag så gärna gå mina färde.

Går bort.

Puff

fortfar.

Som var min farfars far och som uppfann de geschvindta skotten, hvarföre han fick en kungsgård till skänks utaf riksens ständer 1682 strax efter reduktion i Karl XI:s tid. Han

var gift med en Sladderhane, syster till den namnkunniga professor Sladderhaniuus, som dog talande i katedern, under det han försvarade sin disputation om kung Faraos flykt öfver Röda hafvet; han var rätt syssling till min morfars far och stamfar för Sladderhanarne till Tokstorp, hvilka böra skiljas ifrån Sladderhanarne till Pratstad, hvarifrån jag härstammar på mödernet.

Hostar och snusar.

Fröken.

Ah! mon dieu! det är en familjesjuka — Bli kvar den som vill — jag går min väg.

Går bort.

Puff

fortfar.

Jag har hans porträtt hos mig; det skall vara honom likt i högsta grad och är bevis nog att fru Lovisa Piff . . . det är sant, jag glömde berätta, att Piffarne egentligen äro ifrån Schwaben, att Ambrosius Piff var förvaltare och intendent af Stora Vinfatet i Heidelberg, hvarest hans son, jag ber att herrskapet är så graciösa och påminner sig . . .

Nyser.

Fröken Järnmalm

för sig själf.

Att herrn är en stor narr. Tjänarinna.

Går bort.

Puff

fortfar.

Hans son blef sedermera director musices och lärare i kemiska bryggningkonsten vid universitetet i Prag och blef ibland flera andra virtuoser hitkallad till drottning Kristinas hof på ypperliga villkor för att inrätta Musikaliska akademien

och kronobrännerierna, som än florera, men råkade här i ovänskap eller i en lärd strid med den namnkunniga riksbrännmästaren von Brandtweinstriet, hvarföre han måtte flykta till Kurland, hvarest han till sitt justifierande utgaf på tyska "Seine nützlichen gelehrten pragmatischen Leben und Thaten, nebst etlichen poetischen und musikalischen Gedichten, aller Liebhaberen und Liebhaberin' zur Ergötzung, Uebung und nothwendigen Unterricht; mit Kupfern geziert." Hans dotter, för att i korthet berätta . . .

Snyter sig.

K o m m e r s e r å d i n n a n.

Det må bli kort eller långt, så är det inte möjligt te hålla ut längre.

Går ut.

Scen 10.

P u f f

som icke märkt deras bortgång, fortfar allena.

. . . ärfde hans egendom, och som hon dog ogift, så testamenterade hon all sin kvarlåtenskap till en kurpfalzisk officer vid namn Kriegersdorff, som inte lämnade några arfvingar efter sig, utom en adopterad son, hvilken, som salig far min berättade mig, dog i Lissabon af förskräckelse för det polismästaren ville enlevera hans mätresse . . .

Hostar och tar sig en pris snus.

Scen 11.

PUFF. LISA, som kommer sakta insmygandes och ställer sig bakom stolen.

P u f f

som icke observerar henne, fortfar i sin diskurs.

Kriegersdorff slogs som en karl både till sjöss och lands, och lämnade åtminstone tre fjärdedelar af sin lekamen i fält,

under konung Karl XII, glorvördigst i åminnelse. Han förlorade ett öga vid Narva, som finns igen i Altonaischer Mercurius för det året, högra armen vid Pultava och vänstra låret vid kalabaliken i Bender. — Det var eljest en underlig karl; jag har sett hans porträtt på rådstugan i Borgå, han drack aldrig annat än vatten och tålte aldrig fruntimmer; jag hoppas damerna förlåta; det är ingalunda min mening att försvara honom, emedan . . .

L i s a

bakom stolen.

Det är beskedligt af herr kapten.

P u f f

vänder sig om.

Ah! Jungfru Spitsenas, är det hon? För tunnor tusan, hvar tog alla damerna vägen? Jag tror jag sitter här helt allena och perorerar — Nå nå, det skall vara fruntimmer för att kunna göra en bra karl ett sådant spratt — jag kunde väl tänka det skulle så gå — De där sladdrande nåderna, som aldrig veta att sluta när de en gång börjat, vilja bara prata och prata och aldrig höra på — Om de visste så mycket som jag, så öppna' de aldrig munnen, ty den nödvändigaste och artigaste egenskap hos alla i gemen och fruntimmer isynnerhet är att kunna tiga; det har jag sagt öfver tusen gånger och bevisar det dagligen med mitt exempel.

L i s a.

Ack! Hvad välborne herrn är lycklig, jag må säga tapper och segrande, som varit i stånd att öfvervinna ett halft dussin af stadens mest sladdrande varelser. Hvem kan nu refusera herrn karaktär af riks-generalstorpratare?

P u f f.

Hör på den förgiftiga tungan! Här har jag inte tid att sitta längre.

Vill gå.

L i s a.

Nådig herre! Se här är en biljett, som jag fick nu nyss för att lämna herr kapten.

P u f f.

Det är ifrån hofpredikanten Messenius, min synnerligen goda vän. Hvad skrifer han för godt? (*Läser högt.*) "Som det lär vara omöjligt att få tala med er, min kapten, så har jag tagit det parti att skrifva er till. Ni har helt och hållet manquerat er affär, för det ni pratat för mycket i förtid, för det ni inte varit nog arbetsam på era egna fördelar, och framför allt att ni inte genast kom till mig, då jag skickade er bud med min betjänt. Ert missöde är så mycket mera säkert, som er släktinge artillerikaptenen v. Bombert blifvit utnämnd till commendant, genom densamma personens recommendation, till hvilken jag hade lofvat att föra er i dag eftermiddag."

L i s a.

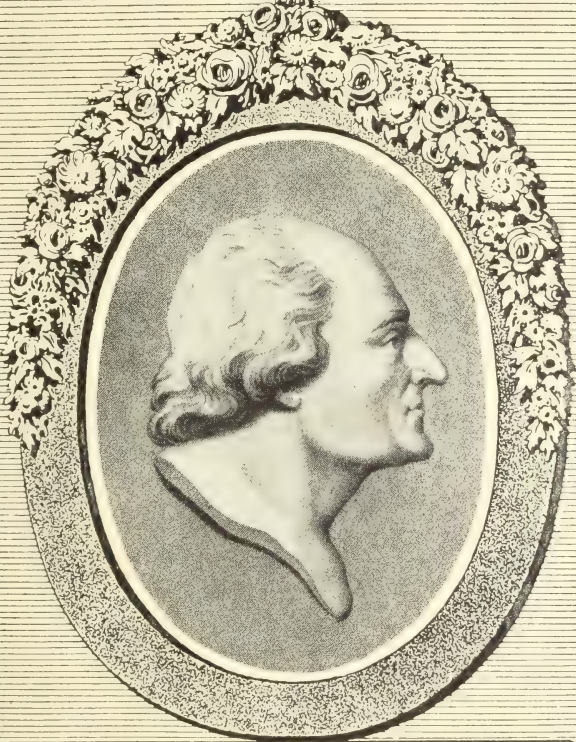
Det var ett grant bref.

P u f f.

Det är det hårdaste som kan hända en förtjänt karl! Jag har dock det nöjet åtminstone kvar att öfverljuddt och på alla ställen få klaga öfver prejudice. Nå nå, här blir väl riksdag en gång —.

* * *
* *
*

CARL ISRAEL HALLMAN

1732—1800

H. S. DEL.

UR TILLFÄLLE GÖR TJUFVEN.

DIVERTISSEMENT I EN AKT.

Teatern föreställer en liten by med en marknadsplats, omgifven på båda sidor af höga trån. I fonden synes en backe, öfver hvilken vägen går till kyrkan, som ligger högst på backen. Allrafrämst synes nämndemans-änkans, Marjos, hus, litet högre än de andras och med ett fenster öfver dörren. Midt emot är tingsstugan, hvarest bröllopet skall hållas.

FÖRSTA AKTEN.

Scen 5.

Mycket folk kommer i marknaden, bodarne öppnas, och de handla och talas vid.

En marktschrejer

kommer in med sitt skåp och sätter det i ordning.

Wer will kike undt peschåde
schen undt prächtig Raritet,
aproschire diese Låde
for ein klein simplicitet,
schtäll sein augen durch hirin,
se die schene Printzessin!

Das ist die schene Printzess fon Schture Mogul in Ihro
Cassatien orniret, undt mitt perlen undt ädel steinen aussiret.

Da kommt Ihro Durchlauchtigste Gemal undt gallopperer auf seine Pferd mitt grose schteffeln undt silberschporren, undt nimmt seinen hut ab for seine Gemalin . . . Dass var gantze rect gemacht, undt alle rufe mitt grose schtimme fifat . . .

Fifat, fifat, charmante Margret!
Schene Spilleverk undt schene Raritet!
Kommt man hir, mein Frauensimmer,
    hypche Metien kommt man hir
undt forschingre sein pekimmer,
    bring ein Schilling hit for mir!
Kicke in in mein Parterre,
schenste Jungfer, Frau undt Herr!

Ho, ha! wass pekiken sie da? Dar sctehet Eve, die erste Frau Mutter, for den gantze welt undt plocker äbblen undt pirun in Paradis, undt te schwartze pucklen schlingrer sich auf die weisse hals rundt himum, undt seinen mandt, den grosmutige Adam, schpatsirer schwissen te krene pusker undt lurer undt schmilrer unter lugg på ten schene Eve, undt te härlicke fuchler qwittrer in alle bäume . . .

Fifat, fifat, charmante Margret!
Schene Spilleverk undt schene Raritet!
Wenn jach nun in Leipsich wäre,
    schull jag hafe mud undt macht,
woll petzalt for als peschwäre
    uti scture sctich fon acht,
essen, fressen, trinke wein,
lefe sum ein Kapusein!

Jach schull tach mich dausen käfel schrike undt pladdre undt fordine penger undt pleibe so reich alswie ein Purch-Maister in Rotterdam . . . Ho, ha! sehen sie da? dar presentirer sich ten schene Amor oder so genannte Cupido undt

schpänner seine gildene Poge, undt schosse ten schlafende Nimfa durch undt durch... Hun schträcker sich... Se man wie hun schträcker sich undt rufer ein quintelerinde schtimme: Ach mein Libertas... ach mein ädel Libertas, du ist forschwunnen alswie ein fuchel! Weiter in der text... Dar schwäfer den Königlich Hochheit Printz Absalon schwissen himmel undt erde auf seine goldt gefarbete haar, undt ten Herr General Feldt-Marschalk beij Königlich Majestät Saul ten Hochwolgeberner Herr Graff fon Abner Excellence schticker honom mitt seinen spiaut. Dass war schlem gemacht. Aber

Fifat, fifat, charmante Margret!
Schene Spilleverk undt schene Raritet!

Scen 6.

EN PROSTINNA och EN LÄNSMANSHUSTRU, som varit på hvar sin sida i marknaden, råkas.

Prostinnan.

Nå det var rätt artigt att vi råkas här,
min goda grannkvinna!
Hur mår hennes man, herr länsman...

Länsmanshustrun.

Så där!

Niger djupt.

Ödmjuka tjänarinna,
min gunstig fru prostinna.

Prostinnan

nigande tillbaka.

Hörsamma tjänarinna.

Länsmanshustrun.

Han sitter nu hemma och vaggar lilla Pär.

Prostinnan.

Nå hvad skall hon köpa på marknan i dag,
min goda grannkvinna?

Länsmanshustrun.

Tre trattar, en slef och ett litet durchslag.

Niger djupt.

Ödmjuka tjänarinna,
min gunstig fru prostinna.

Prostinnan

tillbaka.

Hörsamma tjänarinna.

Jag önskar er handel må bli er i lag.

De krusa mycket och skiljas åt.

Scen 7.

En hop BÖNDER komma framsättande på teatern. Tvenne hålla hvarandra i håret. En LÄNSMAN kommer in och skiljer dem åt.

Länsmannen

ond.

Ä' ni befängda, hvad är det för väsen?
Skäms, era lymlar! ni är ju på håll.

Den ena bondpojken

svarar.

Kära herr länsman, jag spände för schäsen
och då kom Matts, då förbaskade troll,
slog mäg på tafsen med hot och mä tross.
Hållkarn, sa han, ha befallt mäg att köra!

Hva skulle jag göra?

Jag högg'en ve öra,
och därmä så barka' vi hop te att slåss.

En halfdrucken bonde

som varit med i grälet, vill urskulda sig för länsman.

Om ni lefva så i söle,
ska jag lära hädder jag,
hvar som Dave köpte öle,
da ska ble jett annat slag.

Jag skall lära
er att ära

en så lustig marknadsdag.

Ni sku vietta Olle Svenson ä jen kar
alla dar.

Han kan regera,
domdera,
grassera,
med flera,

och det som jen kar,
och ändå myckie mera : , :

Tacka vill jag att på bänkin
sitta i vår marknadskrog,
där mor Bengta står ve skänkin
och har öl och brännvin nog.

Dä ä' lustigt,
godt och mustigt,
nyss jag där tog min koduns.

Får se en björn komma in.

Men, kamrater,
sicken sater,
sicken luns kommer där!
Blon i mig hvälfver,
jag skälfver
och löper,

på krogen långt säkrare är,
där jag koraschi köper.

Det börjar bli mörkt, bodarne slås igen och allt folket går bort.

Scen 9.

PELLE kommer in och famlar i mörkret.

Pelle.

Förgäfves i mörkret jag famlar,
mig kärleken ingen upplysning ger;
ju mer mina tankar jag samlar,
ju mindre förhoppning jag ser.
Hvar kan väl min Ingri vara?

Han går emot Marjos hus.

Månn hon här inne instängder är?
Jag ropa skall! Ack om hon svara',
min kärlek ej mera begär.

Hör, Ingri! Min Ingri, jag beder!
mig låna ditt öra blott en minut!
Du ensam min lycka bereder:
gör på mina plågor ett slut!
Du vet att mitt hjärta dig dyrkar
och evig trohet lofvar dig här,
om på dessa löften du yrkar,
min kärlek ej mera begär.

Ingrid

i det hon tittar ut genom fenstret.

Ack! är det ej Pelle jag hörer?
Tyst! tyst! är det ingen som på oss kan lyss?
Ditt myckna bekymmer mig rörer,
fast mamma mig därför bannade nyss.

Pelle.

Men kom, lät mig med dig få tala!

Ingrid.

Kors, vet du ej att jag inläster är?

Pelle

förtviflad.

Kom, himmel, gör slut på min dvala,
min kärlek ej mera begär.

Ingrid.

Ack! om du en bänk finge läna!

Gå, Pelle, tag hit den som där borta står:

Visar honom på en bänk midt emot.

man måste af konst sig betjäna,
när allt mot ens uträkning går.

Ta mot mig . . . jag faller . . . aj akta . . .

Pelle

hjälpur henne att komma ut och håller henne på armarna.

Jag ändtlig dig nu på armarna bär:

mitt hjärta tycks fråga helt sakta,

om kärleken mer ej begär.

Duett.

Pelle.

Ingrid.

Som ett kvarnverk i vår å,
det alltid slamra, bulta höres,
Pelles hjärta äfvenså
för Ingri evigt röres:
ticke tack, så känns det slå.

Ticke tack känns hjärtat slå.

Som ett kvarnverk i vår å,
det alltid slamra, bulta höres,
för min Pelle likaså
mitt hjärta evigt röres.
Ticke tack, så känns det slå.

Pelle.

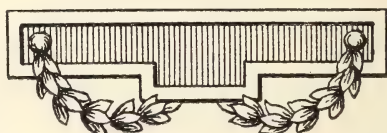
Ingrid.

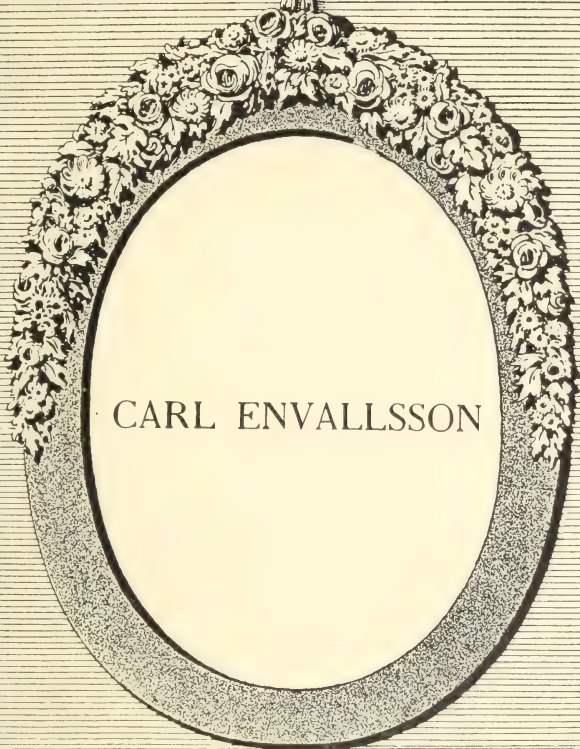
Att din fägring skåda få
fåfängt är och icke brinna,
själ och öga båda två
ingen undflykt finna:

ticke tack känns hjärtat slå.

Lät oss, allt hvad vi förmå,
våra ömma suckar gjuta:
aldrig måtte ödet få
vår förening sluta!
Som ett kvarnverk etc.

Lät oss, allt hvad vi förmå,
våra ömma suckar gjuta;
aldrig måtte ödet få
vår förening sluta!
Som ett kvarnverk etc.

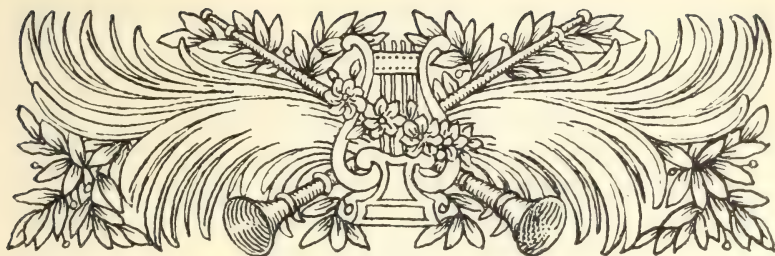
CARL ENVALLSSON

1756—1806

H.C. DEL.

UR SLÅTTERÖLET ELLER KRONFOGDARNE.

LYRISK KOMEDI UTI TRE AKTER.

Personerne:

Fader *Ambrosius*, Lovisas far och traktör på värdshuset.
Polykarpus, kronfogde i orten, kär i Lovisa.
Bryngel, kronfogde i nästa fögderi; äfven kär i Lovisa.
Vilhelm, bondson, Lovisas älskare.
Lovisa, Ambrosii dotter.

Teatern föreställer en tomt eller plats utanför ett värdshus på landet, där bygdens folk är samladt till slätterkalas. — I fonden är till höger en löfsal. På den andra sidan synes något af ett trädgårdsplank, inom hvilket ett högt träd står, som sträcker sina grenar öfver planket åt tomten. Midt emot det samma står på tomten ett dylikt träd, och är emellan desse två träden en gunga uppfästad.

ANDRA AKTEN.

Scen 6.

AMBROSIUS. POLYKARPUS. VILHELM. LOVISA.

Polykarpus.

Vassherra tri! hvad jag finner!
ännu min vrede den brinner,

skall jag då ordning aldrig få? —
 När de ej rusta och dricka,
 smyger sig gosse till flicka,
 och föräldrarne se därpå!
 Brott uppå brott hela dagen,
 allsingen lydnad för lagen,
 platt ingen vördnad för ämbetsmän! . .
 Det skall bli annat kolorum,
 när jag får fram er till forum,
 ni så lätt ej sluppit mig än.

Säg mig, om det kan sig skicka,
 att er omyndiga flicka
 aldrig är borta från ras och fläng?
 Ängen och logen och skogen
 vittna, hur flitig och trogen
 alltid hon följer med denne dräng. ---
 Att gå till grannarnes lekar
 henne ni aldrig förnekar,
 nej, hon är där förr än någon ann;
 och uti ungdomens dansar
 ser man med blomster och kransar
 huru de hoppa, hon och han.

L o v i s a.

Ren i våra späda dagar
 vänskap oss ett nöje var,
 och mitt hjärta hemligt klagar,
 när jag ej hans sällskap har. —
 Menlöshet oss sammanlockat,
 oskulden var vårt beskydd;
 med de blommor som han plockat
 till mitt nöje jag blef prydd.

Och jag (om jag dristar säga)
blott med honom lycklig är:
båda två vi alltid äga
blott ett hjärta, ett begär : , :

P o l y k a r p u s .

Å, fy, fy! mitt vackra barn!
hon sådant tal kan föra?
Det är ju skam att höra,
hur den där usla karn
er snärt i sina garn! —
Hör, Ambrosius, er jag beder
att få tala här med eder;
jag med några ord skall vara kort . . .

A m b r o s i u s .

Hör, barn, ni kunnen nu gå bort —
Till Lovisa.   Till Vilhelm.
Du in . . . Och du går hvart du vill,
ja, du! du kan gå hvart du vill —

P o l y k a r p u s .

Och sen, när tider blir, man er kan säga till.

Scen 7.

AMBROSIUS. POLYKARPUS.

P o l y k a r p u s .

Jag tror, att vägen ren han till dess hjärta funnit?

A m b r o s i u s .

Jag tror, att längesen han har detsamma vunnit.

P o l y k a r p u s .

Han är ju den, som dans och lekar henne lärt?

Ambrosius.

Om han lär henne mer, så skall det bli mig kärt.

Polykarpus.

Om hennes heder då han snart beröfva ämnar?

Ambrosius.

Om han det gör en gång, han nog den återlämnar.

Polykarpus.

Men tro, den skälmens list åt hennes oskuld går?

Ambrosius.

Men tro, jag vill slå vad, att han densamma får.

Polykarpus.

Tokiga gubbe! som intet förstår

hvertut det tale' vill bära!

Än om af mig den äran ni får,

att jag vill flickan begära? . . .

Ambrosius.

Å, gubevars! det går ej an;

ni skämtar, herr kronbefallningsman.

Polykarpus.

Flickan är vacker och medel hon har,

jag äger pengar och syssla;

hon kan mig muntra på ålderdoms dar,

och jag med henne kan pyssla. —

Ambrosius.

Å, gubevars! det går ej an;

ni skämtar, herr kronbefallningsman.

Polykarpus.

Man skall förbudet ta bort af er port,

intet kalas prohiberas;

allt skall få blifva pro forma gjordt,

allting skall restitueras.

Ambrosius.

Å, gubevars! Månn det går an?
Ni skämtar, herr kronbefallningsman.

Polykarpus.

Ack, jo! jag är kär,
faseligt kär,
och jag begär
en så förträffelig juvel
uppå min del.

Stå ej mera nu och tveka
och mig flickan längre neka!..

Förty jag är kär,
faseligt kär,
och jag begär
en så förträffelig juvel
uppå min del.

Då skall ej gifvas hinder och tvång
i er handel och näringsfång —

Stå ej mera nu och tveka
och mig flickan längre neka!...

Förty jag är kär,
faseligt kär,
och jag begär
en så förträffelig juvel,
så rar juvel,
så skön juvel,
uppå min del.

Ambrosius.

Tackar ödmjukast för den äran,
som mitt ringa hus ni gör;
till er gunstiga begäran
jag just icke neka tör.

Men så besinna hur det ägnar,
låt så vara ni är kär:
hon likväl på ståndets vägnar
ej den lyckan värdig är.

P o l y k a r p u s.

Ståndens skillnad blott ett griller
uti kärlekssaker är.
Tiden fåfängt ni förspiller,
krusa icke mer så där!
Vi ju *in specie* lika blifva:
X för V
och sju för tu
brukar jag, som fogde, skrifva;
ni, som traktör,
detsamma gör.

A m b r o s i u s.

Så tag henne då till er fru,

Ger honom handen.

och se här! . . . det samtycker jag nu. —
Lovisa! hur lycklig är du!
Och nu jag åter är lustig jämt,
utan skämt
jag det bedyrar.
Men akta er väl när det sker,
att hon trugas i brudsäng med er,
— och oss sådan ära ni ger —,
att den heder, som kvar ni äga kan,
ni, som man,
ej äfventyrar.

P o l y k a r p u s.

Lappri, lappri! blott jag blir måg,
aldrig sådant på mitt hjärta låg;

nej, i glädjen jag alla öden glömmer :
trara lara lara etc.

Jag den vanan ej äga plär,
att mig själf jag berömmar ;
men att en ture så lustig jag är,
man knappast dömer. —

Och svärfar! hör: jag nu er spår,
att snart ni morfar heta får . . .

En liten Polykarpus! . . . eller hvaba?

La larala larala larala la . . .

en liten Polykarpus! blir det ej bra?

A m b r o s i u s.

Åja, min måg! ja, alldeles, ja!

TREDJE AKTEN.

Scen 5.

LOVISA, BRYNGEL och FLICKORNA, som voro inne i första akten.

(De komma muntra in, liksom ifrån någon lek. Bryngel tillskapar sig som en löjlig fruntimmerspilt.)

L o v i s a.

Flickors vänskap lätt ni vinner,
då ni så artig är.

Deras grymhet snart försvinner,
blott man behaga lär.

Det aldrig bort ert hopp förstöra,
att strax ni bifall ej fick höra ;
en flicka så ju svara plär? —

Ni skall ej få skäl att klaga,
blott ni vill en artig del
uti våra nöjen taga ;
ni skall fågnas och behaga
vid vår dans och våra spel.

Bryngel.

Men Vilhelm dock den enda var,
som hjärtat kunde böja?

Lovisa.

Ack, nej! Ni åter er bedrar;
jag tordes mig ej röja.
Anständigheten bjuder oss
att mot vår mening handla;
och knappt försvinner dagens bloss,
förrän vi den förvandla.

Bryngel.

Så lät oss bröllop ställa an
och pryda oss med kransar! —
Ack, ren jag ser hur skön och grann
ni, som min brud, där dansar.

Lovisa.

Men ju min fästman visa kan,
hur han, som brudgum, dansar?

Bryngel.

Å, jag förstår! Det skall ni ock få skåda,
ej någon mig kan öfvergå;
hvar fot är vig och kvicka äro båda:
gif rum! Beundra och se på!

(Han dansar.)

Tra, lala rala,
tra, lala rala,
tralara!
Tra, lala rala,
tra, lala rala,
trallara!

L o v i s a.

Så roligt dansa aldrig de unga,
ej de förnöja så med sitt språng.
Skulle det ej min herre betunga,
vill jag begära dakapo en gång.

B r y n g e l.

Jag färdig är,
då hon begär.

(Han dansar.)

K o r u s a f F l i c k o r n a.

Så roligt dansa aldrig de unga,
ej de förnöja så med sitt språng.
Skulle det ej min herre betunga,
vi än begära dakapo en gång.

B r y n g e l.

Jag färdig är,
när man begär.

(Han dansar igen.)

K o r u s.

Så roligt dansa aldrig de unga,
ej de förnöja så med sitt språng.

L o v i s a.

Men, är ni äfven så snäll uti gunga,
önskar jag se det blott för en gång!

B r y n g e l.

Jag färdig är,
blott hon begär.

F l i c k o r n a.

Så roligt dansa aldrig de unga,
ej de förnöja så med sitt språng.

Bryngel.
Spänstigheten
jag på tåget fresta vill,
säkerheten
hör därtill —

(Han sätter sig och de börja strax att gunga honom.)

Godt! Det bänder;
jag är lustig, jag är vig,
skönhetens händer
föra mig.

(Gungan begynner dragas opp.)

Aj! Den svängen! . . .
Jag så när i backen låg —
hela ängen
häpen jag såg.
Tänk, att töjden
detta repet icke ger! . . .
Ej opp i höjden
så, jag ber.

(Gungan drages opp, att Bryngel blifver sittande i luften så högt som möjligt är.)

Aj! Jag svimmar . . .
Månn jag opp till himlen skall?
Fästet glimmar,
luften är kall.
Snart all jorden
under mig försvunnen är . . .
Ack, är jag vorden
montgolfier?

Ingen mig att ömka gitter?

Flickorna.

Nej, herr kronbefallningsman!

Bryngel.

Men jag till en skam ju sitter?

Flickorna.

Nej, herr kronbefallningsman!

Bryngel.

Vill då hjälp mig ingen gifva?

Flickorna.

Nej, herr kronbefallningsman!

Bryngel.

Skall jag evigt här förblifva?

Flickorna.

Ja visst, herr kronbefallningsman!

Scen 8.

BRYNGEL i gungan. POLYKARPUS drucken.

Polykarpus.

Vassherra, hvad det mörknar till
framför mitt matta öga!

Jag himlens prakt beskåda vill,
men det förmår jag föga. —

Aj, aj, aj! . . . Min Gud, jag bäfvar! . . .

Öfver mig en mänska sväfvar —
Jag flyr — men, ack! förgäfves nu
att resa mig jag sträfvar.

Nog jag kunde ligga stilla,
och det blef en ljuflig villa,
om detta var min nya fru,
just min Lovisa lilla.

Bryngel.

Bevars! Kan denna flickan rara,
fästemo åt sådan fyllpräm vara?

Polykarpus.

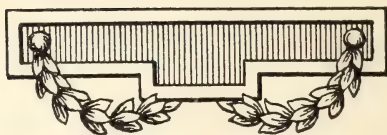
Vasstre! Jag ej bedrar mig länger:
det är just min medbror, som där hänger.

Bryngel.

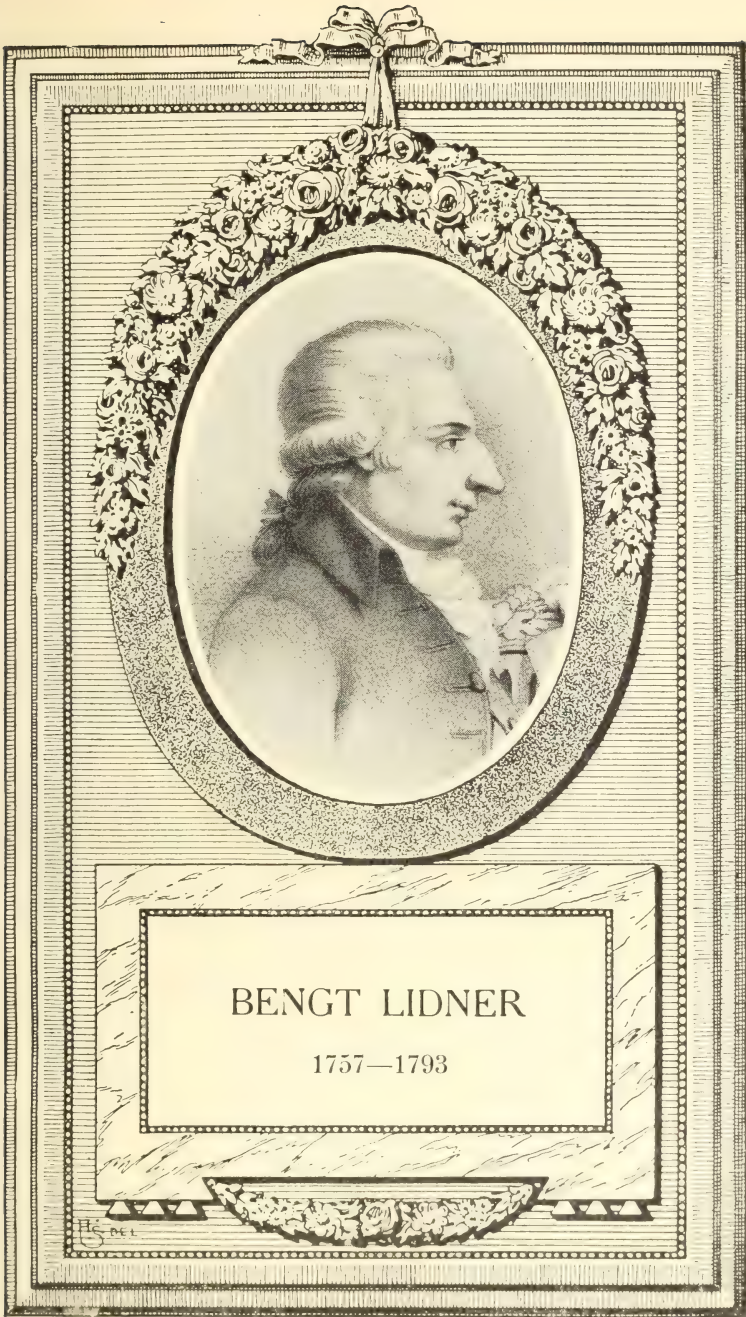
Din gamle skälm, som dristar dig
att efter denna flickan sträfva!
Om ner jag kunde hjälpa mig,
du smaka fick min näfva.

Polykarpus.

Hvi skall du vettlös och befängd
dig mot din ämbetsbror förklara?
Det är ej nog att vara hängd,
man ock bör höflig vara.

BENGT LIDNER

1757—1793

H. DEL.

UR MEDEA.

OPERA I TRE AKTER.

Personerne:

Jason, prins från Tessalien, hvars gemål var
Medea, prinsessa af Kolchis.

Rodope, hennes förtrogna.

Jasons och Medeas tvenne söner; med flera.

ANDRA AKTEN.

Scen 1.

Teatern är en präktig trädgård vid Kreons slott. Det är natt, och månen skiner mellan de höga träden. En ström flyter genom trädgården, vid hvars bräddar synas lusthus, vattenkonster och gräsvallar.

MEDEA. RODOPE.

Medea.

Rodope! då nyss en fraggig bölja
på hvirfvelvindars gunga flöt,
när, för att himlens fästen skölja,
hon molnens bommar sönderbröt,
föll ner, och i sin afgrund röt;
tror du så vildt hon kastad blifvit,
som ängslan detta hjärta drifvit,
fördjupadt, ack! i kvalens natt?
Naturen hafvet gränsor gifvit;
men hvem har gräns för kärlek satt?

R o d o p e .

Allt hvad du träffar här din jämmer blott föröker.
 En blick på Kreons slott ger plågor utan tal.
 Prinsessa! fly ett land, där man din ofärd söker.

M e d e a .

För pesten kan du fly; men ej för hjärtats kval.
 På dessa sorgsna stjärnor skåda!
 Se nattens majestät, som blekt och mulet står!
 Vet du, Rodope! hvad de bebåda?
 Att nu . . . Rodope! att nu . . . min röst ej mer förmår . . .
 att nu i Jasons famn Kreusa slumra får!
 I Jasons? . . . Gudar! . . . hon!

Medea kastar sig på en gräsvall.

R o d o p e .

Det hjärta, som att hämnas
 med dödens pilar rustadt var,
 det åt sin forna ömhet lämnas!

M e d e a .

Nej! Jason är ej född barbar;
 den blir ej känslolös, som en gång älskat har.
 Nej! påstå ej, Rodope! det står i hans förmåga
 att utan tårar se min plåga.
 Jag ingen kärlek . . . ack! jag ömkan blott begär.
 Hvad! Jasons ömkan? Jag? . . . hur jag förnedrad är!
 Rodope! jag honom själf till dessa fält vill bringa,
 då, utaf drömmar tjust, han än skall skåda mig.
 Nog kan Medea haf och luft och väder tvinga:
 männ hon ej tvinga kan hans bröst att älska sig?

Du sömnens Gud! som sakta viftar
 en valmogspust där tystnan rår,
 till tron en herdes koja skiftar,
 och gör, att hjärtat njuta får,

då hoppet själf förtvifladt står ;
gå snart att Jasons själ förvirra !
Res här ditt dunkla tempel opp !
Lät drömmar kring ditt altar irra ;
men omgif det med ömma hopp !

Drömmar ! uppå matta vindar
sänken Jason i mitt sköt !
Kärlek, under dessa lindar
våra första blickar möt !

Scen 2.

Inom en sky föres Jason af Drömmar. De lägga honom nära strömmen på en gräsvall, omgifven af lindar.

JASON. DRÖMMAR.

Kor af Drömmar.

Dans.

Vid vassen af den krökta ström,
som tyckes kärlek, kärlek susa :
lät ömma känslor dig förtjusa,
var lycklig ! älska ! njut och dröm !

Men vet, den under kärleks tvång,
ack, hvilket tvång ! sig hunnit gifva,
bör första känslan trogen blifva ;
ty hjärtat älskar blott en gång.

Sitt lugn den aldrig återfår,
som med en trogen skönhet bryter.
Om tusen band han sedan knyter,
skall ångern flyga i hans spår.

Ack nej! där bröst med bröst förent,
sig i hvarannans känslor sluter:
där hjärtat utan mätnad njuter,
och nöjet är, som ljuset, rent.

Dans.

Scen 8.

Teatern förändras till Orcus.

HEKATE. TISIFONE. MEGÄRA. FURIER. MEDEA.

Medea

förd af furier.

Är det här? . . . Fasans hemort! . . . I gruflige andar!
Är det här? . . . Hvilka klippor! där hoppet sist strandar.
Är det här, som Medea sin tillflykt skall få?
Hekate! Furier! hören! ack, hören!
Förskjuten, förlorad I skåden mig gå.
I afgrundens öknar en fristad mig gören!
Gifven mig hämnd på en trolös gemål!
Hämnd på Kreusa! Min kärlek, som rasar,
mitt hjärta, som sväller, och Grekland, som fasar,
Hekate, furier! dröjsmål ej tål.

Hekate.

Hämnden väntar dig.

Megara.

Orcus beväpnar sig.

Tisifone.

Skåda Kreusa af eldsflammor tård!

Medea.

Kreon, ack! Kreon detsamma är värd.

Hekate.

Eviga lågor Kreon förtära.

Megara.

Bålet är rest, dit Jason vi bära.

Tisifone.

Med fasa han känner Kreusa igen.

Furier.

Se, hur han lider!

Hör, hur han kvider!

Medea

häftigt.

Hållt! Plågoandar! Hållt!... jag älskar honom än.

Hekate. Megara. Tisifone.

Ingen ömkan hjärtat rör:

hämnden här sin spira för.

Hekate

drar en purpurmantel ur djupet och ger Medea.

Med oförgängligt gift, hvars kval ej kan försvinna,
jag denna mantel färgat har:

den åt Kreusa gif, då hon och hennes far

i evig låga börja brinna;

och luften i Korint, midt under blodigt krig,

kring de achivers strand en smittsam ånga sprider.

Medea! du är mor: gif prof åt alla tider,

hur hjärtat älska kan, hur hjärtat hämnar sig!

Kor och dans af furier.

Rusta dig ut!... Plågor och fasa

trampa ditt spår.

Furier rasa.

På ormar du går.

Hämndfull är vänskap, när otro den får;

men ack! då kärlek ser sig bedragen,
ryter han lik den ljungande sjö.
Medea! du älskat: detta är dagen,
dagen, då Hoppet med Glädjen skall dö!

Scen 9.

Teatern förändras till Junos tempel.

RODOPE inkommer med MEDEAS TVENNE SÖNER.

R o d o p e.

Späda frukter af en låga,
hvilken nyss så ljuflig brann,
lyste, värmd, och försvann!
Samlen hela er förmåga,
tårar, oskuld och behag,
att på Junos vrede vinna!
Här, där hennes altar brinna,
dyrken hennes stränga lag!

Scen 10.

RODOPE. MEDEAS SÖNER. MEDEA med purpurmanteln i hand. Så snart hon får se sina söner, blir hon bestört och släpper manteln.

R o d o p e.

Där är hon!

Medeas söner
i det de löpa emot henne.

Ömma mor!

Den äldste.

Ack! flyg! Rodope! ack, hasta!

Hon dör.

Den yngste.

Dö ej, min enda mor! dö ej!

Den äldste.

Min enda! ack! en blick på dina söner kasta!

Bägge.

Min mor!

Medea.

O, mina barn! O! moderskänsla, säj!

Hon kysser dem.

Min son! mitt barn! . . . Säj, männ en dröm mig dårar?

Intill mitt bröst, ack! får jag trycka er! . . .

Men ack! hvad viljen I med dessa späda tårar?

Den äldste.

Du flyr ju ej ifrån oss mer?

Den yngste.

Jag vill dig aldrig smärta göra.

Bägge.

Ack nej! vi mer ej frukta böra:

vi ju ett modershjärta be.

När åskan långt i skogen ljungar,

kan turturdufvan sina ungar,

trots deras klagan, öfverge?

Medea

lutar sig mot en pelare.

O, Jason! . . . dessa barn? . . . Rodope! vid denna syn
bör klyftan hjärta bli, i tårar smälta skyn.

Medea omfamnar sina söner.

Hur gärna, ack! för er mitt blod jag ville gjuta,
att i ett öppnadt bröst er evigt innesluta! . . .

Hon stöter dem ifrån sig.

Hur grufligt . . . O natur! . . .

Hon tar dem åter i sitt sköte.

Hur ljuft, att vara mor!

R o d o p e.

Ack! skona dock ditt lif. Din tjusning är för stor.

M e d e a.

För den man älskar dö: i höga själars tycke,
af allt hvad kärlek gör, är det hans mästestycke.
Rodope! Se dessa barn, än menlösa och små.
Hvad öden skola de på jorden undergå?
Förutan mor, Rodope! uti Kreusas händer,
 förföljda, drifna bort; ej någon fristad få! . . .
Nej! Till Kreusa flyg! Säj, det är jag dig sänder,
säj, till försoningsprof Medea blott begär,
att på sin bröllofsfest hon denna mantel bär.

R o d o p e.

Skall äfven dina barn jag nu till slottet föra?

B a r n e n.

Ack nej! ack nej! vi bli hos dig.

M e d e a.

Ja! i mitt sköt, där skall er ingen störa.
Gå! . . . Ingen dödlig makt skall slita er från mig.

Rodope går bort med manteln.

Scen 11.

MEDEA. HENNES SÖNER.

M e d e a

som sätter sig vid foten af altaret med sina barn intill sig.

Hvad tid sen en så ljuflig blick
mitt modersöga råka fick!

O, mina barn! på denna dagen
blir eder mor ifrån er tagen:
vi skiljas, ack! för evigt åt.
Förlorad, flyktig och bedragen!
Men hämmen, hämmen eder gråt!
Jag ej uthärdar edra tårar.

Vänder sig bort.

O! kärlek, som så mordiskt sårar,
som än i detta hjärta bor!
Du tidigt där din låga tände;
men ack! ej rätt jag kärlek kände,
förrän den stund, då jag blef mor!

Barnen

rörda, kasta sig till hennes fötter.

Du är vår mor, och ser vår smärta;
och öfverger oss . . . hårda hjärta!

Medea

stöter dem ifrån sig.

Hård? Otacksamme! Hård? . . . Nu Jasons blod jag finner,
som uti edra ådror rinner.
Missfoster! Hård? Jag vågat allt för er!
För er Kreusa nu i gruflig låga brinner,
I hafven ingen stjufmor mer:
och knappt jag eder hämnas hinner,
förrn hård I kallen mig?

Den äldste.

Ack! har jag brutit emot dig?

Den yngste.

Förlåt mig, bästa mor!

Medea

omfamnar dem.

O, mina barn! . . . jag rasar.

Hon går ifrigt kring teatern.

Men, Jason! du är far.

Och är det ej en mor, barbar!

en mor, du nu så tryggt bedrar?

Men Jason vet min makt: och Jason dock ej fasar!

Han ser Kreusas kval . . . han säkert hämnas vill . . .

På hvem? . . . På mina barn! Det hör Medea till!
mig till, o, mänsklighet! ditt sammanhang att lossa.

En älsklings hjärta blö'r! jag vill en faders krossa:
i deras späda bröst hans bröst jag träffa skall . . .

Hon blottar en dolk och rusar emot sin äldsta son.

Du honom likast är: du först . . . för hämnden fall! . . .

Han ser ömt på henne, då hon släpper dolken.

Natur! ditt mästerverk är dock ett modershjärta . . .

Omfamna mig, min son!

Hon dignar.

Den äldste.

Hvad fåfängt hopp! O, smärta!

Förlorad är den fröjd, som nyss ju var så stor!

Medea

ligger kvar på jorden.

Ännu ej hämnad nog, o, skugga af min mor!

Din dotter skåda här i stoftet vräkt och slagen,
hon dina tårar pressat har.

Du länge grät den olycksdagen,

då hon dig öfvergaf, att fly med en barbar.

Med rågadt plågomått din dotter öfverhopa!

Hon villigt undergår ett hämndfullt raseri.

Men vågar jag ännu ditt modersbröst anropa,
ack! låt ej mina barn din vredes verktyg bli:
du kan ju furier befalla?

Med dessa ögnakast så vildt ej hämnas dig!
Jag måste, mina barn! på eder ömkan kalla;
jag älskar er så ömt: ack! ömmen ock för mig!
I sen en tröstlös mor; med edra späda tårar,
ack! släcken ut det kval, så grymt mitt hjärta sårar!
Förbarmen er och flyn! Medea er besvär,
hvar blick från er en dolk, hvar dolk en ljungeld är.
Du grymma mor! hållt upp! hvad kan mitt kval dig båta!
Hållt upp! hvi blef du mor, om du ej kan förlåta?
Nej, fåfängt! Ingen nåd... Men hvad! jag hör mitt namn?
I detta plågors djup, hvem vinkar? hvilken hamn?
En oförsonlig mor!... Fly! Gudar! hur jag lider...
Hvad! Hållt! mot mina barn med glödda dolkar skrider...
Hvad vill du dem?... Försent!

Hon svimmar åter.

Efter någon tystnad.

Flyn, spöken! ur min famn...
O, flyn ej, mina barn!... Er blick mig återför...

Den äldste.

Min ömma mor!

Medea.

Ja, gråt! din mor du gråta bör.
Att hon är mor, är allt hvad hon sig sansa hinner.

Medea reser sig upp.

Mitt lif lik morgondagg i Etnas gap försvinner.
Men hasten! Låt oss fly! Här skyddas vi ej mer.
Fly svanen lik, som sig åt vida rymden ger,
då hon ej någon vass för sina ungar finner.

Hon går med sina söner.

TREDJE AKTEN.

Teatern förändras till en stor fästning vid sjösidan. På fästningen äro korintiske soldater, krigsskalder och inbyggare af bägge könen. I sjön ligger tessaliernas krigsflotta.

Scen 3.

H ä r o l d e n

(på fästningen).

I skalder! då vår ovän träder
mot denna borg med väpnad hand:
ack! sjungen om de tappre fäder,
som dött för kung och fosterland.

Flottan nalkas, och de rusta sig ut till försvar.

K r i g s s k a l d e r .

O, yngling! om du hjärta har
att trampa fäders fjät,
flyg till ditt fosterlands försvar,
dö, eller rädda det!

Så ljuflig är ej källans sus
bredvid en blomsterstrand,
så härligt icke dagens ljus,
som död för fosterland.

Hvart tidehvarf ditt hjältenamn
på ryktets vingar för,
när i odödlighetens famn
ditt lof du sjungas hör.

Ditt namn skall ock en stjärna få,
en skönhet, ung och fri,
skall till din graf med rosor gå,
och dess prästinna bli.

En flicka.

Yngling! om du skulle brinna
 för en utvald grekisk mö,
 gif först prof på mod att dö,
 sen försök dess hjärta vinna!
 Gör dig värd en tåreflod,
 om vi dig på platsen finna.
 Hållt dig tapper! genom mod
 kan du blott vår ömhet väcka,
 lagern ren vi mot dig sträcka;
 men den hand, du vill oss räcka,
 färga i vår oväns blod!

Striden börjas.

Tessalier.

Ert fall, förmätne! veten sky,
 oss edra portar fåfängt mota.

Korintiske soldater.

Vi vete fäkta, men ej hota.
 Vi kunne stupa, men ej fly.

Tessalier.

Sen, djärfve! dödens bleka bloss
 ikring Korint sig nu församla.

Korintiske soldater.

Just då dess sista murar ramla,
 i gruset vi begrafve oss.

Tessalier.

Viken! Segern ren oss kröner!

Korintiske soldater.

Stupen för en lansad hand!

Krigsskaldar.

Minnens, minnens, Greklands söner!
 fäder, kung och fosterland.

Korintiske soldater.

Intill sista man vi strida.

Krigsskalder.

Barn och makar nu förbida
sina öden utaf er.

Tessalier

som bryta sig fram.

Döden fäktar vid vår sida.
Stupen i er afgrund ner!

Kor af fruntimmer

på fästningen.

Hållen, I gudar! vår ovän tillbaka.
Hvad aktar väl ödet de dödligas mod?

Särskilda röster.

Endaste son! . . . du, min trognaste maka!

Alla.

Där ligga de slagne och simma i blod!

Tessalierne bestiga murarne.

Scen 4.

Teatern är en gata i Korint. Upplopp af folket.
Sedan följande kor är sjunget, komma tessalier under fältmusik
inmarscherande.

HÄROLDEN.

Kor af folket.

Ljungande himmel! hvad viggas du sänder
öfver Korint, vårt fädernesland.
Förtvifla, du folk! och ryten, I stränder!
Spiran är fallen ur konungens hand.

Kor och dans af tessalier.

Ramlen, I murar! Förstörens, I vallar!
Den krigslystne kämpen bestiger er borg;
och hjälten, som äran till segertåg kallar,
hjälmsmidd nu yfves på blodiga torg.

I blänkande pansar
och segrande lansar
speglar sig solen. Hon gläds åt sin prakt:
är mod uti hjärtat, har armen ock makt!

Tessaliske härolden.

Hör, folk! och oss att känna lär:
vi mänsklighetens lagar dyrka,
mot den ej svärdet dra, som obeväpnad är.
Förenen nu vår hela styrka,
förenen den emot Medeas raseri!
Med hennes blod må sig all krigets härjning sluta!
Må en förnyad värld olivens frukter njuta!
Må hjälten mindre känd och mera mänsklig bli!

Kor.

Hämmens, medborgare! Grekelands vänner!
hämmens! ert fosterland blod nu begär.
Hvilken som Kreons välgärningar känner,
hämnas! Medea dess mörderska är.

De löpa alla ut med dragna svärd.

Scen 5.

Teatern förändras till Junos tempel.

MEDEA. HENNES SÖNER.

Medea.

Förtviflan!

Barnen.

Ömma mor!

Medea.

Akast oss efterjagar.

Den yngste.

Jag följer hvart du går.

Den äldste.

Åt hvilka hårda lagar,
åt hvilka öden du vår barndom öfverger!

Medea.

Det finns en evig makt, som från sin himmel ser
vid barnens späda rop i lägsta vagga ner.

Han vakar öfver deras dagar,
som hafva ingen mor, ej någon tillflykt mer.

Åt denna blida makt jag öfverlämnar er.

O! mina barn! mitt minne ej fördömen,
fast jag åt edra bröst den första känslan gaf . . .

Hvi blef mitt sköte ej er graf?

När efter flera år, då jag ej mer är till,

I om förflutna tider drömmen,

o mina barn! er mor ej då förglömmen!

Kring denna strand min skugga sväfva vill.

Vid månans bleka sken emellan glesa lindar

I skolen mig hvar midnattstimma se,

där mina kyssar få i tysta västanvindar . . .

Hon gråter.

O ve!

Mer än bedragna hopp! . . . Min hand jag tänkte färga
med detta späda, dyra blod,

befria dem från ödets ebb och flod,

och bryta rosen af, förrn stormar henne härja . . .

Men jag är mor! . . . en mor bör vara svag . . .

Fördöm din födslodag!

Den yngste.

Ack! vredgas du på mig?

Medea.

O! mina barn, mitt hjärta
ej äger mer än tvenne känslor kvar.
En är för er, den andra för min smärta.
Jag flyr, och vänder om; ett steg ur templet tar:
du är det, o natur! som mig tillbaka drar.

Du, vänskap, som dock skugga är
utaf den starka ömhets låga,
för sina barn en moder bär!
Du ofta känt hvad gruflig plåga,
som skillnad väcker i ett bröst;
du vet hur upprördt hjärtat svallar
vid vänners brutna afskeds röst;
din känsla jag till vittne kallar!
På dessa späda blickar se!
Kan jag, då deras tårar rinna . . .
Ack, nej! den vildaste tigrinna
förmådde er ej öfverge.

Barnen.

Ömmaste mor!

Scen 6.

MEDEA. HENNES SÖNER. RODOPE.

Rodope.

O, I Gudar! hvad plåga!
Prinsessa! . . . Korint! hvad jämmer! hvad nöd!
Kreon förtärd af en rasande låga,
Kreusa i eldsflammor fräten och död!

Folket i uppror! . . . Medea, jag fasar!
 Hämn den dig söker, hvi dröjer du här?
 Jason lik sårade lejonet rasar!
 Fly! utaf dig sina barn han begär.

Medea.

Hvad? Sina? . . . Hekate! jag nu Medea är.
 Hvad? Sina? . . . Rusta ut din hela afgrunds skara!
 Men säj, Rodope! är väl hans vånda stor?
 Jag ville till hans kval ett hungrigt vittne vara,
 en plågoanda bli, uti hans hjärta fara,
 en enda ådra där ej spara.
 Menedarn!

Den äldste.

Ack, min ömma mor!
 Hur kan du mot vår far så grufelig dom besluta?
 Han älskar oss så ömt.

Medea.

Förvägne! hvad jag ser?
 Hur djärfs du inför mig för Jason tårar gjuta?
 Men hållt! du skall ej gråta mer.
 På dig mitt hopp jag vågat sätta,
 jag trott du skulle mig till tröst
 med darten öppna snart en svikfull faders bröst,
 att med dess blod en moders skugga mätta.
 Här, vid altarets fot, här svärj att hämnas mig!
 Svärj, att i hvarje bön din egen far förbanna!
 Och bryter du din ed, må då hans afgrund stanna,
 vanbördinge, på dig!

Rhodope.

För alla gudars skull din önskan kalla åter!
 En prins, uti hvars vård ett folk skall lämna sig,
 det första ord, han lär, bör blifva: Jag förlåter.

Medea.

Se hvilka anletsdrag han af sin fader bär!

Hon fattar i sin äldste son med häftighet.

Hur vågar du på mig förrädarns blickar kasta?

Rodope! från mina ögon hasta!

Min anda gift, och död min uppsyn är.

Rodope flyr.

Scen 7.

MEDEA. HENNES BARN.

Medea.

Ja! utbryt, olycksmoln! Lät ur ditt sköte ljunga
den vigge, aldrig än en hämndegud sågs slunga!

Med uppror, stormars tjut och sjöars raseri,
förkunna, o, natur! så långt ditt välde räcker,
att detta ögnablick skall hämnaden helgadt bli.

Förmörkas, sol! En härjningspest lät öda
från gudars lugn till minsta fågels hopp!

Förgås de foster må, som alla mödrar föda,
tills jag min hämnd fått fylla opp!

Du tid, som varit har, som är och än skall ila
på seklers axlar kring i evigheter ner!

O, tid! på dina vingar hvil!

Se det, som förr ej skett! Se det, som mer ej sker!

Men ack, mot dessa små en dolk Medea väpnar?

O Hekate! Slit känslan ur min barm!

Jag vill se bort: för du min arm!

Söf modern, och stöt till! . . . jag häpnar.

Nej! Nej! Jag måste Jason se.

Det mig en dubbel styrka gifver:

då vid hans knän hans söner le,
då i hvar blick förtjust han blifver;
då ren hans armar öppnat sig,
att dem i fadersskötet taga:
då är det tid att dolken draga,
då är det tid att hämnas mig!

Hon faller på knä.

Hämnd öfver Jason! öfver Jason, lät brusa!
O, Juno! Gudinna! Lät blodströmmar frusa!
Menlösas blod, att till töknen det far
och brånande viggen från tordönen tar.
Då, Juno! styr dess fart, den åt bedragarn sikta!
Den i hans hjärta slunga in!
Hans fäders grafvar skola svikta,
och gudars makt ej likna din.
Jag skall ett trolöst bröst emellan korpar skifta,
ikring moras hans stoft en stormig midnatt vifta.
Kom, plågoandars här! kom! elda upp mitt mod!

Till den yngste son, som ligger på knä vid altaret.

Hvad gör du?

Den yngste.

Ber.

Medea.

För hvem?

Den yngste.

För Jason.

Medea

fattar i dem bägge och släpar dem efter sig.

Blod!

Scen 8.

Teatern förändras till borggården af slottet.

J a s o n.

Hans kläder äro öppna, hans hår nersläppta och hans ställning förtviflad.

Hvem för mig? Hvad afgrund i själen sig sprider!

Medea! . . . I furier! . . . O, eumenider!

Hållt! . . . Afgrund! . . . I gudar! . . . nu störtas jag ner!

O, mina barn! hvar söker jag er? . . .

Kreusa! . . . Du offer! jag Hekate ser!

Giftiga ormar kring hjässan hon vrider!

De stinga . . . jag brinner . . . hur grufligt jag lider!

Död! Parcer! Förbarmen! mitt lif släcken ut! . . .

Nej! Hämnaden är evig, och evig dess låga . . .

Kom, frälsande svärd! på en ursinnig plåga,

på känslor, på kärlek, på Jason gör slut!

Han drar sitt svärd.

Scen 9.

JASON. MEDEA med sina söner.

M e d e a.

Jason! Jason!

J a s o n.

Hvem ropar?

M e d e a.

Medea.

J a s o n.

Förvägna!

M e d e a.

Tyrann!

J a s o n

vill sticka henne.

Blod för Kreusa!

En lågande drake far hastigt emellan dem båda öfver teatern. Jason, förskräckt, far tillbaka.

M e d e a

leende.

Du usling!

J a s o n.

Jag rasar! . . . Förtviflan och våda!

Jag träffar mitt offer, och hämnas ej kan.

Hvad vill du i Korint?

M e d e a.

Jag vill ditt bröllop skåda.

Förtjuste brudgum, fly! dit Hymen spiran bär.

Kreusa svartsjuk blir om hon dig finner här.

Hvi vill du hennes bröst bedröfva,

och ifrån kärlek rövva

den dag åt honom helgad är?

Flyg! Sucka vid dess knän! dig af den skönhet mätta,
som tindrar fram ur brudens ögnapar.

Förnyad trohet svärj! med högmod sen berätta,
hur för Kreusas skull . . . du mig förskjutit har.

J a s o n.

Försmäda, furier lik!

M e d e a.

Men, konung! gif ett svar:

hvi öfvergaf du mig?

J a s o n.

För dina brott.

Medea.

Barbar!

Hur allt hvad nedrigt är har fått din själ uppfylla!

Medea? Gudar!... Jason!... mig?

mig vågar du för brott beskylla?

Dock, du har rätt: jag älskat dig.

Jason.

Det är den enda skymf, som fläcka fått min ära;

men, ack! I mina barn!

Medea.

Hvad nesligt namn att bära:

Medeas söners far!

Du?... Afgrunds foster, fly! din blick; och detta hjärta,

och dessa barn; och denna smärta,

och minnet af de forna dar,

och åsyn utaf dessa trakter,

och dolken jag ur barmen drar...

Hållt! än ett ögnablick... är det ditt blod, barbar?

Jason.

Medea!

Medea.

Jasons barn?

Jason.

I höga himlamakter!

Medea.

Den Jason, som mig nyss så stolt förskjutit har?

Eumenider komma hastigt fram och fara öfver teatern.

Jason.

O, mina barn!

Barnen.

O, Jason! O, min far!

Medea

på en gång med dem.

Hvad! Jason . . . dessas far?

Eumenider fara åter öfver teatern. Barnen utsträcka sina armar mot Jason.

Medea.

Gån! fallen i hans sköt!

Hon blottar en dolk och sticker dem.

Men aldrig skall hans anda
sitt svarta gift, sitt kval i edra själar blanda.

Lågande furier synas hastigt på teatern och försvinna. Jason faller mot en pelare, och Medea kastar sig på en ur molnen kommande vagn, dragen af drakar.

Scen 10.

DE FÖRRA. JUNOS PRÄSTER och PRÄSTINNOR.

Kor af dem.

Där ligga de uti sitt blod,
hur menlösa och små!
I aftonrodnans purpurflod
de kyska stjärnor så,
bestörta, matta, bleka, stå.

Junos präster stiga fram och lägga en mantel öfver den äldste af Medeas söner.

En Junos präst.

Ren jag en stjärna ser vid himlabågen klarna,
där alla nätter du skall dem för mened varna,
som öfver troгна bröst med gudavälde rå.

Junos prästinnor lägga en annan mantel öfver Medeas yngste son.

En prästinna.

Hvad sång förtjuser nu mitt öra?
Förvandlad i en näktergal,
du låter redan dig från tysta dälдер höra!
Sjung om din mor, din död, om kärlek och dess kval!

Scen 11.

DE FÖRRE.

Folket i Korint och tessaliske soldater. Alla med dragne svärd.

Medeas vagn höjes upp öfver teatern. Hon kastar ett bloss kring slottet. Det brinner, och sedan itändes staden.

K o r.

Må hennes blod deras skuggor försona!
 Rättvise himlar! I ljungen ej ren?
 Hvad! edra viggas de brottslige skona;
 oskulden krossas: I tigen, och sen!

J a s o n.

Straffande makter! Grufliga öden!
 Öppnen er afgrund! Störten mig ner!
 Störten mig ner till fasor och döden!
 O, mina barn! . . . så följer jag er!

Jason kastar sig i elden, då en mur ramlar öfver honom.

K o r.

Ve och plågor rasa här!
 Greklands hjälte fallen är!

M e d e a

sväfvande i luften.

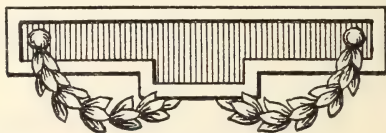
Drucken af hämnd, min ära nu vunnit.
 Jason, med dig min kärlek försvunnit!
 Hvilken triumf! Hvad segrar! Hvad makt!
 Kreon, Kreusa i lågor ha brunnit;
 under min fot deras kronor jag lagt.
 Häftiga kärlek! den låga, du sprider,
 är mäktig till dygder och mäktig till brott.
 Älskande hjärtan! Tillkommande tider!
 Rädden mitt minne, och gråten min lott!

Hon far upp i en sky och försvinner.

Kor af prästinnor och korintiska
fruntimmer.

Ack! hvadan då de grymma plågor
utaf en eld, så öm och klar?
Den helgaste af alla lågor,
den ljufsta känsla själen har.
Oändlig, där hans vällust flöder,
oändlig, där hans hämnd föröder,
han jorden uti fjättrar lagt:
I hjältar, bäfven för hans makt!

Ett eld- och svafvelregn fördrifver dem.

CARL LINDEGREN

1770—1815

H. DEL.

UR DEN FÖRSONADE FADERN.

DRAM I TRE AKTER.

Personer:

Vilhelmi, målare.

Karolina, dess hustru, dotter af öfverste Stjernbloss.

Karl, deras son, sju år gammal.

General Eldhjelm.

FÖRSTA AKTEN.

Teatern föreställer målaren Vilhelmis rum.

Första scenen.

VILHELMI. KAROLINA. KARL.

Karolina.

Ack! min vän. Sju långa år, vandrade i ånger och lidande, fyllas i dag; och ännu ingen väg funnen till min fars hjärta!

Vilhelmi.

Och ännu sönderslita mitt bröst med denna klagan? ännu gäcka ditt hjärta med detta falska hopp? Ack! min Karolina, sök icke mera sällheten utom dig! Du är mor och maka, och dessa heliga titlar, gifva de då inte behag åt lifvet?

Karolina

med känsla.

Hållt, Vilhelm! Du nännas pressa ännu en ström af blod ur din makas hjärta! Ja! jag är mor och maka — men jag är äfven dotter — dotter! Vilhelm! och du vågar ännu oförrätta dessa tårar?

Vilhelmi.

Det var jag som först lärde ditt öga gråta. — Jag kan ej bära tyngden af denna förebråelse — Jag minns likväl en tid, då du trodde sällheten bo i denna famn — Sök upp den där, min Karolina! och du skall kanske ännu en gång finna den.

Han sluter henne i sin famn; en scen af outtryckelig ömhet upptager några sekunder.

Karl.

Söta mamma! gråt intet så mycket. — Ser mamma denna lilla tafla som jag själf ritat? Den skall mamma få af Kalle, om hon skrattar litet.

Karolina

småler.

Se nu skrattar mamma! Men vet du, mamma gråter af glädje ibland — Nå min Vilhelm! Nu är din Karolina åter lugn, kanske vanan slutligen hinner härda hennes hjärta, om det ej brister under försöken. — Har du din tafla färdig än?

Vilhelmi.

Ja, — och min Karolina skall se och döma den. — Din smak och ditt öga, lika säkra, skola granska mina arbeten och bestämma deras värde. (*Visar en tablå.*) Ser du denna man och kvinna hand i hand vandra genom den mörka dalen? Hvad är som dem styrker? som lifvar deras hopp? Se där på andra sidan mörkret det glada ljus, som drar deras blickar och fröjdar deras hjärta. Det är du och jag, min

Karolina! som vandra där genom lifvet, och den välgörande genie, som följer oss och räcker oss facklan, är du, lilla Karl, vårt hopp och vår glädje.

Karolina.

Men det lyckliga ljuset då, hvar är det?

Vilhelmi.

I dygden och framtiden.

Karolina

omfamnar honom.

Hvar missnöjd tanka i min själ är en oförrätt emot dig, du bäste bland männer — Men ännu en fråga som rör mig — Har du fullbordat kaptens porträtt ännu?

Vilhelmi.

Nej, min vän! och hvart ögnablick användt därpå är förloradt. Hvilken tomhet i hans blick! Huru obetydliga hans anletsdrag! Hans stora gapande öga säger intet. — Debauchen sitter på hans vissnade kinder, och oförståndet jollrar från hans smilande läppar — om konsten där lyckas, hedrar hon åtminstone icke konstnärens val.

Karolina.

Kaptens så ofta förnyade besök, ehuru under sken af arbetets granskning, oroar mig. Skulle väl din Karolina någon gång varit nog olycklig eller oförsiktig för att gifva honom mod att våga hoppas något? Ack Vilhelm! skynda dig, själfva bilden rättnu skrämmer mig.

Vilhelmi.

Ack min Karolina! Jag svär vid din kärlek, som är mitt allt, och vid denna pant af den (*visar Karl*), att ingen tanka, som oförrättar dig, kan finna väg till min själ.

Karolina.

Jag tror dig, bästa vän! Men ännu ett skäl till oro — Fredrik har ej varit här i dag — Skulle äfven han kunna tröttna? och hans ömma, ädla hjärta genom exempel vänjas till hårdhet? Ack Fredrik! jag äger bland tvenne bröder blott en bror, och sedan jag varit nog olycklig att förlora min fars hjärta, tror du mig nog stark att kunna bära förlusten äfven af min brors?

Vilhelmi.

Huru lätt och skickligt målar icke ett ömt och lidande hjärta förskräckande bilder? Fredrik liknar dig för mycket för att kunna bedraga — Han har ju lofvat göra ännu ett vildt försök på din fars hjärta?

Karolina

med rörelse.

Bedrägliga hopp! — Aldrig kan det hjärta mera värmas, som sju vintrars köld förisat — Nej! min far har nu lärt sig att sakna mig. — Nog minns jag den tid likväl, då han icke ett ögnablick kunde umbära sin Karolina — Då hon hvilade på hans arm, då hon gick vid hans sida, då hon somnade och vaknade under hans välsignelser. — Men nu — nu har han kanske glömt mitt namn; ack! om han tillika glömt mitt brott!

Vilhelmi.

Ditt brott, Karolina? Det utgöres af ditt hjärtas stora dygd. Du har föraktat högheten, du har uppoffrat dess villor åt en dygdig kärleks behag — Du har intet att förebrå dig, om ej det är ett brott att tänka ädlare än sin far — Och denna hand var dig värdig — den har ej alltid fört penseln; den tid har varit, då den drog svärdet för sitt fosterland, och den tid har varit, då en dubbel hjälm äfven prydde mitt signet. — Men faderns förseelser föllo tungt på sonen — Han är ej mer, denna far! — jag välsignar hans stoft, och då han gifvit

mig lifvet, bör jag minnas att äfven han beröfvat mig dess retelser? Och denna tomma klang af namn och titlar, denna ej egna ära, om jag ännu ägde den, skulle väl min Karolina därför högre älska mig? Eller denna förlust gör den mig mindre värd din kärlek?

Karolina.

Vilhelm! jag äger dig, och jag skulle kunna vara olycklig? Ännu en försäkran om din ömhet, och farväl, ett långt farväl till kvalet och bedröfvelsen.

Vilhelmi.

Och du tror dig behöfva denna nya försäkran, min Karolina? Ifrån det ögnablick jag först såg dig, det är: från det ögnablick jag först älskade dig, har mitt uppförande nånsin sagt, att du en dag till ditt sinneslugn skulle behöfva mer än den första försäkran om min ömhet?

Karolina.

Ack nej! Men dessa ord: *Jag älskar dig*, från min Vilhelms läppar äga en så ljuf harmoni för mitt öra och ett så stort behag för min själ, att jag ofta, ofta vill höra dem. — Minns du, Vilhelm, när jag första gången såg dig? Jag satt då för att tecknas af din hand. Du ritade då min bild på duken, och jag, jag tecknade lika troget din i mitt hjärta med kärlekens färgor. — Om någon gnista af eld någonsin brunnit i dessa blickar, så var det visst då — Men nu äro de slocknade — Jag är ju ej mera lik mig, Vilhelm?

Vilhelmi.

Du är skönare nu än du var då, min Karolina! — Den lifliga, skalkaktiga flickan lyste då ur ditt öga, denna häftiga eld är nu mildrad; många floder af tårar hafva släckt det förtärande i din blick, och ditt ögas milda låga förråder nu en mor och en maka.

Karolina.

Minns du då hur ömt jag darrade, då jag emottog mitt porträtt fullbordadt af din hand? Mitt öga måtte då hafva varit mycket språksamt, åtminstone hade det hjärtats befallning att säga dig att du älskades. Minns min Vilhelm det tillfället?

Vilhelmi.

Å ja! — och huru du berömde mitt arbete och såg på mig, och huru jag berömde originalet och såg på dig, och huru våra blickar mötte, flydde, och återsökte hvarandra.

Karolina.

Ja, — och sedan detta ögnablick, som började mina kval och min sällhet — då mitt hjärta sade dig sin hemlighet, då du svor mig din eviga trohet och tryckte den första kyssten på mina läppar, och . . .

Karl.

Mamma! det kommer främmande.

Går ut.

Sjätte scenen.

GENERAL ELDHJELM. DE FÖRRE.

Generaln

sedan han tyst betraktat Vilhelmi.

God dag, god dag! Bor någon målare här?

Vilhelmi.

Ja! och hvaruti kan han tjäna?

Generaln.

Hör herre! vill ni? — Lät mig se — jo — vill ni taga af min salig hustru åt mig? Men lik vill jag ha henne, förstår ni?

Vilhelmi.

Skall hennes porträtt kopieras?

Generaln.

Hå nej! hade jag något porträtt af henne, ser ni, så behöfde jag inte springa och beställa något af er — Men jag glömde att låta måla af henne medan hon lefde, och nu kommer det så häftigt på mig ibland att vilja se min Fredrika —

Vilhelmi.

Hon är död, min herre! och intet porträtt finnes, huru?

Generaln.

För fan! det kom jag inte ihåg — Nu var du dum igen, Eldhjelm (*slår sig för pannan*). Nej, en gammal knekt kan inte sätta ihop någon lögn, som duger, ser jag. — Nå, nå! jag skulle bara göra mig något ärende, förstår ni. — Säg nu så gärna rent ut, har jag icke general Carolis son för mig?

Vilhelmi

(bestört).

Hvem? jag — Herr gener... Min herre! jag general Carolis son! — Alldeles intet — Ni misstar er. —

Generaln.

Så så! Ni vet likväl att jag är general fast ni högg af ordet. — Stå nu inte och hasslera för en gammal ärlig krigsman! — Det är stor skam — jag stod likväl fadder åt dig, Vilhelm! och har alltid hållit hjärtligen af dig, och känner hela spelet — men har, ta mig fan, aldrig vetat att du varit så nära — och ändå har du hjärta att ljuga för gamla Eldhjelm. Eller skäms du för far din? eller namnet du bär? eller hvad våller dig?

Vilhelmi.

Ack min general! min vän! skona mig! yppa mig ej! Lät ej er varma godhet förföra er! Erinra er, att min säker-

het, min sällhet, mitt lif, ja! kanske flera lif (*visar Karolina och Karl*) bero på att jag är okänd.

Generaln.

Hvad pratar du nu för persilja? Är du rasande? Menar du jag vill göra dig något ondt. Arbetade intet jag med händer och fötter mot far dins dom; höll jag ej på att mista sysslan för omaket? Slogs jag ej med Gyllencrants på Djurgården för det han kallade Caroli för en skurk? Och nu står son hans och låter som jag vore hans argaste fiende — Eller kanske du tror Eldhjem är falsk — Fy! Svensk och falsk! hur går det ihop? Jag blef besitta mig så glad när jag fick veta att du låg gömd här i staden, så att jag satte mig prompt i vagnen och for gata upp och gata ner och skrek genom vagnsfönstret åt alla jag råkade: *Carolis son är i stan*. Så med Guds hjälp vet nu hela Stockholm af det. — Det var väl en hop som mumla' däråt, och frågade hvar du bodde, och hur du kalla' dig? och hic och hoc, som icke fan kan minnas, men det betyder intet — och du skall få se hvad folk här skall komma och hjälpa dig. — Gud ske lof! jag feck rätt på dig. — Salig far din var min bästa vän; vi tjänte oss bägge opp från underofficerare, och orätt led han, det vet alla. — Men han var också rasande stursk — Men det är förbi det — det som är gjordt — är glömdt. (*Till Karolina.*) Ah! se mamsell — och så vacker, och så nätt — hör-samma tjänare. —

Vilhelmi.

Det är min hustru, herr general — Men för Guds skull —

Generaln.

Så för tusan — är du gift med? Det var värre än allt annat — Det kan jag inte hjälpa, det skall konsistorium göra — Det är väl din unge också, kan jag tänka — Stackars min gosse! Nå hvad har du att föda allt det där med? (*Tar fram*

sedlar.) Här har du litet att börja med — Mer får du väl när de andra vännerna komma.

Vilhelmi.

Nej, min general, jag behöfver intet, blott tystnad — Ack om ni visste hvad ondt ni gör mig med er välmening —

Generaln.

Så för tusan! är det tacken det? Hvem minns hvad som skett för sexton år sedan? — Jag tror du är mörkrädd? Du var likväl så rask förut — Vilhelm! Fäktar du lika käckt än som när du var pojke? har du floretter? kom an! så skall du få sätta in en kvart på gubben.

Vilhelmi.

Den tiden är förbi, min general.

Karolina ärnar gå.

Generaln

fattar hennes arm.

Nenej! vänta litet, kära fru; lät mig se på er en stund till — hvar har du fått i den här sötungen! Vilhelm? Du kunde väl låta henne ge gufar din en kyss likväl.

Vilhelmi

ler.

Gärna, herr general —

Generaln

beständigt hållande Karolina.

Herr general, herr general! hvad är det för namn? Farbror din hette jag förr, och så vill jag heta nu — och *du* kallar jag dig och *du* kallar jag — hur heter hon här?

Karolina.

Karolina.

Generaln.

Jaså — vackert namn och vacker fru. — Nå så gif mig en kyss då, lilla Karolina! (*Kysser henne.*) Så! det var

rätt, det smakar skönt — Nu är jag nöjd och går min väg (*går men vänder om*). Nå så går jag icke och håller sedlarna i hand än — Tag dem nu för min skull, Vilhelm! hör du? reta mig inte. (*Vilhelm tar emot dem.*) Så! det var riktigt. Farväl nu, mina vänner, farväl med er. (*Går.*)

Sjunde scenen.

VILHELMI. KAROLINA. KARL.

Vilhelmi.

Hvilken sällsam och olycklig händelse! Goda ärliga gubbe! mina ovänners list är ej så farlig, som ditt rena hjärtas välmenande enfald — Vi måste flytta, min Karolina! och det än i dag om det är möjligt — Jag går att skaffa rum. — Lägga du ihop våra saker emellertid. (*Kysser henne och går.*)

Åttonde scenen.

KAROLINA. KARL som under dessa scener går ut och in.

Karolina.

Åter en ny olycka! sade min Vilhelm. — Gud! hvad jag förskräcktes då Eldhjelm steg in — Men att gubben ej kände igen mig! mig, som så ofta setat på hans knä, hört hans krigshistorier och gråtit — jag måste vara mycket förändrad — mycket olik mig. — Stor sak! blott min Vilhelm lika älskar mig. (*Går ut.*)

* * *
* *
*

INNEHÅLL.

Sengustavianerna.

Inledning af <i>Otto Sylwan</i>	5
---	---

Frans Mikael Franzén:

Selma	19
Människans anlete	20
Till en ung flicka	23
Till en yngling	24
Det nya Eden	25
De små	29
Sång öfver grefve Gustaf Filip Creutz	32
Till de hemmavarande	43
Studentvisa	46
Glädjens ögonblick	49
Emma till sin mamma	51
Champagnevinet	52
Bordvisa	53
Det enda glaset	54
Den gamle knekten	55
Psalmer :	
Jesu anträde till sitt medlarekall	61
Jesu andeliga världsregering	63
Aftonpsalm	64
Modern vid vaggan	65
Fanny	67
Morgonstjärnan	68
Svalan	69
Ur minne af fru Anna Maria Lenngren	71

Johan Olof Wallin:

Maries hjärtkamrar	79
Visa	81
Ur Gustaf den tredje	82
Hemsjukan	86
Psalmer:	
Jesu himmelfärd	89
En trogen själs försmak af en salig evighet	90
Begravningspsalmer	92
Georg Washington	94
Västmanno-Dala-sång	96
Bästa rådet	98
Blick till grafven	98
Dödens ängel	99
Grafgrift	112
Tal vid invigningen af en ny begravningsplats för Stockholms stad, aftonen före H. Trefaldighetsdag 1827	112

Visdiktare:

<i>Jakob Tengström:</i>	
Sällskapsvisa	117
<i>Axel Gabriel Silverstolpe:</i>	
Anakreontisk visa	119
Sällheten	120
<i>Johan David Valerius:</i>	
Vårvisa	122
Skeppsfarten	123
Auktion på mitt hjärta	124
<i>Johan Anders Wadman:</i>	
Hjärtat i klämman	127
Kungen och skomakaren	128
Mäster Schnitt	131

1700-talets dramatik:

Inledning af *Otto Sylwan* 135

Carl Gyllenborg:

Ur Svenska sprätthöken 151

R. G. Modée:

Ur Fru Rangsjuk 163

Johan Henrik Kellgren:

Ur Gustaf Vasa 177

Ur Gustaf Adolf och Ebba Brahe 182

Carl Gustaf af Leopold:

Ur Oden eller Asarnas utvandring 195

Gustaf III:

Ur Siri Brahe och Johan Gyllenstierna 209

Olof Kexél:

Ur Kapten Puff eller Storprataren 241

Carl Israel Hallman:

Ur Tillfälle gör tjuften 263

Carl Envallsson:

Ur Slätterölet eller Kronofogdarna 273

Bengt Lidner:

Ur Medea 287

Carl Lindegren:

Ur Den försonade fadern 315

15wed.
S9687

127873

Author .....
Title ..... Sveriges national-litteratur, 1500-1900.

University of Toronto
Library

DO NOT
REMOVE
THE
CARD
FROM
THIS
POCKET

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File"
Made by LIBRARY BUREAU

